

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

งานศิลปะพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
Printing on various materials : the Wiang Kalong Innovation Art

ภายใต้ชุดแผนงานโครงการวิจัย เรื่อง
ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน
Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

โดย

พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผศ.ดร.

พระอธิการสมชาติ เครือน้อย

นายศุภกร ณ พิบูล

นางอมลณัฐ กันทะสัก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. 2562

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610762015

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

งานศิลปะพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
Printing on various materials : the Wiang Kalong Innovation Art

ภายใต้ชุดแผนงานโครงการวิจัย เรื่อง
ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน
Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

โดย

พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผศ.ดร.

พระอธิการสมชาติ เครือน้อย

นายศุภกร ณ พิกุล

นางอมลณัฐ กันทะสัก

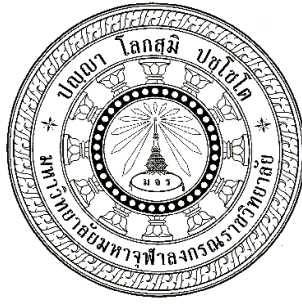
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. 2562

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610762015

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub-Research Report 1

Printing on various materials : the Wiang Kalong Innovation Art

Under the research Program

Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

By

PhraKhru Wimonsinlapakit (Ruangrith Kaewpiang), Asst.prof. Dr.

Phraathikarn Somchat Kurenoi

Mr. Supakorn napikul

Mrs. Amolnatha Kantasak

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Chiang Rai Buddhist College

B.E. 2019

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610762015

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่องานวิจัย: งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะ เวียงกาหลง
ผู้วิจัย: พระครูวิมลศิลป์ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผศ.ดร.
พระสมชาติ เครือน้อย
นายศุภกร ณ พิบูล
นางอมลณัฐ กันทะสัก
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
ปีงบประมาณ: 2562
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง เพื่อพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลป์บนวัสดุที่หลากหลาย และเพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย และแบบประเมินผลก่อนและหลังการอบรม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง ในภาพรวม พบว่า มีศิลปะลวดลายเวียงกาหลง 4 กลุ่มใหญ่ๆ มากกว่า 50 ลาย มีกลุ่มที่อนุรักษ์ลายดั้งเดิมโดยการลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงของจริงมากที่สุด 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยทัน ธิจิตต์ตั้งเป็นประธานกลุ่ม (2) กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยศรี ลิ้มเนตร และ (3) กลุ่มเมืองโบราณพิพิธภัณฑสถานเวียงกาหลง โดยวิศยออดขุนพล หรือวัดเวียงกาหลง (ธ) ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มเน้นการอนุรักษ์ศิลปะลวดลายดั้งเดิมเอาไว้ พอสรุปศิลปะลวดลายที่ทั้ง 3 กลุ่มอนุรักษ์ มี 3 ประเภท ได้แก่ ศิลปะลวดลายและรูปแบบเวียงกาหลง การเคลือบเครื่องปั้นดินเผา และการผลิตงานปูนต่ำและลอยตัว โดยสามารถนำศิลปะลายเวียงกาหลงเหล่านั้นมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะบนวัสดุอื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น ร่ม ย่ามพระสงฆ์ เสื้อผ้า กระดาษฉากประดับ ผ้าฉากประดับ เป็นต้น และนำไปส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชนได้อย่างน้อย 7 แบบ ได้แก่ ศิลปะดอกบัวบาน ศิลปะปลาคู่สำราญธารา ศิลปะบัวบูชาพระพุทธองค์ ศิลปะกิเลนดงน้อมกายา ศิลปะไก่ฟ้าพญาไพร ศิลปะพญาหงส์ใหญ่รวมพลกา และศิลปะลายนานาในบัวตูม

Research Title: Printing on various materials : the Wiang Kalong Innovation Art
Researcher: PhraKhru Wimoninlapakit (Ruangrith Kaewpiang), Asst.Prof. Dr.
Phraathikarn Somchat Kurenoi
Mr. Supakorn napikul and
Mrs. Amolnatha Kantasak
Division: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Chiang Rai Buddhist College
Academic year: 2562/2019
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ABSTRACT

The research study has an objective to study Wiang Kalong local wisdom to create multiple stripes and to promote occupation learning site to education institutes and communities, it is a methodological research and mixed integrated research, population giving important information is 30 person/monks, research tools are depth interviews patterns and sub-groups meeting pattern, pre-post record assessment. Result study found that;

All images of Wiang Kalong typical art stripes are 4 big groups more than 50 stripes, there are 3 real stripes copies which are 1) Wiang Ka long stripe ceramic group by Tun Tititung, the president 2) Wiang Kalong earthenware group by Sri Lumnetr, the president 3) Wiang kalong antique city museum by Wat Yodkhunphon or Wiang Kalong Temple All of 3 groups are stressed on real typical original conclusion pattern conserve. a conclusion for 3 groups are; 1) Wiang kalong earthenware art pattern by Wiang kalong ceramic and high-low bas floating art pattern which can be able to create development on other multiple materials such as monk bags, clothes, decoration curtain wall and bring it to promote for at least 7 learning sites patterns for instance blooming lotus art, double fish swimming in the river, the Lord Buddha praying lotus art, wild bowing dragon art, great pheasant art, great big swan art and multiple art pattern in lotus bud.

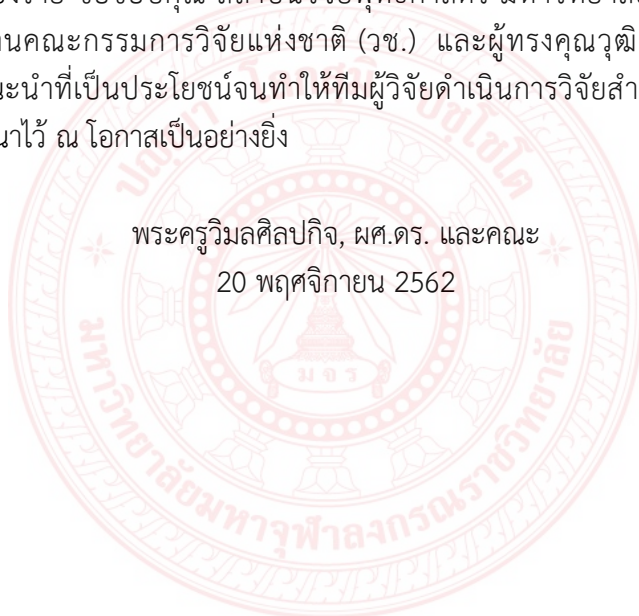
กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง นี้ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นคุณภาพ ที่ใช้กระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ กระบวนการสร้างนวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง และสืบสานมรดกวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2562

งานวิจัยนี้ สำเร็จลงด้วยดีตามวัตถุประสงค์ และตามกำหนดเวลา ดังนั้น จึงขอขอบคุณสมาชิกเครือข่ายโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย) และเครือข่ายศิลปินเชียงราย ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เมตตาให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์จนทำให้ทีมผู้วิจัยดำเนินการวิจัยสำเร็จเสร็จสิ้นด้วยดี จึงขอขอบคุณ อนุโมทนาไว้ ณ โอกาสเป็นอย่างยิ่ง

พระครูวิมลศิลปกิจ, ผศ.ดร. และคณะ

20 พฤศจิกายน 2562

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ปัญหาการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	6
1.6 ทฤษฎีกรอบแนวคิดในการวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิดทฤษฎีด้านศิลปะ	9
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	32
2.3 แนวคิดทฤษฎีเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน	35
2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	44
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบ	51
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
3.1 รูปแบบการวิจัย	59
3.2 พื้นที่ศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	60
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	61
3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย	61
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	62
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	63
3.7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	63

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	64
4.1 ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	64
4.2 ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	72
4.3 ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3	79
4.4 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย	89
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	98
5.1 สรุปผลการวิจัย	98
5.2 การอภิปรายผล	103
5.3 สรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย	105
5.4 ข้อเสนอแนะ	109
บรรณานุกรม	110
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย	
(1) แบบประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรม	117
(2) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อการวิจัย	121
ภาคผนวก ข ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย	124
ภาคผนวก ค การรับรองการนำไปผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	130
ภาคผนวก ง ผลผลิตผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย	134
ประวัตินักวิจัย	137

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้ จากกิจกรรมน้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง สู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลง	31
2 อยู่อย่างพอเพียงสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เกิดอุปนิสัย พอเพียง	33
3 ระดับการมีส่วนร่วม	50
4 จำนวนและร้อยละ ของนักเรียน เยาวชนที่เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานศิลป์ พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”	95
5 จำนวนและร้อยละ ของการประเมินก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ งานศิลป์พิมพ์ ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง” ของเยาวชน/ นักเรียน	96
6 จำนวนและร้อยละ ของการประเมินหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ งานศิลป์พิมพ์ลาย เวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง” ของเยาวชน/ นักเรียน	98
7 จำนวนและร้อยละของประชาชน และผู้นำท้องถิ่นที่เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”	100
8 จำนวนและร้อยละ ของประชาชนและผู้นำท้องถิ่น ต่อการประเมินก่อนการอบรม เชิงปฏิบัติการ งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะ เวียงกาหลง”	101
9 จำนวนและร้อยละ ของประชาชนและผู้นำท้องถิ่น ต่อการประเมินหลังการอบรมเชิง ปฏิบัติการ งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะ เวียงกาหลง”	103

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
1.1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง	8
2.1 ลวดลายศิลปะเวียงกาหลงโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	21
2.2 การฝึกทักษะการวาดลายเวียงกาหลงลงบนเครื่องเคลือบดินเผา	22
2.3 ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผาลวดลายพันธุ์พฤกษาเวียงกาหลง	23
2.4 ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผาลวดลายรูปสัตว์เวียงกาหลง	23
2.5 ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผาลวดลายรูปแบบภาชนะเวียงกาหลง	23
2.6 ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผาลวดลายรูปแบบประติมากรรมเวียงกาหลง	24
2.7 แผนภูมิปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	27
2.8 การออกแบบลวดลายฝานั่งด้านหลังพระพุทธรูปศิंहิงควิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่	55
4.1 ศิลปะลายก้านขด (ซ้าย) ลายผักกูด (ขวา)	66
4.2 ศิลปะลายรูปสัตว์ต่าง ๆ ผลงานทัน ธิจิตต์ตั้ง	66
4.3 ผลงานของสล่าศรี ลืมเนตร:ซ้าย) ผลงานสล่าทัน ธิจิตต์ตั้ง (ขวา)	67
4.4 พระยอดขุนพลเวียงกาหลง (ซ้าย) เทวรูปผลงานสล่าศรี (ขวา)	67
4.5 ศิลปะลวดลายดั้งเดิมเวียงกาหลง ณ กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง	70
4.6 ศิลปะเวียงกาหลงประเภทเลียนแบบดั้งเดิมของทัน ธิจิตต์ตั้ง ที่คัดลอกมาเป็น ผลิตภัณฑ์ใหม่	70
4.7 (ซ้าย) ลายผักกูดโบราณ (ขวา) ลายผักกูดที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย	74
4.8 ลายกาเวียงกาหลงโบราณ (ขวา) ลายกาเวียงกาหลงที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย ..	74
4.9 (ซ้าย) ลายปลาและเถาว์ลัยโบราณ (ขวา) ลายปลาและเถาว์ลัยที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะ ร่วมสมัย	74
4.10 (ซ้าย) ลายดอกบัวโบราณ (ขวา) ลายดอกบัวที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย	75
4.11 (ซ้าย) ลายสัตว์วัว โบราณ (ขวา) ลายสัตว์วัว ที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย	75
4.112 ออกแบบลายเส้นกุ๋กั้นเงิน ใช้อัตลักษณ์เวียงกาหลงมาผสมผสานกันให้เป็นศิลปะร่วม สมัย	76
4.13 นักวิจัย (พระอธิการสมชาติ เครือน้อย) จ าลองแบบเครื่องปั้นโบราณ เวียงกาหลง	77

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบที่	หน้า
4.14 ศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัยบนเครื่องเคลือบปั้นดินเผาวัดแม่हां ต.เวียงกาหลง	77
4.15 ผลงานผู้ทรงคุณวุฒิจำนวิจัย ออกแบบศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย	78
4.16 ผลงานผู้ทรงคุณวุฒิจำนวิจัย ออกแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์	78
4.17 นำแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์ ลงบนวัสดุที่หลากหลาย (ร่ม-เสื้อ)	79
4.18 นำแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์ ลงบนวัสดุที่หลากหลาย (ย่าม – ตาลปัตร) ..	79
4.19 ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	81
4.20 ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวิสาหกิจชุมชนวัดแม่हां	88
4.21 (ซ้าย)-กลาง) ลายไก่อฟ้าเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ ฯ	90
4.22 เครื่องปั้นดินเผาที่เตรียมเข้าเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่हां	92
4.23 การการจัด-เรียงและการเผาเครื่องปั้นดินเผาแบบเผาดิบ (เตาไฟฟ้าวัดแม่हां)	92
4.24 บันทึกการสังเกตการเผา (ซ้าย) ผลงานหลักการเผาดิบ (ขวา)	93
4.25 การลงลายศิลปะเวียงกาหลงและพ่นเคลือบน้ำเคลือบ ฯ	94
4.26 การบันทึกการเผาเคลือบด้วยเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่हां	95
4.27 ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการทดลองการเผาแบบเคลือบ เตาเผาวัดแม่हां	95
4.28 การลงลายบนวัสดุต่าง ๆ ด้วยการเขียนลาย	96
4.29 ผลิตภัณฑ์ศิลปะลายเวียงกาหลงที่จัดทำด้วยการพิมพ์ ของศูนย์การเรียนรู้ เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่हां	97

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

ศิลปะ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นให้มีความสวยงาม เป็นการสร้างสรรค์โดยมนุษย์เพื่อความงามหรือสุนทรียภาพ ศิลปะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทกว้างๆ คือ (1) ศิลปกรรมประเภทวิจิตรศิลป์ (fine arts) และ (2) ศิลปกรรมประเภทประโยชน์ศิลป์ (useful art หรือ applied art) ศิลปกรรมประเภทวิจิตรศิลป์ (fine arts) โดยทั่วไปมี 3 ประเภท ได้แก่ จิตรกรรมประติมากรรม และกวีนิพนธ์ฉะนั้น วิจิตรศิลป์ คือ ศิลปกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นสร้างขึ้นเพื่อแสดงความชื่นชมยินดี ความปิติในชิ้นงานที่ทำ เช่น งานศิลปะที่แสดงออกด้วยการวาด ระบายสี และการจัดองค์ประกอบความงามอื่น เพื่อให้เกิดภาพ 2 มิติ ไม่มีความลึกหรืออนุหนา เรียกว่า งานจิตรกรรม จิตรกรรมเป็นแขนงหนึ่งของทัศนศิลป์ผู้ทำงานด้านจิตรกรรม มักเรียกว่า “จิตรกร”¹

ในขณะเดียวกันรัฐบาลไทยโดยกระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบายที่จะสร้างเชิงรายได้เป็นเมืองแห่งศิลปะ ซึ่งมีศิลปะทุกแขนงอยู่แล้ว โดยเฉพาะพุทธศิลปกรรม หรือ พุทธศิลป์ อันเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยไม่เลือกว่าจะเป็นลัทธิมหายาน หรือเถรวาท สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ คือ ความงดงามทางด้านศิลปะ ในพระพุทธศาสนายังมีความชื่นชม ยินดีกับความงามของธรรมชาติ ป่าเขา ลำเนาไพร แม่น้ำลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเล หาดทราย หน้าผา เหว เสียงเพลง เสียงดนตรี เสียงขับกล่อม เสียงเสียดสีของต้นไม้ ใบไม้ แม้กระทั่งเสียงลม และเสียงคลื่น ถือว่าเป็นเครื่องมือ ที่สำคัญในการสื่อถึงปรัชญา ของพระพุทธเจ้า เพราะเป็นการเสริมสร้างความรู้สึก ความนึกคิด ความเข้าใจ และรู้จักการปล่อยวาง สามารถเป็นสื่อในการเข้าใจ เข้าถึงธรรมะที่ลึกซึ้งได้เหนือคำบรรยายใด ๆ²

ปัจจุบันเชียงรายมีการรวบรวมศิลปินทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็ประเภทวิจิตรศิลป์ หรือ ประโยชน์ศิลป์ โดยรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมศิลปินเชียงราย พร้อมกันนั้นก็จัดตั้งขั้วศิลปะขึ้น (พ.ศ. 2547) เพื่อนำผลงานของแต่ละคนมาแสดงร่วมกันให้เป็นสถานที่เผยแพร่ผลงานศิลปะของศิลปินแต่ละคน เป็นสถานที่จำหน่ายผลงาน ผลิตของศิลปิน ให้สาธารณชนได้ชม ได้ทัศนศึกษา ได้ร่วมแสดงออกในทัศนะของผู้ชมและผลผลิตผลงานร่วมกัน ศิลปินเชียงรายที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้น ต่อมาเดือนเมษายน ปี 2555 อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ มอบเงินทุนตั้งต้น 500,000 บาท สำหรับก่อตั้งกองทุนศิลปิน

¹ พระครูวิมลศิลปกิจ, The City of Art : ช่างสิบหมู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย, (รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561 :1)

² <https://www.gotoknow.org/posts/548679>, (เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2560)

เชียงราย เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการทำงานของศิลปินและการศึกษาของนักศึกษาศิลปะในเชียงราย แล้วเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาบริหารกองทุน จนปัจจุบันมีสมาชิกรวม 300 คน¹

ศิลปกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณคดี และแบบประยุกต์ต่างๆ ก็เป็นศิลปกรรมหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสานไว้ เนื่องจากศิลปะที่เก่าแก่ของจังหวัดเชียงราย ในยุคต่าง ๆ ก่อนสมัยราชวงศ์มังราย เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีศิลปกรรมหลาย ๆ ประเภทที่ฝังตัวอยู่ในจิตรกรรม ปฐมกรรม หรือประติมากรรม สถาปัตยกรรมเหล่านั้น ที่สำคัญพุทธศิลปกรรมของแต่ละวัดจะมีผลงานของศิลปิน (สล่า) เชียงราย ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก อันเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การส่งเสริมอนุรักษ์ เช่น บานประตูและบานหน้าต่างพระอุโบสถวัดพระสิงห์เป็นการแกะสลักภาพโดยศิลปินแห่งชาติ ดร.ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินคนเชียงราย ซึ่งได้ท่านแฝงคติ คำสอน หลักธรรม ไว้ในภาพเหล่านั้นสำหรับไว้ให้พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ ส่วนวัดพระแก้ว วัดเจ็ดยอดก็มีลวดลายศิลปะทั้งพุทธศิลปะ สถาปัตยกรรม ก็ควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ และถอดออกมาให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

ศิลปะลวดลายเวียงกาหลงก็เป็นอีกหนึ่งศิลปะซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปก็เป็นงานจิตรศิลป์ที่มนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น แสดงออกด้วยการวาด ระบายสีไว้บนเครื่องปั้นดินเผา เช่น ถ้วย ชาม เป็นต้น เป็นศิลปะที่สวยงาม โดดเด่น จากตำนานแม่กาขาวซึ่งเป็นเรื่องเล่าขานสืบต่อมาเป็นเวลาช้านานเกี่ยวกับพุทธประวัติพระเจ้า 5 พระองค์ของชุมชนเวียงกาหลงและการค้นพบเครื่องปั้นดินเผาที่มีลวดลายสวยงาม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะท้องถิ่น มีความหมายเป็นมงคลตามวิถีชีวิตของชุมชนเวียงกาหลง ซึ่งนับวันก็จะสูญหายไปและขาดการสืบทอด² อาจจะต้องสูญหายหลาย ๆ ประการ เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจในศิลปะ ขาดความตระหนักในคุณค่าของศิลปะ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่จะสืบสาน ไม่มีการส่งเสริมการนำศิลปะออกมาเผยแพร่ เป็นต้น ประกอบกับการที่จะนำเครื่องปั้นดินเผาเหล่านั้นออกมาสู่การสืบสานต้องใช้ทุนสูง เพราะว่ามีปัญหาดังเดิมเหล่านั้นมันปรากฏอยู่บนเครื่องปั้นดินเผา ประชาชนในท้องถิ่นเมื่อไม่มีทุน มองไม่เห็นคุณค่า มองไม่เห็นแนวทางที่จะนำศิลปะเหล่านั้นมาใช้ประกอบอาชีพได้อย่างไร ก็เดินทางไปประกอบอาชีพในต่างถิ่น ทั้งของดีเวียงกาหลงไว้ข้างหลังอย่างน่าเสียดาย

แต่เมื่อนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาสู่การปฏิบัติทำให้เห็นว่า ศิลปะลายเวียงกาหลงเป็นศิลปะที่สามารถฝึกฝนประชาชนเยาวชนในพื้นที่หรือนอกพื้นที่ที่มีความสนใจในการที่จะทำเป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวได้อย่างพอเพียง และเพียงพอ สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและควมมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการ การต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่

¹ สัมภาษณ์, ทรงเดช ทิพย์ทอง, หอศิลป์ทรงเดช, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560.

² โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา, รายงานการดำเนินงานโครงการช่างสิบหมู่ปีการศึกษา 2559, (เชียงราย: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย, 2559), หน้า 1.

เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการ พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่หมายความว่า การกระเปียดกระเสียนจนเกินสมควร หากแต่อาจฟุ่มเฟือยได้เป็นครั้งคราวตามอัธยาศัย แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

เมื่อนำหลักการและแนวทางสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสู่ภาคสังคมประชาชนแล้ว ศิลปะเวียงกาหลงก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่สามารถนำหลักการและแนวทางสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการพัฒนาประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องแนวพระราชดำรินในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา ศิลปะเวียงกาหลงเป็นศิลปะที่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา เมื่อนำศิลปะเวียงกาหลงไปฝึกฝนให้ประชาชน และเยาวชน ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะทำให้ประชาชนและเยาวชนเหล่านั้นมีจิตใจที่อ่อนโยน อ่อนน้อม และมีเมตตาตามหลักพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมศิลปะเวียงกาหลงเป็นอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนภาคเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของศิลปะเวียงกาหลง

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของชุมชนเวียงกาหลงโบราณเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เพราะเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นบนเงื่อนไขความต้องการทางสังคม และเป็นผลงานจากมันสมองและฝีมือของผู้สร้าง ซึ่งมีได้มีความหมายแต่เพียงคุณค่าทางสุนทรีย์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นช่างฝีมือที่แสดงถึงภูมิปัญญาและพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีของชุมชนที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงเทคโนโลยี รูปแบบและวิถีชีวิตของสังคมที่ผลิตและใช้เครื่องปั้นดินเผาเหล่านั้น และเพื่อให้ลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงได้เป็นสื่อผ่านผลิตภัณฑ์ต่างๆอย่างหลากหลาย อันเป็นสิ่งที่จะแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเวียงกาหลงให้เป็นที่แพร่หลาย มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปจนถึงระดับสากล

ปีงบประมาณ 2561 ทีมงานวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยงานช่างสิบหมู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยเข้าไปศึกษากระบวนการและส่งเสริมการฝึกอาชีพช่างสิบหมู่แก่ผู้เรียน แล้วนำผลงานนั้นเข้าประกวดแข่งขันในงาน “วันสามเณรเชียงรายสัมพันธ์” ประจำปี 2561 โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า ได้นำผลงานช่างสิบหมู่ศิลปะลายเวียงกาหลง เข้าร่วมประกวด ทำให้โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการจัดกิจกรรมประกวดผลงานช่างสิบหมู่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย ซึ่งทางโรงเรียนได้อาศัยหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 1 มาตราที่ 6, 7 และ 8 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้คุณธรรมจริยธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักพึ่งตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นๆ ได้อย่างมีความสุข จากหมวดที่ 4 มาตราที่ 22, 23, 24 ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลอย่างเต็มศักยภาพ เน้นความสำคัญทางด้านความรู้คุณธรรม มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ไปกับความเป็นสากล โดยสถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและมีความเหมาะสมกับยุคสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และการสร้างสรรค์ผลงานสู่ชุมชนและสังคม

จากการที่โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ได้จัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นศึกษาภูมิปัญญาเวียงกาหลง พบว่า นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าถึงวิธีการ กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงตามแบบโบราณ ตั้งแต่กระบวนการเตรียมดิน การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ การตกแต่ง การเผาดิบ การเขียนลวดลาย ตลอดจนจนถึงส่วนผสมของสีที่ใช้เขียนลวดลาย วัสดุที่นำมาทำน้ำเคลือบ การเผาเคลือบ จนเกิดองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ เป็นเครื่องปั้นตามแบบโบราณ ปลอดภัยเคมีในกระบวนการผลิต วัตถุดิบดินที่ใช้ในการผลิตมาจากธรรมชาติ สีที่ใช้เขียนลวดลายมาจากน้ำดินแดงเวียงกาหลง ส่วนผสมของน้ำเคลือบมาจากขี้เถ้าไม้ ผลิตภัณฑ์ที่จัดทำขึ้นมีลักษณะบาง เบา มีลวดลายเวียงกาหลงอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ภายใต้เคลือบแก้วที่สวยงาม ส่งผลให้โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ได้มีการพัฒนาผลงานจากการเรียนการสอนนำความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงได้อย่างสวยงาม สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น ของใช้เกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนา บาตรครอบน้ำมนต์ ที่กรวดน้ำ กระถางรูป เชิงเทียน ของที่ระลึกในโอกาสต่างๆ ประดับตกแต่งภายในบ้าน ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของบนโต๊ะอาหาร และสามารถนำมาเป็นการหารายได้ สร้างอาชีพให้กับสามเณรนักเรียน และชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์

ทีมวิจัยจึงได้เสนอแนวคิดต่อยอดงานวิจัยของปีงบประมาณ 2561 ให้โรงเรียนนำเสนอผลผลิตชิ้นงานลวดลายเวียงกาหลงร่วมสมัยที่งดงามโดดเด่น และมีผลต่อการสืบทอด สืบสานศิลปวัฒนธรรม และมีตำนานความเป็นมาทางพุทธศาสนาของท้องถิ่นแล้ว ยังนำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เผยแพร่องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาตามแบบโบราณเวียงกาหลง ให้กับชุมชนที่มีความสนใจในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เป็นการสร้างเครือข่ายในการผลิตสินค้า ที่สามารถจำหน่ายและใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

และเป็นการส่งเสริมการหารายได้ให้แก่นักเรียนและชุมชนได้อีกทางหนึ่ง และยังเป็นการอนุรักษ์เผยแพร่งานศิลปกรรมท้องถิ่นในเรื่องการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงให้ยั่งยืนสืบไป ประกอบกับเมื่อประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้ประกาศให้เชียงรายเป็นเมืองแห่งศิลปะแห่งแรกของประเทศไทย ประกอบกับคณะรัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาประเทศชาติ ในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) โดยนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ในชื่อว่ายุคไทยแลนด์ 4.0

ทีมงานผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการสร้างอาชีพแก่ชุมชนในกลุ่มศิลปะเวียงกาหลง โดยจะนำเอาศิลปะเวียงกาหลงที่ปรากฏอยู่ในเครื่องปั้นดินเผาในอดีตมานั้นอยู่วัสดุที่หลากหลาย เป็นการเสริมสร้างอาชีพที่ยั่งยืนแก่ประชาชนด้วยต้นทุนต่ำ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง
2. เพื่อพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย
3. เพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน

1.3 ปัญหาการวิจัย

พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลงเป็นอย่างไร หากจะพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุอื่น ๆ ที่นอกจากเครื่องปั้นดินเผาได้อย่างไร และสามารถส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชนได้อย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง
- 2) ศึกษาแนวทาง/วิธีการพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย เช่น บนเสื้อผ้า ร่ม ยาม ตาลปัตร เป็นต้น
- 3) ศึกษาแนวทาง/วิธีการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลงโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ อันจักนำไปสู่การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพสร้างสรรค์ลวดลายศิลปะเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะและการออกแบบ จำนวน 10 คน
 - 2) ประชาชนที่มีความสนใจในการสืบสานงานศิลปะเวียงกาหลง 20 คน
 - 3) เยาวชนนักเรียน โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ 20 รูป/คน
- รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 50 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด เชียงราย

4. ขอบเขตระยะเวลา

ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2561 – กันยายน 2562 (12 เดือน)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการของแหล่งเรียนรู้วัดแม่हांและโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

การออกแบบ หมายถึง การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงาน ที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ ซึ่งนำลายเวียงกาหลงเดิมมาพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัย

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงร่วมสมัย หมายถึง ผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เกิดจากการผลิตของ ศูนย์การเรียนรู้วัดแม่हां และโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า

ชุมชนเวียงกาหลง หมายถึง ประชาชนที่อยู่หมู่บ้านแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

นวัตกรรม หมายถึง เครื่องมือหรือกระบวนการในการพัฒนาลายเวียงกาหลงประดับบน วัสดุต่าง ๆ เช่น รม เสื้อผ้า ถ้วยยาม เป็นต้น

นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง หมายถึง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้ประชาชนบ้านแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีอาชีพที่ยั่งยืน

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การนำลวดลายศิลปะเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์เป็น อาชีพเสริมรายได้ของชุมชน

พระภิกษุสามเณร หมายถึง ครูสอนและนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

พิมพ์ลายเวียงกาหลง หมายถึง ลายเวียงกาหลงที่เขียนและวาดลงในวัสดุต่างๆ ที่เป็น ผลผลิตของแหล่งการเรียนรู้วัดแม่हां และโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ตำบลเวียงกาหลง

ผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ หมายถึง บุคคลผู้มีความชำนาญในทางการออกแบบศิลปะ

ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยวัดแม่हां หมายถึง เครื่องเคลือบดินเผาที่เผาจากเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า

ลายเวียงกาหลง หมายถึง ลวดลายโบราณของเวียงป่าเป้าที่เป็นมรดกทางศิลปะ

วัสดุที่หลากหลาย หมายถึง สิ่งของที่นำมาใช้ในการปั้น การเขียนลาย น้ำเคลือบ เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงในปัจจุบัน

ศิลปะดั้งเดิม หมายถึง ลวดลายศิลปะเวียงกาหลงที่มีอยู่ดั้งเดิมที่ปรากฏตามวัตถุประสงค์ เครื่องปั้นดินเผา ประติมากรรม เป็นต้น

ศิลปะร่วมสมัย หมายถึง การนำศิลปะลายเวียงกาหลงมาพัฒนาลายเวียงกาหลงให้แตกต่างจากศิลปะเดิม และมีความทันสมัยในยุคปัจจุบัน

ศิลปะล้านนา หมายถึง ศิลปะเวียงกาหลง และศิลปะอื่นๆ ที่มีแหล่งกำเนิดในล้านนา

ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ที่มีการปั้นเครื่องปั้นดินเผา การเขียนลายเวียงกาหลง การออกแบบลายเวียงกาหลง

สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาทุกสังกัดที่เปิดสอนในอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ส่วนผสมของน้ำเคลือบ หมายถึง น้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผาสูตรใหม่ของแหล่งเรียนรู้วัดแม่हां และโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

แหล่งเรียนรู้อาชีพ หมายถึง สถานที่ที่จัดไว้สำหรับฝึกอบรม/สอนอาชีพการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง และการออกแบบลวดลายเวียงกาหลงร่วมสมัย ให้ความรู้แก่ชุมชนเยาวชน และผู้สนใจ

อาชีพที่ยั่งยืน หมายถึง อาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง หรือการเขียนลายเวียงกาหลงที่คนท้องถิ่นสามารถนำมาประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

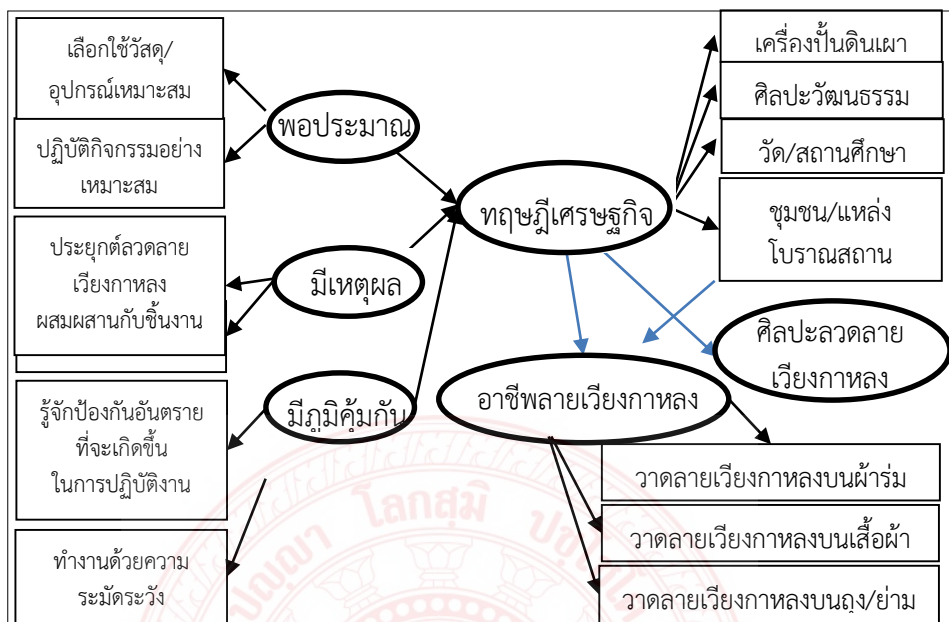
การศึกษาวิจัยเรื่องงามศิลป์พินัยเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และผสมผสานกับการทดลองทางกายภาพ เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ และเป็นอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน จึงได้กำหนดทฤษฎี และกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

1) ทฤษฎีการวิจัย

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ทฤษฎีฐานราก (grounded theory) กล่าวคือได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม แล้วนำมาสร้างขึ้นจากข้อมูลที่เป็นไปตามปรากฏการณ์จริงมากที่สุด จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างเป็นระบบ

2) กรอบแนวคิด

นำทฤษฎีฐานรากมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงต่ออาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ชุดองค์ความรู้หลักสูตรท้องถิ่น: ศิลปะลายเวียงกาหลง
2. ได้พัฒนาการศิลปะลายเวียงกาหลงลงบนวัสดุที่หลากหลาย
3. ได้เตาเผาที่เป็นศูนย์กลางการบริการฝึกทักษะการเผาแก่ประชาชนและเยาวชน
4. มีศูนย์กลางการเรียนรู้ศิลปะลายเวียงกาหลงเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่งที่โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยาและวัดแม่ท่าง

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลปะพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะเวียงกาหลง พัฒนาศิลปะเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย และเพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นคุณภาพทีมงานผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีด้านศิลปะ
2. แนวคิดทฤษฎีเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
3. แนวคิดทฤษฎีเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีด้านศิลปะ

2.1.1 ที่มาของแนวคิดทฤษฎีด้านศิลปะ

นักปรัชญามีทรรศนะเกี่ยวกับศิลปะแตกต่างกันมากมาย ตามแต่จะให้ความสำคัญจากมุมมองใดเป็นสำคัญ บ้างก็พยายามที่จะอธิบายศิลปะอย่างรวบรัดที่สุดแต่สามารถกินความได้ถึงศิลปะทุกแขนง เช่น นิยามที่ว่า ศิลปะคือการแสดงออกอันไม่มีจำนวนเป็นเขตสุด นับตั้งแต่สิ่งที่ง่ายที่สุด เช่น ถ้วยแก้ว เป็นต้น ไปจนถึงสิ่งที่ยากที่สุด เช่น ภาพเขียน ดนตรี วรรณคดี เป็นต้น และบ้างก็พยายามที่จะกล่าวให้กระชับขึ้นอีกว่า ศิลปะคือการจัดสิ่งที่มีรับรู้ได้ทางเพทนาการเสียใหม่ให้เป็นระเบียบ (เพทนาการ เช่น สี เสียง แสง เป็นต้น) ดังนั้น จึงสามารถจำแนกศิลปะออกเป็นหลายประเภทหลายชนิด เช่น ประยุกต์ศิลป์ (Applied Arts) พาณิชยศิลป์ (Commercial Arts) มัณฑนศิลป์ (Decorative Arts) บริสุทธิ์ศิลป์ (Pure Arts) และบางท่านได้แบ่งศิลปะออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ทัศนศิลป์ (Visual Arts) คือ ศิลปะที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เช่น รูปปั้น ภาพเขียน เป็นต้น โสตศิลป์ (Auditory Arts) คือ ศิลปะที่ฟังได้ด้วยหู คือ ดนตรี สัญลักษณ์ศิลป์ (Symbolic Arts) คือ ศิลปะที่เป็นสัญลักษณ์ คือ วรรณคดี บทกวี เป็นต้น และ ศิลปะผสม (Mixed Arts) คือ ศิลปะที่เอาศิลปะอย่างน้อย 2 ชนิดขึ้นไปมาผสมผสานกัน เช่น การเต้นรำ การละคร ภาพยนตร์ เป็นต้น เต้นรำ ประกอบด้วย ทัศนศิลป์และโสตศิลป์ การละครประกอบด้วยทัศนศิลป์ โสตศิลป์ และสัญลักษณ์ศิลป์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี นักศิลปะกับนักสุนทรียศาสตร์ต่างก็มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจในเรื่องความมุ่งหมายของศิลปะ ดังเกิดคำถามที่ว่า ศิลปะนั้นทำขึ้นเพื่ออะไร บ้างก็ถือว่าความมุ่งหมายของ

ศิลปะก็คือ เพื่อใช้เป็นตัวแทนหรือถ่ายแบบธรรมชาติ เหตุการณ์ และบุคคล บ้างก็ถือว่า เพื่อจัดวัตถุแห่งเพทนาการ (Sensous matter) เช่น สี แสง เสียง เป็นต้น ให้เป็นระเบียบอย่างน่าดูชม ชวนให้เพลิดเพลินเท่านั้น และบ้างก็อธิบายว่า เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์หรือความรู้สึกของมนุษย์นั่นเอง จากทัศนะเหล่านี้ได้พัฒนาปลายมาเป็นทฤษฎีทางศิลปะจำนวนมากมาย ดังจะได้กล่าวถึงสาระสำคัญของแต่ละแนวคิดทฤษฎีโดยสังเขป

(1) ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ (Art as representiaon)

(2) ศิลปะคือรูปทรง (Art as pure form)

(3) ศิลปะคือการแสดงออกซึ่งอารมณ์ (Art as expression)

ในทฤษฎีที่ว่าศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาตินั้น เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่กว่าทฤษฎีอื่น ถือว่าศิลปะนั้นถ้าไม่เป็นประเภท Representational ก็เป็นประเภท Non-representation ประเภทแรกได้แก่ภาพเขียนสิ่งธรรมชาติ ประเภทหลังก็ได้แก่ภาพเขียนที่แสดงความวิจิตรพิสดารของสีสันต่างๆ โดยไม่เป็นภาพเหมือนของสิ่งใดโดยเฉพาะเป็นตัวอย่าง ชาวกรีกโบราณถือว่า การลอกแบบธรรมชาติได้เหมือนมากที่สุด จัดว่าเป็นสิ่งที่สวยที่สุด ดังคำกล่าวของรอร์สโตเติล ที่ว่า “มนุษย์เป็นนักเลียนแบบโดยสัญชาตญาณ ละครเลียนแบบนั้นจะปรากฏออกมาในศิลปวัตถุ ที่ถือว่าการลอกแบบธรรมชาติเป็นศิลปะและสวยงาม ก็เพราะการลอกแบบธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทำได้ยากที่สุด ศิลปินในทฤษฎีนี้ มีความเห็นว่า ภารกิจสำคัญ 2 ประการของศิลปะ ก็คือ 1) การเลือกสรรสิ่งที่เหมาะสมที่สุดบรรดามีในโลกมารวมไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน และ 2) ใช้จินตนาการช่วยปลุกอารมณ์สุนทรีย์ให้เกิดแก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ ศิลปะยังช่วยทำให้สิ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตามธรรมดา กลายเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้อีกด้วย

ทฤษฎีเรื่องศิลปะคือรูปทรงนั้น ตามทฤษฎีนี้ถือว่า รูปทรงเท่านั้นที่มีความสำคัญในเรื่องคุณค่าทางสุนทรีย์ ส่วนการลอกแบบหรือความรู้สึก ไม่มีความสำคัญอะไรนัก คำว่ารูปทรง (Form) หมายถึงการจัดวัตถุแห่งเพทนาการ คือ แสง สี เสียง เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกันให้เป็นระเบียบเหมาะสมกับกาลเทศะที่มันควรจะอยู่ นักคิดกลุ่มฟอร์มาลิสต์ (Formalist) ถือว่า ความสวยงามของศิลปะอยู่ที่รูปทรง รูปทรงทำให้เกิดความสนใจ รูปทรงเท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญในคุณค่าของสุนทรีย์ สิ่งอื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย ความงามของศิลปะก็คือเอกภาพหรือความกลมกลืนของสิ่งที่ต่างกัน ส่วนประกอบของศิลปะจึงควรเป็นสิ่งที่ต่างๆ กัน แต่ถ้ามีสิ่งๆ เหมือนๆ กันก็จะมีแต่ความซ้ำซาก ความรู้สึกทางสุนทรีย์ของศิลปินกลุ่มนี้ เป็นความรู้สึกที่มุ่งต่อรูปทรงของงานศิลปะ มิใช่มุ่งแสวงหาอย่างอื่น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือมุ่งแสวงหาอย่างอื่น อารมณ์ทางสุนทรีย์ก็จะหมดไปทันที งานศิลปะชิ้นเยี่ยมจะทำให้เกิดความรู้สึกแปลกใหม่ นำใจผู้ดูล่องลอยไปจากชีวิตจริงเข้าสู่โลกแห่งสุนทรีย์ ศิลปะจึงเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความตื่นเต้น คล้ายกับใช้กลองยาวช่วยอ่านหนังสือที่ไม่ค่อยชัดเจนแจ่มกระจ่างขึ้น ฉะนั้น รูปทรงที่จัดว่าเป็นศิลปะนั้น มิใช่เฉพาะภาพเขียน ภาพปั้นเท่านั้น ดนตรีก็เป็นศิลปะประเภทนี้ด้วย เพราะดนตรีก็ต้องมีการผสมผสานเสียงให้กลมกลืนกันอย่างมีระเบียบ จึงเกิดความไพเราะลึกซึ้งขึ้น ดังนั้น ความงามที่ได้จากรูปทรงจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นสิ่งแทนอะไร หรือว่าจำลองแบบอะไรเลย และสำหรับทฤษฎีที่ว่าด้วย ศิลปะคือการแสดงออกทางอารมณ์นั้น ถือว่าศิลปะเป็นการแสดงออกของอารมณ์ภายในของมนุษย์ออกมา บ้างครั้งจะเห็นว่า ศิลปินได้แสดงอารมณ์บางอย่างที่เกินความเป็นจริงหรือนอกเหนือไปจากประสบการณ์ตามธรรมดาของเราออกมา ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เราเห็นว่า เขามีความ

ความรู้สึกต่อสิ่งนั้นอย่างไร เมื่อศิลปะคือการแสดงอารมณ์ แต่การแสดงอารมณ์ทุกอย่างมิได้เป็นศิลปะไปเสียหมด ลักษณะของการแสดงอารมณ์ที่เป็นศิลปะ ได้แก่ เป็นการแสดงออกที่เป็นไปด้วยเจตนา คือตั้งใจแสดงออกมา เป็นการอารมณ์ที่มุ่งให้เกิดความสวยงาม เป็นการแสดงอารมณ์ที่มีพลังจิตใจให้เกิดความรู้สึกว่างามหรือไม่งาม สื่ออารมณ์ที่ใช้ในการแสดงอารมณ์ออกมานั้น เป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวเอง เช่น คำพูด สีสันทรวดทรง เป็นต้น เป็นการแสดงอารมณ์ที่มีเอกภาพทางอารมณ์ อารมณ์ที่ศิลปินแสดงออกมานั้นมิใช่เป็นความรู้สึกของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นอารมณ์ของมนุษย์ทุกๆ ไป

ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงถือว่า ทั้งรูปทรงและความหมาย มีความสำคัญต่อศิลปะด้วยกันทั้งคู่ คุณค่าทางสุนทรียะเกิดจากการสังเคราะห์ของรูปทรงกับความนั่นเอง ศิลปินจะแสดงอารมณ์ใดๆ ออกมาได้ ตนเองจะต้องได้สัมผัสกับอารมณ์ชนิดนั้นมาเสียก่อน แต่บางทีก็ไม่จำเป็น และเห็นว่าสิ่งที่สำคัญต่อการแสดงอารมณ์นั้นก็คือ จิตนาการ จินตนาการจะมีความรุนแรงเพียงใด ก็สามารถแสดงอารมณ์ที่ตนต้องการแสดงออกมาได้ดีเพียงนั้น ฉะนั้น ตามทฤษฎีนี้จึงสรุปว่า คุณค่าทางสุนทรียะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ศิลปินสามารถแสดงสิ่งที่ตนต้องการจะแสดงออกมานั้นได้มากน้อยเพียงไร ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนอดที่จะแสดงความรู้สึกของตนเองให้ปรากฏออกมาทางพฤติกรรมทางกายไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็อารมณ์เศร้าหมองหรืออารมณ์สุข

ศิลปะประเภท Expression จึงให้ประโยชน์แก่เรา คือ

- ทำให้เราได้รับความพอใจชนิดที่เราไม่อาจทำได้โดยอาศัยเครื่องมืออย่างอื่น
- ช่วยให้ชีวิตได้รับประสบการณ์ที่เบาสบาย ซึ่งไม่อาจหาได้ในชีวิตประจำวัน
- สอนความต้องการทางอารมณ์โดยให้อารมณ์สะท้อนใจบางอย่างแก่เรา
- ช่วยทำให้อารมณ์ที่สับสนคลุมเครือแจ่มแจ้ง โดยการดึงเอาอารมณ์ที่ฝังอยู่ในส่วนลึกของจิตใจออกมาให้ปรากฏและเข้าใจได้ด้วยความรู้สึกธรรมดาๆ ศิลปะเป็นสะพานเชื่อมต่อระหว่างโลกผัสสะและโลกเหนือผัสสะเข้าด้วยกัน

2.1.2 ความหมายของศิลปะ

คำว่า "ศิลปะ" มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมาย "ศิลปะ" เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก เป็นศาสตร์ที่รวมผลงานที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นทัศนศิลป์ที่ประกอบไปด้วย จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ และศิลปะการแสดง ดนตรี วรรณศิลป์หรือกระทั่ง ประยุกต์ศิลป์ซึ่งเป็นผลงานที่มนุษย์พบเห็นในชีวิตประจำวันล้วน ให้คุณค่าให้ประโยชน์แก่มวลมนุษย์ งานศิลปะแม้จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางผลผลิตเพื่ออาหารทางกายแต่คุณสมบัติที่สำคัญยิ่งคือความงามที่ทำให้เกิดความรู้สึก ซาบซึ้งในคุณค่าของความงามหรือความพึงใจที่เรียกว่าคุณค่าทางสุนทรีย์ซึ่งคุณค่าทางสุนทรีย์นี้เองเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เลือกบริโภคผลงานศิลปะที่มีคุณค่า และ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

ศิลปะตรงกับภาษาอังกฤษว่า "ART" การทำความเข้าใจในความหมายของคำว่าศิลปะเป็นเรื่องที่ยากเพราะศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ การสร้างและ การแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในใจของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม ความพอใจของแต่ละคน บางคนอาจมีความชื่นชมในความงามแตกต่างกัน และยังคงเป็นสิ่งที่เข้าใจ ยากสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษาศิลปะ ซึ่งพอสรุปความหมายได้ดังนี้

2.1.2.1 ความหมายของศิลปะตามแนวคิดของศิลปิน

1. ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ (ArtasRepresentation)

ผลงานศิลปะอาจจะมีทั้งประเภทที่ลอกเลียนแบบ ธรรมชาติ หรือไม่ลอกเลียนแบบ ธรรมชาติก็ได้กล่าวคือถ้าเป็นภาพเขียนสิ่งของธรรมชาติหรือภาพมนุษย์ก็จัดได้ว่าเป็นงานประเภทที่ลอกเลียนแบบธรรมชาติแต่ หากว่าเป็นการ เขียนภาพแสดงความพิศดาร ของการใช้สีสันทัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกสนใจหรืออารมณ์ตามต้องการก็เป็นผลงานที่ไม่ลอกเลียนแบบธรรมชาติ เช่นเดียวกับดนตรีผลงาน ดนตรีส่วนใหญ่เป็นประเภทที่ไม่ลอกเลียนแบบธรรมชาติ เพราะดนตรีอาจใช้ถ้อยคำหรือไม่ใช้ถ้อยคำใด ๆ เลยก็ได้เพราะดนตรีเป็นเรื่องของความสนใจความไพเราะของ เสียงเช่น ดนตรีประเภทProgramMusic (ดนตรีที่สามารถสื่อออกมาเป็นเรื่องราว) ซึ่งอาจนำมาใช้การประกอบการแสดงเราถือว่าเป็นผลงานที่ไม่ลอกเลียนแบบธรรมชาติ ส่วนVocalMusic (ดนตรีประเภทขับร้อง) นั้นเราถือว่าเป็นผลงานที่ลอกเลียนแบบธรรมชาติ เพราะมีการใช้ถ้อยคำเพื่อบรรยายเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เกิด จินตภาพเป็นไปตามคำร้อง หรือถ้าหากว่าเป็นการแสดงเลียนแบบการเคลื่อนไหวธรรมชาติ เช่นการเลียนแบบท่าทางต่าง ๆ ของสัตว์ก็จัดว่าเป็นผลงานที่ลอกเลียนแบบธรรมชาติ เช่นเดียวกัน

2. ศิลปะคือรูปทรง (ArtasPureForm)

งานศิลปะไม่สามารถจะสร้างขึ้นมาได้ถ้าปราศจากรูปทรง Form การที่เราชื่นชมเพราะว่าในศิลปวัตถุมีรูปทรงที่สวยงามทั้งนี้เพราะลักษณะที่สำคัญคือมีความกลมกลืนขององค์ประกอบที่ทำให้เป็นเอกภาพ ตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ของดนตรีตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และรูปทรงของเสียงดนตรี สามารถถ่ายทอดมาอย่างจิตใจได้

3. ศิลปะคือการแสดงออกซึ่งอารมณ์ (ArtasExpressionism)

ความคิดเรื่องศิลปะ คือการแสดงออกซึ่งอารมณ์นี้ใช้เพียงแค่ว่า วัตถุประสงค์ของ ศิลปะไม่ใช่เสนอความงามในรูปทรงของสีสันทันหรือเสียง และไม่ใช่เพียงแค่ว่าการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ อารมณ์ทางศิลปะนั้นแตกต่างจากการแสดงอารมณ์แบบอื่น ๆ ดัง ต่อไปนี้

3.1 การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจตนาหรือความตั้งใจ

3.2 การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ ต้องมีจุดประสงค์หรือคุณค่าอยู่ในตัวเองโดยไม่มีเจตนาอื่นซ้อนเร้น เคลือบแฝง

3.3 การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ แสดงให้รู้ว่าบุคคลมีปฏิกิริยาหรือมีความรู้สึกในทางสุนทรีย์ คือความชอบไม่ชอบ

3.4 สื่ออารมณ์ในศิลปะ ประเภทการแสดงอารมณ์มีความหมายถึงคุณค่าอยู่ในตัวเป็นลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับสื่อประเภทอื่น ๆ เช่นการพูดไม่ว่าเราจะพูดถึงเรื่องอะไร การตีความหมายก็จะหมายถึงสิ่งที่เราพูดแต่ในทางดนตรีหรือนาฏศิลป์นั้นคำพูดแต่ละคำมีความหมายในตัวเองโดยเป็นคำที่มีเสียงไพเราะการรับรู้ตาม ธรรมชาติของมนุษย์ สีสันทันและรูปทรงจะทำให้สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไรและใช้ประโยชน์อะไร

4. ศิลปะ คือการแสดงออกทางความรู้สึก

ศิลปินอาจจะแก้ไขแต่งเติมตัดแปลงจากธรรมชาติ เช่น สื่อความหมายลง

ในภาพที่वानทิวทัศน์ ศิลปะจึงเป็น การ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับจากธรรมชาติโดยมีมนุษย์เป็นตัวถ่ายทอดความประทับใจ แต่การรับรู้ของผู้ชมอาจจะต้องการชื่นชมความงามในรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่

4.1 ศิลปะแบบเหมือนจริง (Realistic) เป็นศิลปะที่ไม่ซับซ้อนมีเนื้อหาสาระที่ปรากฏเด่นชัดแต่ผู้สร้างและผู้ชมต้องมีความรู้เรื่องนั้นด้วย เช่นภาพคน ภาพสัตว์

4.2 ศิลปะแบบกึ่งนามธรรม(Semiabstract) เป็นการถ่ายทอดที่ผิดเบนไปจากรูปธรรมหรือ แบบเหมือนจริงด้วยการตัดทอนรูปทรงจากของจริงให้เรียบง่าย แต่ยังมีเค้าโครงเดิมอยู่สามารถดูรู้ว่าเป็นภาพอะไร

4.3 ศิลปะแบบนามธรรม (abstract) เป็นศิลปะประเภทที่ไม่มีความจริงเหลืออยู่ เพราะถูกตัดทอนให้เหลือแค่เส้นสี น้ำหนัก ที่ก่อให้เกิดความงามตามอารมณ์ความรู้สึกเป็นสิ่งที่เหนือความเป็นจริงต้องใช้จินตนาการในการรับรู้รับชม

4.4 ศิลปะแบบกึ่งนามธรรม(Semiabstract) เป็นการถ่ายทอดที่ผิดเบนไปจากรูปธรรมหรือ แบบเหมือนจริงด้วยการตัดทอนรูปทรงจากของจริงให้เรียบง่าย แต่ยังมีเค้าโครงเดิมอยู่สามารถดูรู้ว่าเป็นภาพอะไร

4.5 ศิลปะแบบนามธรรม (abstract) เป็นศิลปะประเภทที่ไม่มีความจริงเหลืออยู่ เพราะถูกตัดทอนให้เหลือแค่เส้นสี น้ำหนัก ที่ก่อให้เกิดความงามตามอารมณ์ความรู้สึกเป็นสิ่งที่เหนือความเป็นจริงต้องใช้จินตนาการในการรับรู้รับชม

2.1.2.2 ความหมายของศิลปะตามแนวคิดของนักวิชาการ

อริสโตเติล (Aristotle) ปราชญ์ในยุคกรีกโบราณ นิยามความหมาย ของศิลปะว่า ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ

ตอลสตอย (Leo Tolstoi) นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงชาวรัสเซีย นิยาม ความหมาย ของศิลปะ ว่า ศิลปะคือการถ่ายทอดความรู้สึกของมนุษย์ออกมา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้นิยามของศิลปะว่า ศิลปะ คือ ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงซึ่งอารมณ์ สะเทือนใจ ให้ประจักษ์เห็น

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2530 นิยาม ความหมายของศิลปะว่า ศิลปะ คือ ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่แสดงออก ในรูปลักษณะ ต่างๆให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพความประทับใจ หรือ ความสะเทือนอารมณ์ ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา และกล่าวว่า ศิลปะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ วิจิตรศิลป์ (Fine Art) กับประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ อธิบายว่า ศิลปะ ได้แก่ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในเมื่อธรรมชาติ ไม่สามารถอำนวยให้

พระยาอนุমানราชชน กล่าวถึงศิลปะว่า ศิลปะ คืออารมณ์สะเทือนใจที่จะแสดงออกมาเป็นหนังสือ สี เสียง ทำทางเคลื่อนไหวทั้งดงาม กระทำให้ผู้อ่าน ผู้ดู ผู้ฟัง รู้สึกเป็นอารมณ์ว่า เริงบันเทิงใจ

ศิลป์ พีรศรี (C. Feroci) ศิลปินชาวอิตาลีเลียนผู้มาวางรากฐาน การศึกษาศิลปะ

สมัยใหม่ในประเทศไทย ได้นิยามความหมายของศิลปะว่า ศิลปะคืองาน อันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งจะต้องใช้ความพยายาม ด้วยมือและความคิด

ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ การแสดงออกของบุคลิกภาพทางอารมณ์ของมนุษย์ การสื่อสารอย่างหนึ่งระหว่างมนุษย์ การระบายความปรารถนาในใจของศิลปินออกมา การแสดงออกของผลงานด้านต่างๆที่สร้างสรรค์

แม้นักปราชญ์และนักการศึกษาต่างประเทศ ก็ได้ให้นิยามศิลปะไว้ต่างๆ กัน เช่น

ศิลปะ คือการเลียนแบบธรรมชาติ

ศิลปะ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเท่านั้น

จึงสรุปได้ว่า **ศิลปะ** หมายถึง ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมา ในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ตามประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของบุคคลแต่ละคน นอกจากนี้ยังมีนักปราชญ์ นักการศึกษา ท่านผู้รู้ ได้ให้นิยามความหมายของศิลปะแตกต่างกันออกไป

2.1.3 หลักการสำคัญของศิลปะ

ศิลปะ คือ การแสดงออกอย่างอิสระเสรี ที่เต็มไปด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ในสิ่งต่างๆ ความบริสุทธิ์ จริ่งใจ เปิดเผย ตรงไปตรงมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสมองทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านอารมณ์และความเป็นเหตุผล รวมทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการพัฒนาภาษา เพียงแต่ผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดเปิดโอกาสสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออก ชื่นชมต่อธรรมชาติ การเคลื่อนไหว ดนตรี ศิลปะ ความไพเราะ และสิ่งสวยงามต่างๆ ฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เด็กได้สังเกต มีไหวพริบ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักควบคุมตัวเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศิลปะมีความสำคัญดังนี้

1) ศิลปะพัฒนาสมอง ทำให้สมองดี เพราะมีจินตนาการ เด็กที่ทำงานศิลปะบ่อยๆ จะเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม ช่างสังเกต ช่างจดจำ รู้จักคิด วางแผนการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบ ประณีตบรรจง พิถีพิถัน มองเห็นในสิ่งที่คนอื่นอาจมองไม่เห็นได้ ช่วยให้มีความคิดแปลกใหม่ และคิดได้หลากหลาย

2) ศิลปะพัฒนาร่างกาย ด้วยการใช้ตา หู จมูก ลิ้น ใจ อย่างมีสติ ดูเป็น ฟัง เป็น รู้จักเลือกเฟ้นให้ได้ความรู้และคุณ ค่าที่ดีงาม พัฒนาการเคลื่อนไหวทางด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ ให้มีความคล่องแคล่ว และมีความสามารถในการทำงาน

3) ศิลปะพัฒนาอารมณ์ ความมั่นคงของจิตใจ ช่วยฝึกให้เด็กสงบ นิ่ง มีสมาธิ จดจ่อกับการทำงาน ไม่วอกแวกหวั่นไหว มีพลัง นุ่มนวลควรแก่งาน มีสติ ไม่เลื่อนลอย ไม่ทิ้งโอกาสที่จะสร้างสรรค์ มีความเพียรพยายาม อดทน รับผิดชอบ มีกำลังใจ ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส ผ่อนคลาย มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีสุนทรียภาพ มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก รวมทั้งสามารถควบคุมตัวเองได้เหมาะสมกับวัย

4) ศิลปะพัฒนาสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความ

เดือรื้อนต่อผู้อื่น รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต เคารพกติกา รักษากฎเกณฑ์ เชื่อฟังพ่อแม่และครู รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน เอาใจใส่ คิดดีและชื่นชมในผล งานของผู้อื่น มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ก่อให้เกิดไมตรีและความสามัคคี

5) ศิลปะพัฒนาปัญญา ทำให้เด็กมีความสามารถทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล คิดอย่างเป็นระบบ ช่วยพัฒนาความจำ รู้จักสรุปความรู้ รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และสามารถนำความรู้ที่นำมาใช้ได้ ด้วยการคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และดับทุกข์เป็นในที่สุด

6) ศิลปะพัฒนาภาษา ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้น รู้จักคำศัพท์ใหม่ๆ สามารถลำดับเหตุการณ์ เรียบเรียง คำพูดในการบอกเล่าถึงผลงาน เลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมในการแบ่งปันประสบการณ์ต่างๆในการทำงาน และสามารถใช้อาจาในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างสรรค์สังคมและสิ่งแวดล้อม

2.1.4 องค์ประกอบของศิลปะ

ศิลปะมีองค์ประกอบที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบ มูลฐานของ ความงาม ในการออกแบบ จำเป็นต้องเข้าใจคุณค่าและมูลฐาน ที่สำคัญของความงาม สามารถนำไปใช้ให้เกิดความกลมกลืน องค์ประกอบของศิลปะประกอบด้วย จุด (point) เส้น (line) สี (colour) รูปร่าง รูปทรง (shape and form) ลักษณะผิว (texture) ลวดลาย (pattern) และช่องว่าง (space or volumn)

1) จุด (point) ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่เล็กที่สุด ที่จะเริ่มต้น ไปสู่ส่วนอื่น ๆ จึงเป็นจุดที่มีมวล (mass) และมีปริมาตร ได้ด้วย จะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ ก็ได้ การใช้จุด ก็เพื่อบอกถึงความต่อเนื่อง เชื่อมโยง การเน้นนำสายตา หรือจะใช้เน้น ให้เกิดความเด่น ขององค์ประกอบอื่น ๆ ก็ได้ จุดจะกำหนดตำแหน่งในที่ว่าง โดยความรู้สึกของเราแล้ว จุดไม่มีความยาว ความกว้าง และความลึก ฉะนั้นจุดจึงอยู่นิ่ง ไม่มีการเคลื่อนไหว (static) ไม่มีทิศทาง และเป็นศูนย์กลาง (centralized)

2) เส้น (line) เส้นในทางเรขาคณิตหรือในทาง การเขียนแบบนั้น หมายถึง จุดที่เรียงต่อ ๆ กันส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือเขียนแบบกำหนดขนาดและทิศทางแต่เส้นในการออกแบบจะมีอิสระทั้ง ขนาด ทิศทาง ระยะ มีสภาพเป็น ตัวแบ่ง พื้นที่ หรือกำหนดบริเวณว่าง (space) และสร้างรูปทรง ขององค์ประกอบ ต่าง ๆ เส้นในการออกแบบจะให้ความรู้สึกต่อการมองด้วย เช่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว ความต่อเนื่องสัมพันธ์ และการนำสายตา ลักษณะของเส้นในการ ออกแบบ มีลักษณะต่าง ๆ เช่น

– เส้นตั้งตรง ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแกร่ง แน่นอน ตรง สง่า แสดงถึงความสูง เส้นตั้งที่ประกฎในสวน เช่น ต้นไม้ เสาโคมไฟ กำแพง รั้ว

– เส้นนอนหรือเส้นระดับ ให้ความรู้สึกราบเรียบ สงบ พักผ่อน เช่น เส้นที่ขอบฟ้า ไกล ตัดกับทะเลยามเย็น ในทางการจัดสวนเส้นนอนจะสร้างพื้นที่ในทางราบ เช่น สนามหญ้า ฝั้วน้ำ ทางเดิน เส้นที่เกิดจากการตัดแต่งต้นไม้ เช่น แนวของเข็มญี่ปุ่น แสยก อิทธิพลของเส้นนอนในสวนจะช่วยลด ความสูงโดดของเส้นตั้ง ถือเป็นมิติ ลวงตา

– เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนไหว สบาย และเป็นอิสระ การเคลื่อนที่ จะเห็นได้ว่า ในการออกแบบสวน จะใช้เส้นโค้งมาก เช่น เส้นที่ไหลคดเคี้ยว ของสนามหญ้า

ทางเดินเท้า ถนน สระน้ำ

– เส้นทะแยง เส้นขวาง เส้นซิกแซก เส้นเหล่านี้ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว รวดเร็ว ตื่นเต้น แข็งกร้าว อิทธิพลของเส้นลักษณะนี้ คือ ความมีแบบแผน น่าเกรงขาม จึงเป็นเส้นที่มักใช้ ตกแต่งสวนประดิษฐ์

3) รูปร่างและรูปทรง (form and shape) เมื่อเรามองเห็นต้นไม้ เส้นรอบนอกของทรงพุ่มที่มีลักษณะ คดโค้ง หรือเส้นตั้ง ของลำต้น ซึ่งเป็นเส้นรอบรูปที่ตัดกับบริเวณว่าง สิ่งนั้นคือ รูปร่าง (form) มี 2 มิติ (กว้างกับยาว) ส่วนเนื้อที่ภายในของทรงพุ่มหรือทรงกระบอก ของลำต้นนั้น เป็นรูปทรง (shape) มี 3 มิติ ให้ความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อน มีน้ำหนัก มีเนื้อที่ภายใน (กว้าง ยาว และลึก)

– รูปร่าง รูปทรงธรรมชาติ เป็นรูปร่างที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ
– รูปร่าง รูปทรงเรขาคณิต เป็นรูปร่างที่ประกอบด้วยเส้นตรงและเส้นโค้ง เช่น รูปครึ่งวงกลม รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม รูปห้าเหลี่ยม เป็นต้น

– รูปร่าง รูปทรงอิสระ เป็นรูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากรูปร่างธรรมชาติ และรูปร่างเรขาคณิต

4) มวลและปริมาตร (mass and volume) มวล หมายถึง เนื้อทั้งหมดของสาร ถ้าเป็น พุ่มไม้ ก็คือ พื้นที่ภายในทรงพุ่มทั้งหมด มวลของหิน คือ เนื้อที่แข็งแกร่งของหิน ปริมาตร (volume) คือ พื้นที่กั้นระวางในอากาศหรือบริเวณว่าง (space) ของวัตถุต่าง ๆ กำหนดเป็นรูปทรงที่แสดงเป็น 3 มิติ การกำหนดมวลและปริมาตร มักจะถูกเรียกกลับไปกับ เรื่องของเนื้อที่และปริมาณ เช่น ใช้พื้นที่ไม้ในปริมาณที่มาก ๆ มาปลูกรวมกัน เพื่อสร้างเนื้อที่ ดังนั้นในการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ลงในพื้นที่ จึงต้องคำนึงถึงปริมาณของวัตถุและการใช้เนื้อที่

5) ผิวสัมผัส (texture) หมายถึง ลักษณะพื้นผิวหน้าของวัตถุ เมื่อสัมผัสจับต้องหรือมองเห็นแล้วรู้สึกได้ว่าหยาบ ละเอียด เป็นมัน ขรุขระ เป็นเส้น เป็นจุด เป็นก้ำมะหยี่ หรือพื้นผิวสัมผัสเรียบ สม่่าเสมอ จะให้ลักษณะผิวสัมผัสละเอียด (Fine texture) ให้ความรู้สึก ต่อ ลักษณะผิว

– ลักษณะผิวที่เรียบ จะให้ความรู้สึกลื่น คล่องตัว รวดเร็ว
– ส่วนลักษณะผิวที่ขรุขระ หยาบ หรือนูนเส้นสูงต่ำ จะให้ความรู้สึก มันคง แข็งแรง

6) ลวดลาย (pattern) ลวดลายในการจัดสวน เป็นการจัดตกแต่งพื้นผิว (surface) ด้วยลักษณะต่าง ๆ ให้เห็นเป็นลวดลายขึ้น อาจจะจัดโดยใช้ลักษณะซ้ำ ๆ กันของ จุด เส้น สี หรือรูปร่างบนพื้นผิว เพื่อปรุงแต่งพื้นผิวให้สวยงาม ผิวพื้นในสวน ที่สามารถกำหนด ลวดลายลงไปได้ เช่น

– พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกอ่อนนุ่ม (soft surface) ได้แก่ สนามหญ้า พื้นทราย กรวด ทราย

– ผิวพื้นที่ให้ความรู้สึกกระด้าง (hard surface) ได้แก่ พื้นซีเมนต์ พื้นศิลา แล่ง พื้นอิฐ หรือพื้นหินขัด

– พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกค่อนข้างแข็ง (Semi-hard surface) ได้แก่ พื้นซีเมนต์สลับปูหญ้า

2.1.5 กระบวนการจัดการด้านศิลปะและการออกแบบ

การบริหารศิลปะ คือการทำงานกับองค์กรศิลปะและวัฒนธรรม เช่น หอศิลป์ ชั่วศิลปะ บ้านศิลปิน เป็นต้น ตลอดถึงโรงละครและแกลเลอรีด้วย โดยมีบทบาทในการดูแลเรื่องการตลาด การจัดสรรทรัพยากร การหาเงินทุนมาดูแลความปลอดภัยของชิ้นงานศิลปะ และดูแลกิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปะที่จัดขึ้นในแต่ละวัน ในประเทศอังกฤษ อเมริกา และออสเตรเลีย มีองค์กรศิลปะและหลักสูตรการบริหารศิลปะเปิดสอนอยู่เป็นจำนวนมาก อุตสาหกรรมศิลปะมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนั้น การบริหารศิลปะจึงมีโอกาสดำเนินงานที่น่าสนใจและหลากหลาย

2.1.5.1 การบริหารจัดการศิลปะล้านนา

ถ้ากล่าวถึงศิลปะล้านนา มักจะกล่าวถึง ศิลปะเชียงใหม่ มีลักษณะเก่าแก่มาก คาดว่ามีการสืบทอดต่อเนื่องจากศิลปะทวารวดีและลพบุรีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ศูนย์กลางของศิลปะล้านนาเดิมอยู่ที่เชียงใหม่ เรียกว่าอาณาจักรโยนก ต่อมาเมื่อพญามังรายได้ย้ายมาสร้างเมืองเชียงใหม่ ศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ และศิลปะก็จะกล่าวถึงจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

ศักดิ์ชัย สายสิงห์¹ ได้กล่าวว่า ศิลปะเชียงใหม่ เป็นชื่อที่เราเรียกศิลปะทางภาคเหนือทั้งหมด เป็นคำที่กำหนดขึ้นโดยกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เพราะเชื่อว่าแต่เดิมเมืองรุ่งกาของล้านนาคือเชียงใหม่ และเมื่อพบ พระพุทธรูปมีชื่อว่าเชียงใหม่ จึงเรียกศิลปะเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันเราไม่เรียกศิลปะเชียงใหม่ มาใช้ชื่อศิลปะล้านนาแทน เพราะว่าเรียกชื่อตามอาณาจักรจะครอบคลุมมากกว่าและเชียงใหม่อาจเป็นเพียง เมืองลูกหลงของอาณาจักรล้านนา เราสามารถเรียกพระพุทธรูปได้ แต่เดิมคำว่า “แบบ” เขาไป เช่น พระพุทธรูปแบบเชียงใหม่สิ่ง 1 การเติมคำว่าแบบเขาไปเพราะสวนใหญ่เขาใจรูปแบบศิลปะ

ศิลปกรรมล้านนา ตามหลักฐานช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการรับวัฒนธรรมจากภายนอกของภาคเหนือตอนบน ซึ่งเปดดินแดนที่ได้รับพุทธศาสนาหลังสุด ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 หลักฐานในการขุดพบ คือระฆัง สำริด เครื่องโลหะ เปนยุคโลหะตอนปลายที่บ้านวังไทย อำเภอมืองจังหวัดลำพูนและพบโครงกระดูก การบริหารจัดการคือ การอนุรักษ์ สืบสานทั้งด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

2.1.5.2 ศิลปะล้านนาเวียงกาหลง

ปี พ.ศ. 2476 พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหาากาย) ได้ขุดค้น และสำรวจศึกษาด้านเตาเผาเครื่องถ้วยไทย เพื่อใช้เป็นผลงานทางวิชาการ ซึ่งท่านได้ศึกษาเตาเผาในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับเมืองโบราณเวียงกาหลง ที่บ้านข้าวหวาย บ้านทุ่งม่าน อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอลำปาง² แต่ถ้านับย้อนไปในอดีตนับพันปี จะพบว่าเวียงกาหลง เป็นเมืองโบราณที่เป็นต้นตำรับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงมาก และถือว่าเตาเวียงกาหลงเป็น

¹ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, เจดีย์วัดป่าสัก, บรรยายพิเศษ ณ วัดป่าสัก ต.เวียง อ.เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ วันที่ 17 กรกฎาคม 2559 (เทปบันทึกเสียง).

² สายันต์ ไพรชาญจิตต์, โบราณคดีของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง, (กรุงเทพฯ : วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557), หน้า 16.

จุดเริ่มต้นของภูมิปัญญาด้านการผลิตเครื่องถ้วยชามของสยามตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 หรือตั้งแต่สมัยโยนก เชียงแสน จากนั้นจึงแพร่หลายไปยังสุโขทัย (นครพระราม, พระยา, 2481:46 อ้างในสายันต์ ไพรชาญจิตต์)¹ “เวียงกาหลง” นครโบราณ มีการทำเป็นลำเป็นสันกันมากมายมีนับเป็นพันเตากระจายกระจายอยู่ทั่วไป ในตำบลเวียงกาหลงจนถึงอำเภอวังเหนือ ด้วยวัตถุดิบที่มีคุณภาพของท้องถิ่น คือดินดีมีคุณภาพที่ทำให้การเผาด้วยอุณหภูมิสูง(เซรามิก) ได้อย่างเหมาะสมไม่เสียรูปทรง รูปทรงการออกแบบที่ลงตัวแล้วใส่ความงามจากการเขียนลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ และลายธรรมชาตินั้น คือแม่กาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ผลิตทำเป็นสินค้าสำคัญ ส่งขายทั้งทางบกทางน้ำกระจายไปทั่วเอเชียและบางส่วนของยุโรป

ปัจจุบันมีจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงทั่วโลก ที่สำคัญยังเวียงกาหลงเป็นสถานในตำนานแห่งต้นธาตุต้นธรรมต้นพุทธศาสนาในภัทรกัปป์ มีในธรรมเทศน์โบราณ ชื่อ ธรรมพญากาเผือก(ท้าวขติกามหาพรหม) การเกิดพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ หรือธรรมผางประติ๊ด บางส่วนมีในพระไตรปิฎก เกี่ยวโยงกับหลายตำนานหลายสถานที่ เริ่มต้นด้วยตำนานวัดพระเกิด ว่าเป็นสถานที่แม่กาชาวออกไข 5 ฟองในรังที่ต้นมะเดื่อ (ต้นเลียบ) ริมฝั่งแม่น้ำคงคา(แม่น้ำวัง) วันหนึ่งได้บินข้ามภูเขาออกมาหากินในป่าอันอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งจนหลงดินแดนป่าแห่งนี้ (ปัจจุบันก็คือ “เวียงกาหลง”) เชื่อมโยงเป็นต้นตำนานการสักการบูชาด้วยตุ๊กชั้ย กล่าวว่่าฤาษีพระโพธิสัตว์พี่น้องทั้ง 5 ตนที่เกิดออกจากไขแล้วลามแม่เลี้ยงออกบวชได้พบกันที่ดอยสิงคุตตระ จึงรวมนำเอาผ้ามัดทำตุ๊กชั้ยไว้แล้วตั้งสัจจะอธิษฐานจนได้พบพระมารดาแท้คือพญากาเผือก(ท้าวขติกามหาพรหม) ได้ขอของที่ระลึก พระมารดาให้เอาฝ้ายปั่นทำประทีปดินกาเอาไว้จุดบูชาพระคุณแม่และได้เป็นต้นตำนานแห่งความกตัญญู ตำนานจุดผางประทีป (ประทีปดินกา) บูชาท้าวขติกามหาพรหม (พระแม่กาเผือก) หรือ ประเพณีเป็งของล้านนา หรือ ประเพณีลอยกระทงของชนชาวไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัย หรือก่อนหน้านั้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เล่าสืบกันมาว่าเกิดมีคำพยากรณ์เก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาหรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พยากรณ์อนาคตเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดในแผ่นดินทั้ง 9 รัชกาล เฉพาะในรัชสมัยปัจจุบัน ยุคกึ่งพุทธกาลว่าจะเป็ญยุคแห่งแผ่นดิน “ถิ่นกาขาว ชาวศรีวิไล” ผู้คนส่วนใหญ่จิตใจดีงาม บริสุทธิ์สะอาด ตั้งอยู่ในศีลธรรม จะสักการะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เเทอดทูนบูชาพระมหากษัตริย์ อาณาประชาราษฎร์เชื่อฟัง ปฏิบัติตามพระธรรมราชา พอเพียง พัฒนา ฟังพาดตนเอง บ้านเมืองสงบร่มเย็นเป็นบวรระณะกะตะ มีชีวิตอุดมสุข อุดมธรรม ยิ่งกว่ายุคใด

“เวียงกาหลง” จึงเหมือนเป็นมนต์ขลัง ประดุจว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนเมื่อได้ยินจะมีความรู้สึกอบอุ่นเหมือนว่าเคยได้มาอยู่อาศัย เป็นคำที่คุ้นหูดังว่าเคยได้ยินอยู่เป็นประจำ ที่รู้สึกดังนี้อาจจะเป็นเพราะเคยได้อธิษฐานร่วมกันสร้างบุญบารมีตั้งแต่ต้นภัทรกัปป์ กับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า 5 พระองค์ ลูกพระแม่กาเผือก (ท้าวขติกามหาพรหม) หรือเคยร่วมแผ่นดินได้อยู่อาศัยภายใต้ร่มพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อุดมเดชมหาราช รัชกาลที่ 9

เรื่องราว “เวียงกาหลง” ส่วนหนึ่งที่สืบตำนานมาได้เพราะด้วยพระบุญญาบารมีคุณแห่งพระครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้ได้สืบต่อและบูรณะก่อสร้างพุทธสถานอันเกี่ยวกับตำนานเหล่านี้ไว้ เช่น วัดพระเกิด หรือวัดแม่กาเกิด ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เลียบ ต.ทุ่งฮั่ว อ.วังเหนือ จ.ลำปาง อยู่ห่างจากเวียงกาหลง

¹ อ้างแล้ว, สายันต์ ไพรชาญจิตต์, โบราณคดีของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง, หน้า 16.

ประมาณ 9 กม. พระครูเจ้าบาศรีวิชัย ได้บูรณะพระมหาเจดีย์วัดพระเกิด สร้างพระเจดีย์องค์เล็กรายรอบอีก 4 องค์ หล่อรูปแม่กาไว้บนยอดฉัตร พระธาตุทั้ง 5 ยอด เป็นการยืนยันตำนานแห่งต้นพระพุทธรูป และได้ไปบูรณะพระธาตุอุกโขชัยคีรี อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง อยู่ห่างจากวัดพระเกิดประมาณ 50 กม. ได้สร้างพระเจ้าตนหลวง (พระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่และวิหารหลวง (ในตำนานว่าเป็นสถานที่แม่พญากาเผือกสิ้นใจตายเพราะตามหาลูกไปตามแม่น้ำคงคา หรือแม่น้ำวังแล้วไม่พบจนหมดกำลัง) บูรณะพระเจ้าตนหลวง และสร้างวิหารหลวง วัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา (มีตำนานเกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้าโคตมบรมศาสดาของเรา สั่งให้พญานาคผู้รักษากว้านพะเยา สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่คือ พระเจ้าตนหลวง เป็นองค์แทนของพระพุทธรูปเจ้ากุกสันโธ (ลูกแม่กาเผือกองค์ปฐม สูง 40 ศอก) และไปบูรณะ พระพุทธรูปหล่อ อ.แมริม จ.เชียงใหม่ แล้วสร้างพระวิหารครอบพระพุทธรูปอันเป็นรอยพุทธรูปของ พระพุทธรูปเจ้ากุกสันโธ พระพุทธรูปเจ้าโกนาคมนพระพุทธรูปเจ้ากัสสป พระพุทธรูปเจ้าโคตม(พระบรมศาสดาของพวกเราองค์ปัจจุบัน) ในอนาคตพระศรีอารีย์ จะเสด็จมาประทับรอยเป็นองค์สุดท้าย (ตามตำนานพระพุทธรูปหล่อ)

2.1.5.3 เตาเผาเวียงกาหลง

ศิลปะล้านนา ลวดลายเวียงกาหลง เกิดจากการขุดค้นพบเครื่องปั้นดินเผาที่มีลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ แม่กา ดังนั้นแหล่งที่ทำให้ศิลปะลวดลายเวียงกาหลงได้มีให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ ได้เห็น ก็คือ เตาเผา ซึ่งนักวิชาการเรียกว่า “แหล่งเตาเผาเวียงกาหลง” หรือ “เตาเวียงกาหลง” ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยสมัยโบราณแห่งแรกในล้านนา ที่ได้รับการสำรวจและขุดค้นเพื่อผลทางวิชาการประวัติศาสตร์เครื่องถ้วยไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 สายันต์ ไพรชาญจิตร ได้กล่าวว่าการศึกษาด้านโบราณคดีโดยการสำรวจและขุดค้นศึกษาหลายครั้งระหว่างปี พ.ศ. 2515-2551 พบว่านอกจากตามริมฝั่งแม่น้ำลาวในเขตบ้านทุ่งม่าน บ้านดงป่าसान ในท้องที่ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายแล้ว ยังมีหลักฐานแหล่งผลิตเครื่องถ้วยชามจำนวนมากกระจายอยู่ตามริมลำห้วย ลำธาร ร่องน้ำขนาดเล็ก และลำน้ำสาขาของแม่น้ำวังในหุบเขาทางตะวันออกของเมืองโบราณเวียงกาหลงในเขต ตำบลวังเหนือ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดลำปาง ที่สำคัญได้แก่ บริเวณห้วยป่าหุยม บ้านโป่งอ้อ น้ำแม่เฮี้ยว ห้วยลึก ห้วยทราย น้ำแม่แจ้ว สบแจ้ว เรื่อยไปจนถึงบริเวณทุ่งหืด ทุ่งพร้าว ริมน้ำเหล่ายาว ห้วยหินฝน ใกล้บ้านทุ่งฮั่ว และที่บ้านไม้เหนือ ตำบลแม่พริก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดลำปาง แหล่งเตาทางด้านตะวันออกของเวียงกาหลงเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดลำปาง บางท่านจึงเรียกชื่อกลุ่มเตาในเขตบ้านไม้เหนือ ตำบลแม่พริก ว่าแหล่งเตาเวียงเหนือ หรือเตาเวียงเหนือ แยกออกไปเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง¹

นอกจากนี้ทางตะวันตกของเวียงกาหลงก็พบซากเตาเผาและร่องรอยกิจกรรมการผลิตเครื่องถ้วย จำนวนมากด้วย แต่ในปัจจุบันแหล่งเตาในบริเวณนี้ถูกทำลายไปมากแล้ว คือ ในเขตชุมชนบ้านทุ่งม่าน ตามริมฝั่งน้ำแม่ลาวขึ้นไปทางเหนือจนถึงบ้านสันมะเค็ด เป็นระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

เครื่องเคลือบเวียงกาหลง เป็นเครื่องเคลือบดินเผาที่มีสารเคลือบและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร ลวดลายหลายอย่างบ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ หลายอย่างกล่าวถึง

¹ กรมศิลปากร, เครื่องถ้วยในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2523)

เรื่องราวในพระพุทธศาสนา แฝงด้วยคติธรรม ความสวยงามของลวดลายเหล่านี้ได้สูญหายไปเมื่อหลายร้อยปีก่อน จนมีคุณทัน ธิจิตตั้ง ศิลปินหรือสล่าเมืองเชียงรายคนท้องถิ่นได้เข้ามาทำการศึกษาฟื้นฟู จนกลับมีชีวิตขึ้นมา และยังได้สอนลูกศิษย์ต่อๆ มาอีกหลายรุ่น เชื่อกันว่าตำแหน่งที่ตั้งเวียงกาหลง ห่างจากเส้นทางการทำศึกสงคราม ทำให้เวียงกาหลงเป็นเมืองที่สงบจนชาวบ้านมีเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปะเหล่านี้ออกมา

2.1.5.4 จุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูลายเวียงกาหลง

พ.ศ. 2525 ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า ได้พากันชุดเอาเครื่องเคลือบดินเผาจำนวนมากมาขายกันให้กับกลุ่มพ่อค้าวัตถุดิบโบราณทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น จึงทำให้สล่าทัน ธิจิตตั้ง ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินเชียงราย หรือสล่าเชียงราย ได้เล็งเห็นว่า ควรจะช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู กอบกู้ เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงให้ฟื้นกลับมาอีกครั้ง เพื่อเป็นมรดกชิ้นสำคัญทางวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่ประเทศไทยต่อไป เหมือนเช่นในสมัยพุทธศตวรรษที่ 13 สล่าทัน ธิจิตตั้ง มุ่งมั่นพากเพียรศึกษาหาความรู้เรื่องลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ถึง 18 ปี ลวดลายเหล่านี้แฝงไปด้วยคติแง่คิดมากมาย หลากอย่าง โดยมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วยส่วนหนึ่ง สิ่งที่สล่าทัน ธิจิตตั้งค้นพบนอกจากจะเป็นเรื่องราวที่มาของลวดลายต่างๆ ท่านยังได้ศึกษาลึกลงไปถึงกระบวนการเคลือบสารที่ใช้เคลือบเนื้อดิน ว่าทำไมเครื่องเคลือบเวียงกาหลงจึงได้บางและเบาถึงขนาดนี้ จนได้รู้ว่าดินเหล่านี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของลาวาภูเขาไฟมาก่อน เมื่อเกิดภูเขาไฟระเบิดแผ่นดินเกิดการยกตัวขึ้น เวียงกาหลงที่อยู่ทางใต้ของเมืองเชียงรายแต่สายน้ำกลับไหลย้อนขึ้นไป เมื่อดินเหล่านี้เคยผ่านความร้อนสูงมาก่อนจึงสามารถทำเครื่องดินเผาได้บางกว่าดินที่อื่น

เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงเพียงชิ้นเดียวสามารถประกอบด้วยลวดลายมากมายอยู่บนนั้น ไม่ว่าจะเป็นลายดาวดั่งส์ ลายภพภูมิต่างๆ สกิทาคามี อนาคตามี เป็นต้น ลายสามก๊ว คือวิฤตและโอกาส ขึ้น-ลงสามรอบก็จบช่วง 1 ชีวิต และกล่าวถึงทางสายกลาง ลายสัตว์มงคล สัตว์โชคลาภ ปลาตะเพียน, มังกร สัตว์แห่งอำนาจ และ หงส์ สัตว์แห่งบารมี เป็นต้น ส่วนอีกลายก็เป็นลายกล้วยกล้วยหมูหมู มีรูปหมูกับกล้วย ตัวหนึ่งสื่อคำว่า "กล้วยกล้วยหมูหมู ดุติมิแต่รุ่งเรือง" อยู่ตรงขอบ แสดงให้เห็นว่าเรื่องทุกอย่างที่ง่าย ๆ เรื่องกล้วย ๆ หมู ๆ งานชิ้นนี้เป็นงานศิลปะร่วมสมัยที่พบในเครื่องเคลือบเวียงกาหลง¹ ส่วนลวดลายที่เกี่ยวกับศาสนาอย่างลึกลับซึ้ง ได้แก่ลาย ปัญจมนาน พระอริยเจ้า ตรีสรูด้วยผานทั้งห้า คือ ศิลสมบุรณ์ สมาธิสมบุรณ์ ปัญญาสมบุรณ์ เข้าใจอย่างสมบุรณ์ ปฏิบัติเหตุสมบุรณ์

¹ <http://www.touronthai.com/article/1064>

ภาพที่ 2.1

ลวดลายศิลปะเวียงกาหลง

ที่มา: โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

2) ประเภทของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท

คือ

(1) การผลิตด้านการอนุรักษ์ เน้นการเลียนแบบให้เหมือนศิลปะดั้งเดิม ของเวียงกาหลง โดยศึกษาจากเศษชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ที่ขุดพบในหมู่บ้าน เช่น ไหลยต่าง ๆ

(2) การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัยเป็นการนำศิลปะสมัยโบราณมาผสมผสานกับศิลปะในปัจจุบัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของที่ระลึกต่าง ๆ

(3) การผลิตงานหัตถ์และลอยตัว เป็นงานปั้นสัตว์ในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สิงห์ กิเลน ฯลฯ มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช่วัตถุดิบที่เป็นสารเคมี ใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ ดิน สี เทคนิคการเผา เคลือบแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตศึกษา ค้นคว้าและดำเนินงานด้วยตนเอง

เอกลักษณ์/จุดเด่นของผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงที่สละทั้น ธิจิตตั้ง และกลุ่มอนุรักษ์บ้านทุ่งม่านคือ¹

(1) ในพื้นที่มีแหล่งวัตถุดิบหลัก ราคาถูกและหาง่าย

(2) ผู้ประกอบการมีความรู้ในเรื่องราวเครื่องเคลือบเวียงกาหลง และมีทักษะในการผลิตและลวดลายเวียงกาหลง

(3) ผลิตภัณฑ์มีลักษณะบาง เบา เพราะปั้นขึ้นรูปด้วยลาวาภูเขาไฟ

สละทั้น ธิจิตตั้ง² นับได้ว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาเวียงกาหลงไปในแนวทางที่เหมาะสม เนื่องด้วยพื้นที่เวียงกาหลงเป็นแหล่งเตาเผาโบราณจำนวนมาก

¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง, (เอกสารเผยแพร่, ม.ป.ป.)

² สัมภาษณ์, ทั้น ธิจิตตั้ง, ปราชญ์ชาวบ้าน, เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562.

คุณทันซึ่งเป็นคนในพื้นที่แต่กำเนิดจึงได้เริ่มศึกษาความเป็นมาของพื้นที่ตนและได้ทดลองผลิตเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาเป็นเวลานานกว่า 20 ปี จนกระทั่งสามารถผลิตเครื่องเคลือบฯ ได้ใกล้เคียงกับเครื่องเคลือบเวียงกาหลงโบราณ นอกจากเทคนิคการผลิตและเทคนิคในการเลือกใช้วัตถุดิบในพื้นที่แล้ว คุณทันยังได้ศึกษาในแนวทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่เวียงกาหลง ทั้งค้นคว้า จากงานทางวิชาการและการเดินสำรวจแหล่งเตาเผาโบราณ เพื่อเป็นการอ้างอิงคุณค่าของพื้นที่และวัตถุโบราณในพื้นที่

ปัจจุบัน มีกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง เป็นกลุ่มผู้ผลิตหลักในผลิตภัณฑ์ มีการถ่ายทอดเทคนิคการผลิตและการเขียนลายให้คนรุ่นใหม่ และเริ่มมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ตามยุคสมัย และได้ทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชน ทำให้สมาชิกมีงานทำมีรายได้เสริมเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับชุมชน แต่ก็ยังไม่แพร่หลาย ควรขยายให้กว้างออกไปให้ครอบคลุมทั้งตำบลจะทำให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของประชาชนต่อไป

ภาพที่ 2.2

การฝึกทักษะการวาดลายเวียงกาหลงลงบนเครื่องเคลือบดินเผา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงพอแยกแยะสรุปถึงรูปแบบและลวดลายเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ลวดลายพันธุ์พฤกษา ได้แก่ ลายผักแว่น ลายก้านขด ลายดอกบัว ลายผักกูด ลายดอกเข็ม ลายหวิกล้วย ลายเมล็ดข้าว ลายใบมะพร้าว ลายดอกกาหลง ลายดอกโบตัน ลายสระบัว ลายใบเฟิร์น และลายอื่นๆ ได้แก่ ลายจุดหมึก (ลายหมัดไฟ) ลายชูดขีด (ลายชี้หวี) ลายแสงตะวัน เป็นต้น

ภาพที่ 2.3

ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผา ลวดลายพันธุ์พฤกษาเวียงกาหลง

2. ลวดลายรูปสัตว์ ได้แก่ ลายกิเลน ลายกวาง ลายสัตว์ 12 ราศี ลายนกกา ลายนกไก่อีฟ้า ลายม้า ลายปลา เป็นต้น

ภาพที่ 2.4

ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผา ลวดลายรูปสัตว์เวียงกาหลง

3. รูปแบบภาชนะ ได้แก่ จาน ชาม ถ้วย แจกัน ไห โถพร้อมฝา กระปุกมีฝา คนที คนโท ขวด ผางประทีป เริงเทียน เป็นต้น

ภาพที่ 2.5

ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผา ลวดลายรูปแบบภาชนะเวียงกาหลง

4. รูปแบบประติมากรรม และตุ๊กตา ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ ตุ๊กตารูปคน ตุ๊กตารูปสัตว์ ตัวหมากรุก เป็นต้น

ภาพที่ 2.6

ตัวอย่างเครื่องเคลือบดินเผาหลายรูปแบบประติมากรรมเวียงกาหลง

2.1.6 การบูรณาการภูมิปัญญาเวียงกาหลงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศิลปะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของทุกคนได้ตลอดเวลา เช่น ศิลปะการแต่งกาย ศิลปะการพูด ศิลปะการเขียน ศิลปะการอ่าน เป็นต้น รูปแบบการประยุกต์ใช้ที่ดีที่สุดคือ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชการที่ 9 มาบูรณาการกับรูปแบบศิลปะการครองชีพ การดำรงชีวิตประจำวัน จะทำให้เกิดการใช้รูปแบบศิลปะที่เหมาะสมกับการตัวเอง

2.1.6.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ รวมถึงระดับรัฐบาลในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง คำว่า ความพอเพียง นั้นหมายถึงความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายใน ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ที่จำเป็นต้องใช้ทั้ง ความรู้ ความเข้าใจ ผูกพันกับคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงการประหยัด แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม่นในสภาพที่มีการแข่งขัน และการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ นำสู่ ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ของ ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 9 ที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนทางสายกลาง และความไม่

ประมาทซึ่งคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนการใช้ความรู้และคุณธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องมี "สติ ปัญญา และความเพียร". เป็นที่ตั้งซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในชีวิตที่แท้จริง ดังจักอัญเชิญตัวอย่างพระราชดำรัสมาแสดงไว้สัก 5 ครั้ง ดังนี้

"...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับ ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐาน ความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป..."

(18 กรกฎาคม 2517)

"...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบและทำงาน ตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยิ่งยวดได้..."

(4 ธันวาคม 2517)

"...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย..."

(4 ธันวาคม 2541)

"...โครงการต่างๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดีที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ ที่ใช้ที่ดินเพียง 15 ไร่ และสามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน กิจการนี้ใหญ่กว่า แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนไม่เข้าใจว่า กิจการใหญ่ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน..."

(23 ธันวาคม 2542)

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่นสามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่ แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟังเพื่อย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสตางค์ใส่ และยังไม่แนกไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...”

(17 มกราคม 2544)

จากตัวอย่างพระราชดำรัสสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชการที่ 9 ทั้ง 5 พระราชดำรัสข้างต้น จะเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติของประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ที่มีต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน ซึ่งจะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันยังต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางด้านจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกมีความหมายกว้างขวาง ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ไปเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับที่พอเพียง 2 ประการดังนี้

3.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนเพื่อจะได้ระมัดระวังในการปฏิบัติ

3.2) เจื่อนไขคุณธรรม ที่จะเป็นตัวสร้างเสริม อันประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร เพื่อใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่างๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้ แนวการปฏิบัติตามพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พอสรุปได้ว่า มีแนวทางดังนี้

(1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต

(2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต

(3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าแต่ต่อสู้กันอย่างรุนแรง

(4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

(5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตามหลักศาสนา

ภาพที่ 2.7

แผนภูมิปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : <http://www.raiporjai.com/sufficiency.php?no=20>

2.1.6.2 ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลงที่ยั่งยืน

เมื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปวิเคราะห์เพื่อใช้ในการจัดการบริหารจัดการด้านศิลปะ หรือการประยุกต์ใช้กับศิลปะ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลง โดยทดลองใช้เป็นกิจกรรมของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้ จากกิจกรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลง

รายการ	พอประมาณ	เหตุผล	ภูมิคุ้มกัน	ความรู้	คุณธรรม
การวางแผน	วางแผนการทำกิจกรรม โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า ความต้องการของคนในท้องถิ่น	การวางแผนการทำงานช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจลำดับขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม	การวางแผนที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น	ผู้วางแผนต้องมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเวียงกาหลง เข้าใจแนวนโยบายที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ	ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเสียสละอดทน
เลือกกิจกรรม	กิจกรรมกำหนดเป็นแนวนโยบาย มีความเหมาะสมกับกรอบระยะเวลาที่กำหนด ไม่มากหรือน้อยเกินไป	ภูมิปัญญาเวียงกาหลงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า ควรอย่างยิ่งที่จะต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์ให้คงอยู่เอาไว้คู่กับท้องถิ่น	กิจกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลงช่วยให้นักเรียนเกิดความรักความตระหนักรักในท้องถิ่น และหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนเอง	ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาเวียงกาหลงที่มีในท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น	ความขยันหมั่นเพียร ความมุมานะอดทน ความกตัญญู กตเวทีก ความร่วมมือร่วมใจ
ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	กิจกรรมดำเนินไปตามระยะเวลาที่กำหนด และเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียน	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรมทั้งหมดเป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้เกิดกระบวนการ	การดำเนินกิจกรรมช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลงเรียนให้กับนั้น	ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ลวดลายเวียงกาหลงแบบต่างๆ ความรู้เรื่องการทำให้	ความขยันอดทน มีสติ สมาธิ ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความละเอียดรอบคอบ การ
		เรียนรู้จากการนำหลักสูตรภูมิปัญญาเวียงกาหลงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน	สู่ความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด	หนังสือเล่มเล็ก เครื่องปั้นดินเผา	ทำงานเป็นทีม สังคหวัตถุ 4
สื่อ และอุปกรณ์ที่ใช้	สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้มีความพอประมาณและเหมาะสมกับผู้	สื่อที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ไม่ต้องซื้อราคาแพง นักเรียนประยุกต์	สื่ออุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความประหยัด ไม่	ความรู้เรื่องสื่อนั้นๆ ความรู้เรื่องการทำให้หนังสือเล่ม	ความขยัน ความอดทน ความมีสติ สมาธิ ความละเอียด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	พอประมาณ	เหตุผล	ภูมิคุ้มกัน	ความรู้	คุณธรรม
	กับผู้เรียน หาได้ง่ายในท้องถิ่น	ใช้โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์	พุ่มเฟือย ไม่รบกวนผู้ปกครอง	เล็ก	รอบคอบ
การวัดและประเมินผล	วัดและประเมินผลตามสภาพจริงของนักเรียน ให้คำแนะนำแก่ครูในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน	ติดตามการวัดและประเมินผลที่เป็นไปด้วยความยุติธรรม ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน	ครูแกนนำที่ดูแลนักเรียนที่ทำผลงานต้องชื่นชมและแสดงความยินดี และเป็นกำลังใจให้ทั้งครูและนักเรียนเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเวียงกาหลง	ความรู้ด้านการวัดผลประเมินผล	ความยุติธรรม ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดี ให้กับครูและนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรม

ตารางที่ 2

อยู่อย่างพอเพียง...สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เกิดอุปนิสัยพอเพียง

ด้าน	วัตถุประสงค์ (เศรษฐกิจ)	สังคม	สิ่งแวดล้อม	วัฒนธรรม
ความรู้	ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ชนิดและประเภทของดินที่ใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผากับการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นของนักเรียน	ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนเวียงกาหลงเข้าใจแนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเวียงกาหลง	ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ สร้างให้เกิดมูลค่า นำสู่นโยบายให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่องค์กร	ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของภูมิปัญญาเวียงกาหลง น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้
ทักษะ	ผู้เรียนมี ทักษะด้านการเขียนลวดลายเวียงกาหลง ทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผา	ทักษะด้านการพูดสื่อสาร (การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติสามเป็นมาของเวียงกาหลง ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ)	ครู และนักเรียน เกิดทักษะในด้าน การคิด มีความคิดสร้างสรรค์ในการ นำทรัพยากรที่มีใน	ผู้เรียนมีทักษะการเขียนลวดลายเวียงกาหลง ช่วยให้ผู้ที่ทำเข้าใจถึงวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า พร้อมทั้งจะสืบทอดและสืบสานต่อไป ช่วยให้

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	วัตถุ (เศรษฐกิจ)	สังคม	สิ่งแวดล้อม	วัฒนธรรม
	ลวดลายเวียงกาหลง ทักษะในการจัดทำ หนังสือเล่มเล็ก ทักษะในการพูด สื่อสาร การเล่าเรื่อง ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และ ภาษาต่างประเทศอื่นๆ	ทักษะการใช้ชีวิต (เข้าใจเกี่ยวกับการ ปรับตัวเพื่อให้ใช้ชีวิต ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างมีความสุข) ทักษะการบริหารงาน เป็นทีม	ท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ และมี คุณค่า	คนที่ละเอียดอ่อน มีสมาธิ
คุณลักษณะ อันพึง ประสงค์	ผู้บริหาร ครู และ นักเรียน เกิดความ ตระหนักและหวงแหน ในภูมิปัญญาเวียง กาหลง โดยเฉพาะ เครื่องปั้นดินเผาที่มีเอ กลักษณ์ และ ลวดลายที่โดดเด่น	ผู้บริหาร ครู และ นักเรียน นำนโยบายสู่ การปฏิบัติให้ครูบุคลากร สามารถดำเนินชีวิต ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างมีความสุข บน พื้นฐานของการนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจมา ประยุกต์ใช้	ผู้บริหาร ครู และ นักเรียน มีมีจิต สาธารณะ รู้จัก เลือกใช้ทรัพยากร มีความพอประมาณ ในการเลือกใช้ ทรัพยากร	วัฒนธรรมภูมิปัญญาเวียง กาหลง เป็นวัฒนธรรมที่มี คุณค่าช่วยให้นักเรียนเกิดความ รักในท้องถิ่น มีความตระหนัก ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นที่มีความเป็นมาช้านาน พร้อมที่จะร่วมกันพัฒนา ท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ในอนาคต

2.2 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

2.2.1 ที่มาของแนวคิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา ประชาชนเริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ และเพื่อการยกระดับการดำรงชีวิต จึงเกิดแนวความคิดของมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) ขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาพื้นที่ชุมชน หลายหน่วยงานเล็งเห็นความสำคัญในฐานะของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) จากเอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่อันได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และย่านประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่หล่อหลอมขึ้นโดยผ่านการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งบริบทต่างๆ ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้หล่อหลอมให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งในอดีตนั้นการอนุรักษ์มุ่งความสนใจไปที่งานศิลปะ หรือโบราณสถานที่มีความสำคัญเท่านั้น ได้แก่ การอนุรักษ์อาคาร และวัตถุต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว

2.2.2 ความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม

จากความสำคัญของบริบทและสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชนที่อยู่อาศัยทำให้เกิดคำจำกัดความเกี่ยวกับ Cultural heritage และ Cultural landscape ขึ้นดังนี้

2.2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)

Feilden and Jokileht ได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภท มิได้เป็นเพียงโบราณสถาน, อาคาร, พื้นที่ประวัติศาสตร์และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก¹

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ² (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

ในการประชุมสมัยสามัญขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ³ (UNESCO) ครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ปี 2515 ณ กรุงปารีส ที่ประชุมได้มติอนุมติ ว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก ได้ให้คำจำกัดความในเรื่องของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ไว้ดังนี้

มรดกวัฒนธรรม มีนักวิชาการได้ให้คำนิยามหรือความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมไว้หลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

ยูเนสโก ได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่าเป็น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน และมรดกทางวัฒนธรรมนี้ยังสามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของชนชาติ นั้น ๆ ได้อีกด้วย⁴

ธนากร ตาระกา⁵ กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือเป็นสิ่งที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี เป็นต้น

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง อนุสรณ์ (Monuments) คือ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

¹ วิวรรณ สีหนาท, การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลองกรณีสึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี, (สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2546), หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

³ ณวรรธน์ สายเชื้อ, แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา, (ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 53.

⁴ ทนงศักดิ์ วิกุล, การศึกษาการรับรู้ของชุมชนต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมือง : กรณีศึกษา เขตเทศบาลนครลำปาง. (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ 2547)

⁵ ธนากร ตาระกา, แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมลพบุรี. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:กรุงเทพฯ, 2550).

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มอาคาร (Groups of building) เป็นกลุ่มของอาคารที่แยกกัน หรือต่อเนื่องกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะ หรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ (Sites) คือผลงานของมนุษย์ หรือผลงานอันผสมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ เป็นสถานที่ซึ่งไม่มีอาคารอยู่เลย แต่เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ (Historical) สุนทรียภาพ (Aesthetic)ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnological) หรือมานุษยวิทยา (Anthropological)

2.2.2.2 มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage)

มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) หมายถึง ลักษณะทางธรรมชาติ อันประกอบด้วย ภูมิสัณฐานทางกายภาพ – ชีวภาพ มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงถึงสถานที่ทางธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่ธรรมชาติกำหนดของเขตไว้นั้น มีคุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ (Science) การอนุรักษ์ (Conservation) หรือความงามแห่งธรรมชาติ(Natural Beauty) ใน การ จัด มรดกทางวัฒนธรรม ได้จัดประเภทของอนุสรณ์สถานเอาไว้ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 ซากอารยธรรม (Dead Monuments) คือ สถานภาพของโบราณสถาน นั้น มีลักษณะเป็นซากหลักฐานทางอารยธรรมในอดีต มากกว่าจะใช้สอยได้ในปัจจุบัน

กลุ่มที่ 2 อนุสรณ์ที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monuments) คืออนุสรณ์สถานที่ยังคงใช้ประโยชน์ทางการใช้สอยสืบทอดประเพณีทางศิลปะ และมีการตกแต่งเสริมความมั่นคงตามลักษณะของสถาปัตยกรรมนั้นๆ

2.2.2.3 ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์สากลในการประเมินระดับคุณค่าและความสำคัญ แบ่งออกได้เป็น 2 คุณค่าใหญ่ๆ ได้แก่คุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทาง สังคมและเศรษฐกิจ คุณค่าทางวัฒนธรรมมุ่งให้ความสำคัญกับตัวมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันออกไป ประกอบด้วย ประเพณีศาสนา ความเชื่อ การเมือง และลักษณะของสิ่งนั้นตามอายุทางประวัติศาสตร์ของชนชาตินั้น ๆ รวมทั้งศิลปะเทคนิคที่บ่งบอกถึงการออกแบบหรือเทคนิคการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ และความหายากของสิ่งก่อสร้างอาจบอกถึงศิลปนิยมหรือช่วงเวลาการก่อสร้างได้ มีคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ มุ่งสนใจด้านคุณค่าการใช้สอยตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจะประกอบด้วย คุณค่าทางเศรษฐกิจ (การเกิดรายได้จากมรดกวัฒนธรรม) คุณค่าทางการใช้สอย (การใช้งานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน) คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางสังคม (ยังคงทำกิจกรรมหรือสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่) และคุณค่าทางการเมือง (เหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งแสดงถึงการเป็นชนชาติ)¹

จึงกล่าวได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้เนื่องจากเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษของชาตินั้น ๆ ได้สร้างขึ้น และยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมมีทั้งมรดกที่เป็นวัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้ และมรดกที่ไม่ใช่วัตถุหรือจับต้องไม่ได้ โดยมรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าและ

¹ อ่างแล้ว, ธนากร ตาระกา, แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมลพบุรี, หน้า 50.

ความสำคัญในแต่ละชนชาติไม่ต่างกัน แสดงถึงประวัติศาสตร์และรากเหง้าเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังลูกหลานควรที่อนุรักษ์ หรือธำรงมรดกนี้ให้สืบต่อไป

2.2.2.4 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape)

Feilden และ Jokilehto¹ ได้กล่าวถึง ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ว่า เป็นงานของมนุษย์หรืองานที่รวมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่ทางโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์, สุนทรียศาสตร์, ชาติพันธุ์วิทยา หรือ มานุษยวิทยา

นอกจากนี้ Feilden² ยังกล่าวถึง Cultural Landscape ดังนี้

“พื้นที่ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม เกิดจากการหล่อหลอมองค์ประกอบหลายๆอย่าง ซึ่งรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่มีความสำคัญเท่ากับตัวอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบทางที่ว่าง และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการสัมพันธ์กับองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งไม่ควรจะละเลยพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด ไม่ควรพิจารณาเพียงความสัมพันธ์กับงานสถาปัตยกรรม ควรจะรวมเอาคุณค่าของมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจด้วย”

จากการประชุมที่จัดขึ้นในโรม โดย ICCROM (International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property) และ ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) ภายใต้การสนับสนุนของ Cultural Heritage Division of UNESCO ในเดือนเมษายนปี 1983 ได้กำหนดลักษณะของ Cultural Landscapeที่สามารถรับการเสนอชื่อเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ดังนี้

เป็นการออกแบบภูมิทัศน์ (Landscape Design) ที่สร้างขึ้นโดยความตั้งใจของมนุษย์ เช่นสวน(Park land)

เป็นภูมิทัศน์ (Landscape) ที่เป็นผลมาจากสังคม, เศรษฐกิจ, และความเลื่อมใสในศาสนา รวมถึงซากสัตว์โบราณ (Fossil Landscape)

เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) จากความเลื่อมใสในศาสนา, ศิลปะ, หรือกลุ่มวัฒนธรรม หรือองค์ประกอบทางธรรมชาติเป็นผลจากการเจริญเติบโต มีบูรณะภาพทางประวัติศาสตร์ (Historical Integrity) ซึ่งหมายถึงความสมบูรณ์ทางวัสดุ และสภาพที่ไม่มีข้อบกพร่องของวัสดุ หรือที่ตั้ง ซึ่งเป็นผลจากการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2.2.2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้จัดการสัมมนาระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญเพื่อการกำหนดแนวทางการสร้างมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษาอาคารและบริเวณที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีเครื่องมือและกลยุทธ์ในการดูแล 2 ประการ ได้แก่ การใช้กลไกการควบคุม และการสร้างแรงจูงใจ

¹ อ่างแก้ว, วิวรรณ สีหนาท, การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง กรมศึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี, หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

สำหรับมาตรการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยการสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 5 มาตรการดังนี้

1) มาตรการทางการเงิน (Financial Instruments)

มาตรการทางการเงิน หมายถึง แรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น นำมาใช้เป็นการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าของอาคารในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ คือ 1. เงินช่วยเหลือ และเงินให้ยืม 2. ระบบภาษี 3. การโอนสิทธิ์ในการพัฒนาที่ดินและอาคาร

2) การยกย่องและการให้รางวัล

แรงจูงใจในลักษณะนี้ โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การให้รางวัลยกย่องตัวบุคคล คือการยกย่องหรือแสดงการยอมรับผู้เชี่ยวชาญ หรือประชาชนในพื้นที่ ซึ่งดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์และพัฒนาอาคารเก่า หรือบริเวณซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคลหรือชุมชนอื่น และการให้รางวัลสถานที่ ซึ่งหมายถึงการแสดงการยอมรับและประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับรู้

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ หรือพัฒนาพื้นที่อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาจทำได้หลายวิธี เช่น การปรึกษาหารือ และกลไกระดับรากหญ้า

4) การฝึกอบรม (Training Programmers)

การให้การฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับมากอีกมาตรการหนึ่ง เนื่องจากมาตรการนี้เป็นกิจกรรมที่จะส่งผลทางเศรษฐกิจต่อชุมชน และท้องถิ่นโดยตรงในลักษณะการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค ความรู้ ความเชี่ยวชาญตลอดจนทักษะเฉพาะด้านให้แก่กลุ่มคน จะทำให้กิจกรรมการอนุรักษ์ที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกิดขึ้นได้จริง สามารถลบล้างแนวความคิดที่ว่า “งานด้านการอนุรักษ์มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายสูงเกินไป” หรือ “ในปัจจุบันจะหาคนทำงานด้านนี้ได้น้อยเต็มที” ซึ่งบ่อยครั้งเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถผลักดันด้านการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมได้

5) การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน (Promotion and Public Education)

การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชนมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างความสนใจ และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์มากกว่าการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์โดยตรง แรงจูงใจประเภทนี้จัดเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการสร้างพื้นฐานและทัศนคติตลอดจนมุมมองที่ด้านการอนุรักษ์ให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

(1) การทำป้ายอนุสรณ์ (Commemoration) หมายถึงการนำเสนอข้อมูลจำเพาะพื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการให้ความสำคัญ แสดงการระลึกถึงสถานที่ รวมทั้งเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้มาเยือนด้วย

(2) การนำเสนอและการแปลความหมาย (Presentation and Interpretation) เทคนิคนี้นิยมนำมาใช้กับอาคารทั่วไป ที่ไม่มีความโดดเด่นมากแต่ก็จัดอยู่ในเขตที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

เพื่อตั้งความสนใจของผู้คนโดยการนำเสนอวิวัฒนาการ ความเป็นมา ความสำคัญในอดีต และการใช้งานในปัจจุบัน รวมทั้งระบุถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล

(3) การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Public Education) จัดเป็นแนวทางที่จะทำให้กระบวนการอนุรักษ์บรรลุผลสำเร็จในระยะยาว เนื่องจากหากชุมชนมีประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่สนใจ และมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการอนุรักษ์ เมื่อมีการริเริ่มโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีความตั้งใจและมุ่งมั่นให้โครงการนั้นๆ เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง

จึงสรุปได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ความเป็นชนชาติที่มีความผูกพันเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดย จำแนกออกได้เป็นหลากหลายรูปแบบ ทั้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น องค์ความรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติหรือภูมิปัญญาไทยการแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนท้องถิ่นอันควรส่งเสริม อนุรักษ์ และคุ้มครองไว้เป็นมรดกตกทอดยังชนรุ่นหลังต่อไป

2.3 แนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

2.3.1 ที่มาของแนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ชุมชนถือเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลายตามภูมินิเวศน์ การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน สาเหตุสำคัญเพราะคนไทยไม่สามารถพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมีลักษณะเป็นสังคมสองระบบ ที่มีทั้งระบบทุนและระบบชุมชน ทำให้เกิดการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย มีการใช้ยาเกินตัว ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลง ส่งผลให้ชุมชนมีความอ่อนแอ ประสบปัญหาด้านหนี้สิน สูญเสียวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีการแก่งแย่งแข่งขัน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม นอกจากนี้การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาจะพิจารณาที่ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้กำหนดเวลาสั้นๆ เท่านั้น และยังให้ความสำคัญเฉพาะคนในรุ่นปัจจุบัน แต่จากกระแสเรียกร้องในสังคมที่ต้องการให้การพัฒนานั้นคำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาและกระบวนการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนสามารถกำหนดชีวิตและดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองได้มากขึ้น จึงจะนำมาสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวความคิดการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายหลังจากความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถทำให้คนในประเทศอยู่ดีมีสุขได้ จึงต้องแสวงหาทางออกที่นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาประเทศร่วมกันของคนในชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมและความสุข ก่อให้เกิดให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะนำมาสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้คนมีความสุขอย่างแท้จริง

2.3.2 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

หากจะถามถึงความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ก็มีผู้ให้นิยามความหมายไว้มากมาย ซึ่งไม่แตกต่างกันมากนัก

สันติ บางอ้อ¹ ได้ให้นิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ว่า “การพัฒนาที่สนองตอบต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง”

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์² ได้ให้นิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการ พื้นฐานของคน ทั้งยุคปัจจุบัน และยุคต่อ ๆ ไป และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม”

สปพันธ์ ชิตานนท์³ ได้ให้นิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาที่บูรณาให้เกิดองค์รวม คือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีคุณภาพ กล่าวคือธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจจะต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าเป็นภาวะยั่งยืนทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางสภาพแวดล้อม การคุ้มครองสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้มนุษย์เป็นแกนกลางการพัฒนาเพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างคนธรรมชาติ และสรรพสิ่ง เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกัน ไม่ทำลายล้างกัน ทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง”

จากนิยามความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถที่จะสรุปถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยได้ก็คือการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ในระหว่างมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต

2.3.3 หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สันติ บางอ้อ⁴ กล่าวไว้ว่านับตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504-2509) เป็นเครื่องมือนำทางในการพัฒนาประเทศเป็นต้นมา สาธารณชนได้ให้ความสนใจติดตามว่า มีอะไรเกิดขึ้นในสังคมไทยบ้าง ผลของการพัฒนาเป็นเช่นไร และนับตั้งแต่แผนฯ 8 (2540-2544) เป็นต้นมา ทำให้สภาพพัฒนาจริงปรับเปลี่ยนแนวคิดของการพัฒนา จากที่เคยกำหนดเป็นด้าน ๆ มาให้ความสำคัญกับการบูรณาการในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งแนวคิดและทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เพื่อให้เกิดความสมดุลและมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมกับปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาให้มากที่สุด

¹ สันติ บางอ้อ, “สภาพพัฒนาการประเทศไทย” โพลสตูเดย์, (21 มิถุนายน 2546): หน้า 6.

² นรินทร์ จงวุฒิเวศย์, “การพัฒนาแบบยั่งยืนการบริหารองค์ความรู้”, พัฒนารวมชน, ปีที่ 45 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2549): หน้า 8-10.

³ สปพันธ์ ชิตานนท์, เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา HU 801 พฤติกรรมมนุษย์องค์กร (Human Behaviors in Organization). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549), หน้า 38.

⁴ อ่างแล้ว, “สภาพพัฒนาการประเทศไทย” โพลสตูเดย์, หน้า 6.

การพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก พ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านความเจริญเติบโตการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จนละเลยการพัฒนาทางด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ไม่ได้สัดส่วน เมืองบางเมืองเจริญเร็วกว่าชนบทมาก เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น จนเกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง ก่อเกิดปัญหาปัญหาของเมืองในรูปแบบต่างๆ เศรษฐกิจในภาพรวมที่ขยายตัว กลับมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ให้เห็นได้ชัด รวยกระจุกจนกระจาย ก่อเกิดเป็นปัญหาสังคมที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น วัฒนธรรมอันดีงามเริ่มถูกละเลย ทรัพยากรธรรมชาติค่อยๆ ร่อยหรอลงจนยากที่จะฟื้นฟู และบางประเภทก็ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาเหมือนเดิมได้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีและเหมาะสม ก็ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การมองย้อนกลับมาดูต้นตอของสาเหตุที่ทำให้ประเทศชาติของเราไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนานั้น ถือเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้เราสามารถรู้จักตนเองได้ อันจะเป็นการก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง ไม่ก่อเกิดความผิดพลาดซ้ำแฉกเช่นในอดีต ดังนั้นสาเหตุของปัญหาที่ทำให้ประเทศชาติของเราไม่สามารถที่จะไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ มีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการที่ไม่สมเหตุสมผล ฟุ่มเฟือย เป็นเหตุให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริการที่เกินพอดี เกินความต้องการของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีของเหลือทิ้งเป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมมาก และทำให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ขาดสมดุล แม้จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ตาม

2. การที่ชุมชนไม่เข้มแข็ง รั่ววัฒนธรรมและแนวความคิดผิดๆ มาจากต่างประเทศ เกี่ยวกับความฟุ่มเฟือย วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ทั้งยังขาดการอบรม ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ทำให้สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมบริโภค กอบโกย สะสม เกิดการลงทุนทางธุรกิจที่สูญเปล่า ทำให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจเกิดความขัดแย้งทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรุนแรง

3. การเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขันและเครือข่ายทางธุรกิจของประเทศ วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปลายปี 2540 เป็นบทเรียนที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพิงอยู่กับทุนต่างประเทศโดยขาดรากฐานที่มั่นคงภายใน ทำให้เกิดการล่มสลายของระบบอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นอกจากนั้นการเปิดรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเคมี และอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานมาก เช่น อุตสาหกรรมเหล็กและกระดาษ โดยไม่มีกลไกหรือมาตรการที่เข้มแข็งในการตรวจสอบผลกระทบของอุตสาหกรรมเหล่านี้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

4. นโยบายการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในอดีต ทำให้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยขาดการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการใช้

ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เกินอัตราการฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของระบบนิเวศ¹

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เพราะนำเอาวัฒนธรรมตะวันตก และระบบทุนนิยมเข้ามาบริหารประเทศ ทำให้เกิดสภาพที่เสื่อมโทรมแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม คุณภาพชีวิต ศีลธรรม คุณธรรม ซึ่งถือเป็นความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง

2.3.4 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากประสบการณ์การผิดพลาดในการดำเนินงานพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ทุกฝ่ายต่างเกิดความตระหนักและร่วมกันหาทางออก จนเกิดแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาใหม่ โดยเปลี่ยนวิธีการพัฒนาโดยหันมาใช้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยจะเห็นได้จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ฉบับที่ 9 และฉบับปัจจุบัน ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน และกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการการเชื่อมโยงกันทุกด้านในลักษณะองค์รวมอย่างมีดุลยภาพ โดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป ดังนั้นเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาในแต่ละด้านจะต้องมีลักษณะ/องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. มิติทางเศรษฐกิจ การทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลัก ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัย และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

2. มิติทางสังคม จะต้องรวมหมายถึงวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิตของสังคม ที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และให้รวมถึงศาสนาธรรม ซึ่งเป็นระเบียบจิตใจของคนในสังคมที่ทำให้สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข สิ่งเหล่านี้ล้วนถือเป็นการสร้างเงื่อนไขสังคมใหม่ ให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร ความรัก ความสามัคคี สมานฉันท์ต่อกัน ชุมชนสังคมมีความเข้มแข็ง

3. มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ทั้งที่ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ โดยจะต้องมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีและการพลังงาน ที่สะอาด ปลอดภัย ปลอดภัย มลภาวะ เพื่อการมีสภาพแวดล้อมที่ดี

4. มิติทางการเมืองการปกครอง ปฏิรูปการเมือง การปกครอง การบริหารให้มีการกระจายอำนาจ ภารกิจหน้าที่ให้แก่ท้องถิ่นโดยแท้จริง ให้สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

¹ อ่างแล้ว, สบพันธ์ ชิดานนท์, เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา HU 801 พฤติกรรมมนุษย์องค์กร (Human Behaviors in Organization), หน้า 40.

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นขึ้นอยู่กับมิติต่างๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีมิติทางการเมืองการปกครอง ที่จะทำให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืน หรือเกิดการเสื่อมโทรมลง

2.3.5 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์เบิร์ต (Hertzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงานและมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้ามหากผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงาน ก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ที่มีความรับผิดชอบค่าล้านนาที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ “ชมรมผะอูนารวรรณกรรมล้านนาเจียงฮาย” กล่าวคือ ถ้าบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากรในชมรมฯ เกิดความรู้สึกรับผิดชอบในกิจการมากขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้ นอกจากนี้ทฤษฎีการสร้างผู้นำก็มีความสำคัญ คือ ผู้มีอำนาจที่ดี (Positive Leader) มักจะนำการเคลื่อนไหวในการทำงานอยู่เสมอ ในขณะที่ผู้มีอำนาจที่ไม่ดี (Negative Leader) จะไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์เลย การสร้างผู้นำหรือผู้นำจะช่วยจูงใจให้บุคลากรเต็มใจที่จะทำงานเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจูงใจและรวมกลุ่มคน ดังนั้นทฤษฎีสองปัจจัยนี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร เพราะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือร่วมมือร่วมแรงกันในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคลากรและผู้นำร่วมกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีผู้นำที่ดีอันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรได้

1) ความหมายของแนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่สำคัญในงานชุมชน โดยกรมอนามัย¹ ได้ให้ความหมายไว้อยู่ 4 ประเด็นหลักไว้ด้วยกัน ซึ่งสรุปได้ว่า

(1) การมีส่วนร่วมนั้นคือเป็นการสร้างโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาหรือประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมจะได้อย่างเท่าเทียมกัน

(2) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือผู้เข้าร่วมในการตัดสินใจและรับประโยชน์ร่วมกัน

(3) การมีส่วนร่วมนั้นต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน²

¹ Sisavanh Vongkataneonou, ม.ป.ป.)

² นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547)

(4) การมีส่วนร่วมไม่ได้เพียงแค่เป็นเทคนิคหรือวิธีการ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการรับรองว่าจะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนหรือผู้เข้าร่วมต่อไป

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมควรให้ประชาชนหรือผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของโครงการหรือกิจกรรมนั้น โดยการมีส่วนร่วมหรือการร่วมมือร่วมใจกันจะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างราบรื่นและสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

จากการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวไปในขั้นตอนนี้ แล้ว สามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการกระทำของบุคคลที่ร่วมมือกันเป็นกลุ่มหรือการรวมตัวกัน โดยสมาชิกหรือบุคคลในกลุ่มต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน เข้าร่วมหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความสมัครใจ มีความทัดเทียมกัน

2) ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม พบว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้เป็น 6 ข้อ ดังนี้

(1) เมื่อประชาชนมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใด ๆ รับรู้และประสบกับปัญหานั้น ๆ เอง ประชาชนจะเกิดการบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา นำไปสู่กระบวนการการแก้ไข ปัญหาโดยมักเป็นการพึ่งตนเอง

(2) ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ประชาชนทุกคนตระหนักถึง ความสำคัญหรือมีความห่วงใยเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรกันมากขึ้น ทำให้ทุกคนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ร่วมกัน และอาจจำเป็นต้องมีการตั้งตัวแทนขึ้นมาหลายฝ่าย เพื่อร่วมด้วยช่วยกันดูแลผลประโยชน์ของตนที่พึงจะได้รับ

(3) การมีส่วนร่วมเป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนยอมรับฟังความเห็นหรือเหตุผลของกันและกัน เพื่อนำไปสู่การเลือกความเห็นหรือทางเลือกที่ดีที่สุด

(4) ชุมชนและกลุ่มมีความเห็นหรือมีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจนั้น ๆ ร่วมกัน เนื่องด้วยเมื่อตัดสินใจร่วมกันแล้ว ชุมชนหรือกลุ่มจะรับทราบถึงปัญหา ผลกระทบ และแนวทางการ แก้ไขปัญหาที่สำคัญต่อชุมชนหรือกลุ่มร่วมกัน

(5) ถ้าไม่เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการหรือการทำกิจกรรมใด ๆ แล้ว โครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ อาจไม่ประสบความสำเร็จเพราะขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนหรือผู้เข้าร่วมให้มากขึ้นได้

(6) การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความเป็นเจ้าของ เมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจะเกิด ความผูกพัน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ (1) การให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าร่วมโครงการตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจไปจนถึงการร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง (2) ให้เกิดความเป็นเจ้าของ และ (3) รู้สึกเกิดพันธะผูกพัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มของตนต่อไป

2.3.6 รูปแบบการประยุกต์ในการมีส่วนร่วมทางสังคม

การกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) ของ เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี ได้ อธิบายการกระทำทางของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคม ทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล ดังนี้

1. บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)
2. ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)
3. วัฒนธรรม (Culture)¹

ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์² ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้กำหนด ความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดและลึกลับซึ่ง บุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกต โดยตรง

2. มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาด้วยตัวเองในการให้ เหตุผลซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจ ส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจ ต่อมนุษย์ ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ แต่โดยสติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง อีกนัยหนึ่งการกระทำ บางอย่างเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าการอธิบายที่แท้จริงของการกระทำเพราะแรงกระตุ้น จะมีอยู่ ในส่วนลึกของจิตใจผู้กระทำและสำหรับผู้สังเกตนั้น แรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรม และเวเบอร์ได้กล่าวว่า การกระทำทางสังคม 3 ชั้น คือ

- 2.1 การกระทำที่มีเหตุผลเป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุ วัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

- 2.2 การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรมและ ศีลธรรมอย่างอื่น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

- 2.3 การกระทำตามประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดแบบอย่าง ที่ทำกันมาในอดีตเป็นหลักพฤติกรรมกระทำตามประเพณีที่ไม่คำนึงถึงเหตุผล

¹ เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี, การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการมูลฝอย: ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. (สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ, 2542), หน้า 15 -16.

² จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, ประวัติแนวความคิดทางสังคม, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2532), หน้า 60-63.

2.3.6.1 กระบวนการของการมีส่วนร่วม

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจ กำหนด นิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไป ในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วม ของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น

อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ครอบคลุมประเด็นดังนี้¹

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิก ทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อ ให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็น ประชาธิปไตยในกรณีนี้คือ การเอื้อให้เกิดการพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการ พัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการ โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อ พัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของ ประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วม ของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิด กระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

2.3.6.2 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งพึงปรารถนาเพราะ การมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการ อย่างไรก็ตามประโยชน์ที่จะได้จากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงจังในการดำเนินการด้วย และยังเป็นผลดีต่อการบริหาร จัดการเครือข่ายอีกด้วย คือ

1) ทำให้การบริหารหรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความ หลากหลายเป็นไปอย่างถี่ถ้วน รอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิด จากบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรู้ และประสบการณ์

2) ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมี อำนาจมากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอันเกิดผลเสียหายแก่เครือข่ายได้

¹ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, นโยบายเมืองไทยแข็งแรง, (นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข, 2550), หน้า 25.

3) เป็นการขจัดปัญหา มิให้การดำเนินนโยบายใด ๆ มีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มากหรือน้อยเกินไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้

4) ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี ทำให้การบริหารเครือข่ายเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ขอความร่วมมือง่าย

5) การรวมตัวกันของบุคคลเป็นเครือข่ายจะก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็ง สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตรงเป้าหมาย โดยทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังเป็นกระบวนการในการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การดำรงชีพ การอนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ถ้าจะเรียกว่าเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญอย่างยั่งยืนก็คงไม่ผิดเลย

2.3.6.3 ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมในที่นี้จะพูดถึงระดับการออกแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักออกแบบกับคนในชุมชน โดยเหตุที่ทั้งสองจำเป็นต้องทำงานร่วมกันหรือมีส่วนร่วมกันนั้นเพราะในงานออกแบบบางอย่างที่มีขั้นตอนตามกระบวนการออกแบบ อาจเป็นขั้นตอนที่คนในชุมชนหรือชาวบ้านไม่ทราบหรือไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองได้ เช่น การเขียนแบบให้ถูกต้องตามหลักสถาปัตยกรรม การประเมินราคา และการก่อสร้างต่าง ๆ ดังนั้นนักออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญจึงเข้าไปแนะนำในเรื่อเหล่านั้น และอีกอย่างที่เป็นข้อดีของการที่มีนักออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชน คือ นักออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญจะสนับสนุนให้เกิดแรงกระตุ้นในการที่จะค้นหาปัญหาหรือวิธีการช่วยกันแก้ไขปัญหาได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น เพราะคนนอกอาจมองเห็นปัญหาได้มากกว่าคนในชุมชนเองก็เป็นได้ (ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิตร และวิรัตน์ รัตตากร, 2556) ซึ่งระดับการมีส่วนร่วม ระหว่างนักออกแบบกับคนในชุมชนมีอยู่ 7 ระดับโดยเรียงลำดับการมีส่วนร่วมมากไปสู่การมีส่วนร่วมน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3
ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและชุมชน
1. ชุมชนตัดสินใจด้วยตนเอง	ชุมชนควบคุมและตัดสินใจในทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบไป จนถึงกระบวนการสร้าง
2. ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชน ร่วมกัน ออกแบบ	ผู้เชี่ยวชาญกับชุมชนมีส่วนร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบ ตั้งแต่การจัดเตรียมจนบรรลุผล
3. การออกแบบทางเลือก	ผู้เชี่ยวชาญได้ออกแบบหรือมีทางเลือกให้กับชุมชนได้เลือกสิ่งที่ชุมชนต้องการ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

4. การสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับชุมชน	มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในรูปแบบการสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับชุมชน
5. การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ	การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากคนในท้องถิ่นหรือชุมชนเกี่ยวกับประสบการณ์การออกแบบ สัญลักษณ์รูปแบบและวิถีชีวิต ของคนในชุมชนเป็นสำคัญ
6. การเก็บข้อมูลเบื้องต้นของท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ	การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับท้องถิ่นโดยแบบสอบถามไม่ระบุเจาะจงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
7. ผู้ออกแบบทำการออกแบบด้วยตนเอง	ผู้เชี่ยวชาญทำการออกแบบเองโดยไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ที่มา: ฤทธิรงค์จุฑาพฤตนิกร และวิรัตน์รัตตากร. (2556).

บทบาทของสถาบันการศึกษาและชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS 2013. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4.1 ที่มาของแนวคิดทฤษฎีภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นคำคำเดียวกัน บางทีเรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน บางทีเรียกภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า”ภูมิปัญญาท้องถิ่น”(local wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (popular wisdom) หรือ”ภูมิปัญญาไทย”(Thai wisdom) เป็นคำที่รู้จักกันในวงการศึกษามานานพอสมควรแล้ว แต่ความจริงในการกล่าวถึงได้เกิดขึ้นในบางระยะๆและไม่ได้นำมาใช้ในการพัฒนาต่างๆ ของประเทศได้เต็มที่นัก ในด้านการศึกษาได้มีการตื่นตัวครั้งหนึ่ง เมื่อแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ในหมวดที่ 4 ได้กล่าวถึงแนวทางจัดการศึกษา ในส่วนของเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน ข้อ 9 ที่ว่า ให้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยในศาสตร์สาขาต่างๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยาการอื่นๆเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด หอสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น นำมาพิจารณาประกอบการจัดการเรียนการสอน

จากนั้นภูมิปัญญาก็ยังมิได้รับการหยิบยกให้เห็นความสำคัญมากนัก จนกระทั่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 6 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งส่วนหนึ่งของมาตรา 23 ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง

ในเรื่องต่างๆรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง¹

สำนักคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ² ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟันฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่ บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟันฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ประเวศ วะสี³ ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการส่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์⁴ กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการส่งสมความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนา เกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการส่งสมความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน จากชุมชนหนึ่งสู่ชุมชนหนึ่งจนทำให้สังคมชาวบ้านมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

2.4.2 ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้หลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

ภูมิปัญญาไทยหรืออาจเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความชำนาญอันเกิดจากความรู้ที่สะสมมา เพื่อนำมาสร้างกิจกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 5-6 ,13)

² สำนักคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2534) หน้า 52

³ ประเวศ วะสี, การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น, (ในเสรีพงศ์พิศ. (บรรณาธิการ). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536) หน้า 21

⁴ ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาคตะวันออก. (กรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537), หน้า 21.

โดยเข้ากับสภาวะแวดล้อมที่ตนอาศัยและมีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญายังมี ความหมายรวมถึงความคิดความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ¹

ศรีศักร วัลลิโภดม² กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ที่จะ สามารถดำรงอยู่โดยให้สอดคล้องกับทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ ร่วมกันได้อย่างราบรื่น”

ฉลาดชาย รมิตานนท์³ กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สติ และปัญญาอันเกิดจากการได้รับความรู้ สละสลวยและถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของบุคคลใน ท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรกับธรรมชาติรอบตัว”

เสรี พงศ์พิศ⁴ กล่าวถึงว่า “ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พื้นรากฐานของความรู้ของชาวบ้านหรือ ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงคือประสบการณ์ด้วย ตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมา

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองหาเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างร่วมสมัย

ประคอง นิมมานเหมินท์⁵ กล่าวว่า “ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ ค้นพบหรือคิดค้นขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย มีความสะดวกสบาย สุขสงบ และบันเทิงใจ อาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนมาก่อนหรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนก็ได้”

เอกวิทย์ ณ กลาง⁶ กล่าวว่า “ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความชำนาญที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์และการดำรงชีพในระบบนิเวศและ

¹ ภูมิปัญญาชาวบ้าน., (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://www.learners.in.th/>, (22 ธ.ค. 59).

² ศรีศักร วัลลิโภดม, การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสการ เปลี่ยนแปลง, (ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการพัฒนาการทางวัฒนธรรม : กรณีที่ทักษิณ, กรุงเทพฯ: สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535), หน้า 6.

³ ฉลาดชาย รมิตานนท์, ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนาเล่ม 2 : ป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2536), หน้า 38.

⁴ เสรี พงศ์พิศ เสรี พงศ์พิศ, คินสู่รากเหง้า ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน, (กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ, 2529), หน้า 146.

⁵ ประคอง นิมมานเหมินท์, ภูมิปัญญาไทยในวิถีชีวิตไทย, ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญา ไทยในภาษาและวรรณคดี, (กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติและมหาวิทยาลัยสยาม, 2538), หน้า 47.

⁶ เอกวิทย์ ณ กลาง, ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540), หน้า 11.

วัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา และได้แลกเปลี่ยนสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนามาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชนนั้น”

สันติสุข กฤดากร¹ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง “พื้นเพรากฐานความรู้ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมของคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งชาวบ้านในสังคมนั้นรับรู้เชื่อถือ เข้าใจร่วมกันเป็นกระบวนการความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดสืบต่อกันมา และเกิดจากการประสบด้วยตนเอง ประสานกับความรู้ใหม่เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำมาแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับสังคมได้อย่างสอดคล้องสมดุลงกับสภาพของแต่ละสังคม”

จิริณี สีนุช² กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการอยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ของตนอย่างหลากหลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ชีวิตอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และการถ่ายทอดกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคน”

ยิ่งยง เทาประเสริฐ กล่าวว่า “ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการของภูมิปัญญาไทย 5 ประการ คือ

- (1) ความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
- (2) การสั่งสม การสืบทอดของความรู้ในเรื่องนั้น
- (3) ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบเคียงกับประสบการณ์ใหม่ได้
- (4) สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือมีปัญหาที่ยังหาทางออกไม่ได้
- (5) รากฐานทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อ”

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไทย สรุปได้ว่า การเกิดของภูมิปัญญา มีกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด ถ่ายองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนแล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้ จนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด³

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร นั่นเอง

¹ สันติสุข กฤดากร, การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541), หน้า 14.

² จิริณี สีนุช, วิธีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวสวนลองกอง, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543), หน้า 11.

³ ยิ่งยง เทาประเสริฐ, เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏเชียงราย, (เชียงราย: ศูนย์วิจัยและพัฒนาแพทย์พื้นบ้าน, 2542), หน้า 16.

2.4.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี¹ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ว่า “สัจธรรมที่เด่นชัดไม่ว่าสังคมใดหรือชุมชนใดก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นหรือดำรงอยู่มานาน ล้วนจะต้องมีภูมิปัญญาของตัวเอง ไม่เช่นนั้นก็อยู่ไม่ได้ ด้านการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามองในด้านความคิดและความรู้แล้วรัฐบาลกับเอกชนไม่ค่อยให้ความสำคัญในภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือความรู้ดั้งเดิมของคนไทยด้วยความไม่เข้าใจ อาจเห็นว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่คร่ำครึ ต้องพัฒนาให้ทันสมัยตามแบบยุโรปเมื่อผ่านการต่อเนื่องเป็นเวลานาน ผลที่ตามมาอาจพูดได้ว่าชนบทไทยถูกทำลายย่อยยับ เกิดสภาพล้มละลายทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ก่อผลกระทบถึงครอบครัว เนื่องจากความสมดุลของชีวิตเท่าที่เคยเป็นอยู่มาก่อนถูกทำลายลง และยังได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ดังนี้

- (1) มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
- (2) มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สิ่งแวดล้อม และสังคม
- (3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
- (4) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์² ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นความเจริญงอกงามของชุมชน การพัฒนาเป็นการทำให้ดีขึ้นเจริญงอกงามขึ้น ดังนั้นการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาจึงต้องใช้ภูมิปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาฟื้นฟู ประยุกต์และสร้างเสริมสิ่งใหม่บนรากฐานเท่าที่ค้นพบนั้นซึ่งภูมิปัญญาจะเป็นรากฐานของการพัฒนา” ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

(1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดถึงปัจจุบัน

(2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญหา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

¹ ประเวศ วะสี, การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา, ในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงานวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย 33 เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533), หน้า 31-34.

² สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, ปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534), หน้า 88-89.

(3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ในท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือสามารถแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

(4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอน และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของคนในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

ดังนั้นผู้วิจัยพอจะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน และเป็นรากฐานของวัฒนธรรม ชุมชนและสังคม โดยแสดงออกมาในรูปของขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา พิธีกรรม ภาษา ความเชื่อ วรรณกรรม ดนตรีการละเล่น พื้นบ้าน และภูมิปัญญานั้นยังมีความสำคัญต่อประเทศชาติด้วย เพราะว่าสังคมหรือชุมชนหากไม่มีภูมิปัญญาที่ไม่สามารถที่จะอยู่รอดในสังคมได้ด้วยตนเองจึงมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

2.4.4 ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชลทิพย์ เอี่ยมสาอังกค์ และวิศนี ศิลตระกูล ได้ให้ความหมายประโยชน์ของภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 6 ประการ ดังนี้¹

(1) ช่วยให้คนในท้องถิ่นนั้นดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุขกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ความเชื่อและข้อห้ามต่างๆ สามารถใช้เพื่อป้องกันการบั่นทอนสิ่งแวดล้อม

(2) สามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคมเดียวกัน บารมีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและเป็นเคารพนับถือกันมา สามารถนำสวรรค์ กรรมและวาสนา ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของชาวบ้าน ความซาบซึ้งในนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดก ส่งผลให้คนอ่านอ่อนน้อมง่าย รักสงบ มีความพากเพียรต่อสู้กับความทุกข์ยากและลดการกดขี่ได้สูง

(3) ให้ประโยชน์ด้านการรักษาสุขภาพอนามัย เป็นกระบวนการรักษาที่ช่วยเยียวยาและยกระดับจิตใจของผู้ป่วยให้มีพลังใจต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บ

(4) ช่วยส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสังคมนั้น จารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียมตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นเรื่องที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ

¹ ชลทิพย์ เอี่ยมสาอังกค์ และวิศนี ศิลตระกูล, ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และแหล่งวิชาการในชุมชน [เอกสารการสอน], (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533), หน้า 229-230.

การปรับเปลี่ยนการประยุกต์และการสืบทอดล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยภูมิปัญญาของคนในสังคมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเหตุการณ์และเงื่อนไขที่เปลี่ยนไป

(5) สร้างประโยชน์ในการประกอบอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ประยุกต์แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องของการเกษตรกรรมธรรมชาติ การแก้ปัญหาเรื่องการใช้น้ำเพื่อเกษตร การป้องกันกำจัดแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี

(6) ช่วยให้เข้าใจชุมชนในการกำหนดทำที่และเนื้อหาการทำงานกับชุมชน ให้การทำงานด้านการพัฒนาการจัดการศึกษามีความเหมาะสมกับชีวิตความต้องการและสภาพท้องถิ่น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ประโยชน์ก็จะเกิดกับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

2.4.5 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ฯลฯ ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้เรา มีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน คือ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การประยุกต์ และการสร้างใหม่ กล่าวคือ¹

1) การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ตั้งงามไว้เช่น ประเพณีต่าง ๆ ทัศนกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

2) การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ตั้งงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย

3) การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน

4) การสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ศรีศักร วัลลิโภดม² ได้กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะที่วิกฤต อันเนื่องมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่ไม่มีทิศทางที่แน่นอน เพราะกำลังเกิดภาวะสุดโต่งขึ้นในสังคมขณะนี้ นั่นคือการเน้นการลงทุนทางเศรษฐกิจให้เป็นประเทศ

¹ <https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/panya/panyan.htm> สืบค้น 15 ธันวาคม 2561.

² ศรีศักร วัลลิโภดม, “มรดกทางวัฒนธรรมไทย”, วารสารเมืองโบราณ, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2534).

อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกผลิตผลต่างๆ ให้มากเท่าที่จะมากได้ โดยไม่คำนึงถึงผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศว่าจะปรับตัวทันต่อสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาจากภายนอกอย่างรวดเร็วหรือไม่ และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ถ้าหากว่าคิดว่ามรดกทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องของคนในสังคมท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของต้องเป็นผู้อนุรักษ์และพัฒนาแล้ว ก็ควรหาทางให้เขาได้ดำเนินการด้วยตัวเองและตัดสินใจเอง ควรเอาเงินที่เก็บได้จากภาษีของราษฎรกลับคืนไปให้เขาดำเนินการเอง ไม่ใช่ อะไรๆ ก็ยกไปให้ เพิ่มไปให้ โดยหน่วยราชการจากส่วนกลางเป็นผู้ทำ ผลที่ตามมาก็คือความสิ้นเปลือง เกิดปัญหาภัยยกยอก คอร์รัปชัน และในที่สุดก็บิดเบือนความหมาย ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป

จึงสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ก่อเกิดและสืบทอดกันมาในชุมชนหมู่บ้าน เมื่อหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ ภูมิปัญญาชาวบ้านก็มีการปรับตัวเช่นเดียวกัน ความรู้จำนวนมากได้สูญหายไปเพราะไม่มีการปฏิบัติสืบทอด เช่น การรักษาพื้นบ้านบางอย่าง การใช้ยาสมุนไพรบางชนิด เพราะหมอยาเก่ง ๆ ได้เสียชีวิตโดยไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนอื่น หรือถ่ายทอดแต่คนต่อมาไม่ได้ปฏิบัติเพราะชาวบ้านไม่นิยมเหมือนสมัยก่อน ใช้ยาสมัยใหม่และไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรือคลินิกง่ายกว่า งานหัตถกรรมทอผ้าหรือเครื่องเงิน เครื่องเงิน แม้จะยังเหลืออยู่ไม่น้อย แต่ก็ได้ถูกพัฒนาไปเป็นการค้า ไม่สามารถรักษาคุณภาพและมีรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้ ในการทำมาหากินมีการใช้เทคโนโลยีทันสมัย ใช้รถไถนาแทนควาย รถอีแต่นแทนเกวียน

การลงแขกทำนาปลูกข้าวและปลูกสร้างบ้านเรือนก็เกือบจะหมดไป มีการจ้างงานมากขึ้น แรงงานก็หายากกว่าแต่ก่อน ผู้คนอพยพย้ายถิ่น บ้างก็เข้าเมือง บ้างก็ไปทำงานที่อื่น สังคมสมัยใหม่มีระบบการศึกษาในโรงเรียนมีอนามัยและโรงพยาบาล มีโรงหนัง วิทยุ โทรทัศน์ และเครื่องบินทิ้งต่างๆ ทำให้ชีวิตทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านเปลี่ยนไป มีตำรวจ มีโรงเรียน มีเจ้าหน้าที่ราชการฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนา และอื่นเข้าไปในหมู่บ้าน บทบาทของวัด พระสงฆ์ คนเฒ่าคนแก่เริ่มลดน้อยลงลงไป

การทำมาหากินก็เปลี่ยนจากการทำเพื่อยังชีพไปเป็นการผลิตเพื่อการขาย ผู้คนต้องการเงินเพื่อซื้อเครื่องบริโภคต่าง ๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ผลผลิตจากป่าก็หมด สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้นำการพัฒนาหลายคนที่มีบทบาทสำคัญในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เริ่มเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน และการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประยุกต์ และค้นคิดสิ่งใหม่ ความรู้ใหม่เพื่อประโยชน์สุขของสังคม

2.5 แนวคิดทฤษฎีการออกแบบลวดลายศิลปะสร้างสรรค์

การออกแบบ (Design) ได้แก่ การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ เพื่อให้มีความเข้าใจในผลงานร่วมกัน จึงพอสรุปแนวคิดทฤษฎีการออกแบบได้ดังนี้

2.5.1 ประวัติความเป็นมาของการออกแบบลวดลาย

การออกแบบลวดลายมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน พร้อมกับวิวัฒนาการของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ยุค ก่อนประวัติศาสตร์ การต่อสู้แก่งแย่งช่วงชิงพื้นที่ในการดำรงชีวิต การล่าสัตว์เพื่อหาอาหารประทังชีพ ตลอดจนความหวาดกลัวในสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ทำให้

เกิดการค้นหาสิ่งยึดเหนี่ยวที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเผชิญกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานศิลปะต่างๆขึ้นมา

ก่อนที่มนุษย์จะมีพัฒนาการจนสามารถสร้างผลงานศิลปะได้หลากหลายขึ้นนั้น เชื่อกันว่าการสร้างลวดลายบนร่างกาย ใบหน้าของมนุษย์นั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบลวดลายก่อนที่จะนำไปใช้พื้นผิวของวัสดุอื่นภายหลัง เพราะความต้องการในการกระตุ้นจิตใจให้ฮึกเหิมสร้างความน่ากลัวและน่าเกรงขาม เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่จะลดทอนขวัญกำลังใจของคู่ต่อสู้ ในปัจจุบันก็ยังมีชนเผ่าพื้นเมืองบางกลุ่มในเอเชีย อาฟริกา ออสเตรเลีย อเมริกา และอินเดีย ออกแบบลวดลายบนร่างกายเพื่อใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่ออยู่ หลังจากนั้นจึงเกิดการขีดเขียนเส้นสายต่างๆลงบนอาวุธและเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ จนเกิดการออกแบบลวดลายเขียนสีบนผนังถ้ำและเพิงผา จากการขุดค้นพบผลงานต่างๆ ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ทั่วโลก บ่งบอกให้รู้ถึงความสามารถในการคิดค้นสร้างสรรค์ผลงานศิลปะต่างๆ ขึ้นมาปลูกปลอบจิตใจ การขีดเขียนสีหรือการทำลวดลายบนพื้นหินจะถูกเรียกโดยรวมว่า ศิลปะถ้ำ (Cave art) หรือ ศิลปะบนหิน (Rock art)

ศิลปะถ้ำ เริ่มมีการศึกษากันอย่างจริงจัง เมื่อมีการค้นพบภาพเขียนสีรูปวัวไบซัน (Bison) โดยนักโบราณคดีสมัครเล่น ที่ถ้ำอัลตามิรา ในประเทศสเปนราว พ.ศ. 2422 ซึ่งเป็นภาพเขียนสีในยุคหินเก่าตอนปลาย อายุประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว จากนั้นมาการค้นหากภาพสีของมนุษย์โบราณจึงได้แพร่กระจายทั่วโลก ราว 30 ปี ต่อมาใน พ.ศ. 2454 จึงมีการค้นพบภาพเขียนสีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ที่แหล่งภาพเขียนสีเขาเขียน ในอำเภอพังงา แต่ที่มักจะได้รับกรกล่าวถึงกันมาก เพราะเป็นแหล่งเขียนสีที่ใหญ่ที่สุด มีชื่อเสียงมากที่สุดในประเทศไทย คือ ที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2524 และเป็นศิลปะถ้ำแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการใน ราชกิจจานุเบกษา

ในภาคเหนือได้มีการค้นพบภาพเขียนสีในหลายจังหวัด เช่น พิชณุโลก เชียงใหม่ ลำปาง โดยเฉพาะที่จังหวัดลำปางมีการพบภาพเขียนสีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 แต่ได้รับการสำรวจอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2541 จากการสำรวจครั้งนี้ทำให้พบว่า ภาพเขียนสีที่แหล่งโบราณคดีประตูผา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีภาพลวดลายต่างมากกว่า 1,872 ภาพ ซึ่งส่วนมากจะเป็นภาพมือที่ใช้หลากหลายวิธีในการสร้างภาพ ภาพสัตว์ ภาพคน และภาพสัญลักษณ์ แต่ที่แตกต่างจากแหล่งภาพเขียนสีอื่นๆที่ค้นพบในประเทศไทยก็คือ ทุกพื้นที่ที่มีภาพเขียนสีบริเวณเชิงผา พื้นดินส่วนล่างจะพบหลุมฝังศพทุกแห่ง ในหลุมศพจะมีโครงกระดูก เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์มีวิวัฒนาการสูงขึ้น การออกแบบลวดลายต่างๆของมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในบางยุคมีความเจริญรุ่งเรือง ในบางยุคก็ตกต่ำ แต่ในวงการประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ยกย่องให้อียิปต์ กรีก และโรมันเป็นยุคที่มนุษย์มีพัฒนาการทางศิลปะถึงจุดสูงสุด เป็นต้นแบบให้กับศิลปะในยุคต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2.5.2 ความหมายของการออกแบบลวดลาย

การออกแบบลวดลายในความหมายของภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ไม่มีการกล่าวถึงและคำว่า การออกแบบ หรือ ออกแบบ ก็ไม่มี

ปรากฏ มีแต่คำว่าลวดลาย ซึ่งหมายถึง ลายต่างๆ ที่เขียนหรือแกะสลัก, ฝีมือความสามารถที่แสดงให้ปรากฏ ในความหมายของภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการออกแบบลวดลายดังนี้¹

Decorate.	vt.	หมายถึง	การตกแต่ง, ประดับ
Ornament.	vt.	หมายถึง	ประดับ
	n.	หมายถึง	เครื่องประดับ
design.	vt.	หมายถึง	ออกแบบ, แผนการ
	n.	หมายถึง	แบบ, การออกแบบ, ลวดลาย, แผนการ

การออกแบบลวดลาย (Decorative Design) หมายถึง การออกแบบเพื่อใช้ในการตกแต่งประดับพื้นที่ หรือวัสดุต่างๆให้มีความสวยงามเหมาะสม กลมกลืนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยลวดลายเหล่านี้ อาจมีความหมายชัดเจนหรือเป็นสัญลักษณ์

จะเห็นได้ว่า การออกแบบลวดลายไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาได้โดยอิสระ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สถานที่ พื้นที่ ขนาด วัสดุ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดให้การออกแบบลวดลายอยู่ในขอบเขตตาม วัตถุประสงค์

จากที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์ได้เรียนรู้พัฒนาทางด้านต่างๆนั้นเรียกว่า การออกแบบ (Design) ซึ่งเป็นคุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์สายพันธุ์อื่นๆในโลก การออกแบบเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆขึ้น หรือคิด ปรับปรุง แก้ปัญหา พัฒนาของเก่าให้สามารถใช้งานได้ดีกว่าเดิม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.5.3 ความสำคัญของการออกแบบลวดลาย

ความสำคัญของการออกแบบลวดลาย มีอยู่หลายประการ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ในแง่ของการวางแผนการทำงาน งานออกแบบจะช่วยให้การทำงานเป็นไปตามขั้นตอน อย่างเหมาะสม และประหยัดเวลา ดังนั้นอาจถือว่าการออกแบบ คือ การวางแผนการทำงานก็ได้

2. ในแง่ของการนำเสนอผลงาน ผลงานออกแบบจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกันอย่างชัดเจน ดังนั้น ความสำคัญในด้านนี้ คือ เป็นสื่อความหมายเพื่อความเข้าใจระหว่างกัน

3. เป็นสิ่งที่อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงาน งานบางประเภทอาจมีรายละเอียดมากมายซับซ้อน ผลงานออกแบบจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้อง และผู้พบเห็นมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า ผลงานออกแบบ คือ ตัวแทนความคิดของผู้ออกแบบได้ทั้งหมด

4. แบบ จะมีความสำคัญอย่างที่สุด ในกรณีที่ นักออกแบบกับผู้สร้างงานหรือผู้ผลิต เป็นคนละคนกัน เช่น สถาปนิกกับช่างก่อสร้าง นักออกแบบกับผู้ผลิตในโรงงานหรือถ้าจะเปรียบไปแล้ว นักออกแบบก็เหมือนกับคนเขียนบทละครนั่นเอง แบบ เป็นผลงานจากการออกแบบ เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และฝีมือของ

2.5.4 ลักษณะของการออกแบบลวดลาย

การออกแบบมีอยู่หลายลักษณะ แต่เมื่อสรุปเป็นประเภทใหญ่จะได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

¹ <http://nachchasangpayab102.blogspot.com/>

1. เป็นภาพวาดลายเส้น (Drawing) ภาพระบายสี (Painting) ภาพถ่าย (Pictures) หรือแบบร่าง (Sketch) แบบที่มีรายละเอียด (Draft) เช่น แบบก่อสร้าง ภาพพิมพ์ (Printing) ฯลฯ ภาพต่าง ๆ ใช้แสดงรูปลักษณะของงาน หรือแสดงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับงาน ที่เป็น 2 มิติ

2. เป็นแบบจำลอง (Model) หรือของจริง เป็นแบบอีกประเภทหนึ่งที่ใช้แสดงรายละเอียดของงานได้ชัดเจนกว่าภาพต่าง ๆ เนื่องจากมีลักษณะเป็น 3 มิติ ทำให้สามารถเข้าใจในผลงานได้ดีกว่า นอกจากนี้ แบบจำลองบางประเภทยังใช้งานได้เหมือนของจริงอีกด้วยจึงสามารถใช้ในการทดลอง และทดสอบการทำงาน เพื่อหาข้อบกพร่องได้

2.5.5 ชนิดของการออกแบบลวดลาย

ผลงานการออกแบบลวดลายที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา บ่งบอกถึงจินตนาการไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ ซึ่งผลงานเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของงาน ของวัสดุ และของกรรมวิธีในการสร้างสรรค์

การออกแบบลวดลายแบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ๆได้ 3 ชนิด คือ (1) การออกแบบลวดลายตกแต่งวัสดุ 2 มิติ (2) การออกแบบลวดลายตกแต่งผลิตภัณฑ์ 3 มิติ และ (3) การออกแบบลวดลายสถาปัตยกรรม

2.5.5.1 การออกแบบลวดลายตกแต่งวัสดุ 2 มิติ

การออกแบบลวดลายตกแต่งวัสดุ 2 มิติ เป็นการออกแบบลวดลายลงบนวัสดุที่เป็นพื้นระนาบ มีความกว้างกับความยาวเท่ากัน เช่น กระดาษ ไม้ ผนัง ผ้า กระจก ซึ่งลักษณะของลวดลายที่ออกแบบลงบนวัสดุเหล่านี้ จะแตกต่างออกไปตามวัตถุประสงค์และกรรมวิธี เช่น

1) การออกแบบลวดลายบนกระดาษ เป็นการออกแบบที่ต้องการบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราวและความรู้ต่างๆให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา การออกแบบลวดลายลักษณะนี้จึงมักจะใช้ประกอบกับการเขียนอักษร โดยการใช้ลวดลายเป็นสื่ออธิบายให้ทำความเข้าใจง่ายขึ้น การออกแบบลวดลายบนกระดาษสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การวาดภาพ การทำแม่พิมพ์จากไม้หรือโลหะ การจารด้วยเหล็กแหลม การพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์

2) การออกแบบลวดลายบนไม้ เป็นการออกแบบเพื่อประดับตกแต่งไม้ที่ใช้ประกอบสถาปัตยกรรมให้มีความสวยงาม มีเนื้อหาสาระมากขึ้นนอกจากนี้การเตรียมพื้นก่อนการออกแบบลวดลายลงไป ยังช่วยให้เนื้อไม้มีความทนทานยืดอายุการใช้งานให้นานขึ้น

3) การออกแบบลวดลายบนผนัง เป็นการออกแบบพื้นผิวระนาบที่มีความเก่าแก่ที่สุด ที่มีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ พบเห็นได้ทุกวัน เช่น ผนังถ้ำ เฝ้าผา ฝาบ้าน ผนังโบสถ์และวิหาร จึงง่ายและเหมาะสมในการออกแบบลวดลาย

ลักษณะของลวดลายจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยโดยสอดคล้องกับความเชื่อ ศาสนาและความสามารถของผู้สร้างสรรค์ผลงาน

4) การออกแบบลวดลายบนผ้า เป็นการออกแบบลวดลายเพื่อตกแต่งวัสดุที่มีความเบาบางอ่อนพลิ้ว ลักษณะของลวดลายจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน เช่น นำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำหรับใช้สอย หรือทำพระบรมสำหรับตอบสนองความเชื่อ ความ

ศรัทธาในศาสนา การออกแบบลวดลายผ้ามีหลายวิธี เช่น การย้อมผ้า การทอและการวาดภาพระบายสี

5) การออกแบบลวดลายบนกระจก เป็นการออกแบบลวดลายบนวัสดุที่มีความมันและเรียบ โดยการเขียนสี กัดด้วยกรดหรือพ่นด้วยทราย ในสมัยโกธิก (Gothic) จะใช้วิธีประดับกระจกสีหน้าต่าง (Stained Glass) ของวิหาร ความสดใสของสีกระจกเมื่อแสงสว่างส่องผ่าน สร้างบรรยากาศให้เกิดความขลังและศักดิ์สิทธิ์ เช่น การออกแบบลวดลายผนังหุ้มกลอง ด้านหลังพระพุทธรูปหินขัด วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของจีนที่นำมาใช้ในการออกแบบประกอบด้วย มังกร หงส์ไปเคอ ลายสายฟ้า ลายเมฆใช้วิธีการลงรักปิดทอง

ภาพที่ 2.8

การออกแบบลวดลายผนังหุ้มกลองด้านหลังพระพุทธรูปหินขัดวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชยาภรณ์ รักพอ¹ การพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตโดยเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นชุดกิจกรรม เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตกับลวดลายเวียงกาหลง กลุ่มที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 44 คน ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพร้อมกับแบบทดสอบหลังเรียน และได้ดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมดังกล่าวจำนวน 3 ครั้ง ทดลองครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง กับนักเรียนจำนวน 3 คน ครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก กับนักเรียนจำนวน 8 คน และครั้งที่ 3 ภาคสนามกับนักเรียนจำนวน 33 คน ในการทดลองใช้ชุดกิจกรรมภาคสนามได้ให้นักเรียนเขียนความรู้สึกต่อการเรียนด้วย

¹ ชยาภรณ์ รักพอ, การแปลงทางเรขาคณิตโดยเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม จังหวัดเชียงราย, (รายงานการวิจัย, โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม, 2551) หน้าบทคัดย่อ

ชุดกิจกรรมแต่ละหน่วยผลการพัฒนา ได้ชุดกิจกรรมที่เชื่อมโยงการแปลงทางเรขาคณิตกับสวดลายบนเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง จำนวน 5 หน่วย หน่วยที่ 1 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับสวดลายบนเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง หน่วยที่ 2 ลายก้านขด เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเลื้อนขนาน หน่วยที่ 3 ลายดอกบัว เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการสะท้อน หน่วยที่ 4 ลายกลีบดอกไม้ เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการหมุน และหน่วยที่ 5 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการประยุกต์ความรู้เรื่องการแปลงทางเรขาคณิตเพื่อออกแบบสวดลายบนเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงแบบใหม่ ๆ การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมในการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง แบบกลุ่มเล็กและภาคสนาม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.92/81.67, 84.24/83.13 และ 86.28/84.39 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา พบว่าหลักฐานกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าตำนานและจารึกคือ เครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมากที่เหลือทิ้งอยู่ในแหล่งโบราณคดีต่างๆเมื่อศึกษาและวิเคราะห์เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ร่วมกับหลักฐานอื่นๆจะสามารถบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี “เวียงเชียงรุ่ง” ชุมชนบนเส้นทางการค้าในเขตภาคเหนือตอนบน : ศึกษาจากเครื่องปั้นดินเผาเวียงเชียงรุ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง เครื่องปั้นดินเผาเวียงเชียงรุ่งซึ่งเป็นการเก็บตัวอย่างเครื่องปั้นดินเผาในเขตพื้นที่วัดเวียงเชียงรุ่ง ตำบลทุ่งก่ออำเภอเวียงเชียงรุ่ง จังหวัดเชียงราย และบริเวณใกล้เคียง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเครื่องปั้นดินเผาเวียงเชียงรุ่ง ซึ่งประกอบด้วยเครื่องปั้นดินเผาล้านนา สุโขทัย และจีนการพบเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งเตาต่างๆ มารวมอยู่ที่แห่งเดียวกัน ประกอบกับที่ตั้งของเวียงเชียงรุ่ง รวมทั้งการพบจารึกเวียงเชียงรุ่ง ทำให้นำไปสู่การตั้งคำถามว่าพื้นที่นี้มีความสำคัญอย่างไร เพราะเหตุใดจึงพบเครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมากจากหลายพื้นที่มารวมกันในพื้นที่เดียวกัน จากคำถามดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาหาคำตอบด้วยการบูรณาการผลการวิเคราะห์เครื่องปั้นดินเผาจากเวียงเชียงรุ่งกับหลักฐานประวัติศาสตร์ เข้าด้วยกัน จากผลของการศึกษาทำให้ได้ข้อสรุปว่า เวียงเชียงรุ่งเคยมีการอยู่อาศัยของชุมชนมาแล้วอย่างน้อยตั้งแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ชุมชนเหล่านี้อาจจะมียุคคนที่ตั้งถิ่นฐานถาวรและกลุ่มที่เดินทางผ่านไปมาแวะพักแล้วเดินทางต่อ กลุ่มคนเหล่านี้อยู่กันอย่างต่อเนื่องมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 25 เข้าใจว่าเมืองนี้เริ่มร้างไปเมื่อมีการสร้างถนนและใช้รถยนต์ทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็วขึ้น การแวะพักระหว่างทางจึงไม่จำเป็นอีกต่อไป ฉะนั้นเมืองนี้จึงค่อยๆ หายไปจนกลายเป็นเมืองร้างไปในที่สุด

ณัฐรสร์ จิระสกุลศักดิ์¹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ข้อมูลชุมชนโบราณและวัฒนธรรมล้านนา ตะวันออก เวียงลอ เวียงกาหลง เวียงสรอง และเวียงวรรณคร (พะเยา เชียงราย แพร่และน่าน) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลและแหล่งศิลปวัฒนธรรมในการจัดทำฐานข้อมูลชุมชน โบราณในเขตล้านนาตะวันออก เพื่อนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลชุมชนและดำเนินการสำรวจและจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เวียง คือ เมืองโบราณชุมชนตำบลเวียงลอ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เมืองโบราณชุมชนตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เมืองโบราณชุมชนตำบลเวียงสรอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และเมืองโบราณชุมชนตำบลเวียงวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนและผู้นำทางวัฒนธรรม

¹ ณัฐรสร์ จิระสกุลศักดิ์, ข้อมูลชุมชนโบราณและวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เวียงลอ เวียงกาหลง เวียงสรอง และเวียงวรรณคร (พะเยา เชียงราย แพร่และน่าน), (รายงานการวิจัย, 2554: บทคัดย่อ)

ภายในพื้นที่ชุมชนโบราณสถาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณ เมืองโบราณทั้ง 4 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 8,643 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ ตัวแทน ของประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณเมืองโบราณทั้ง 4 แห่ง โดยเลือกกลุ่มผู้นำความคิดที่มีบทบาท ต่อ การแสดงความคิดเห็นที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรในการวิเคราะห์ ของ Taro Yamane (1973) ดังนี้ เวียงล่อ จำนวน 78 คน เวียงกาหลง จำนวน 148 คนเวียงสรอง จำนวน 128 คน และเวียงวรรณคร จำนวน 46 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 400 คน ผลของการศึกษา พบว่า มีฐานข้อมูลชุมชนโบราณในเขตล้านนาตะวันออก คือ เมืองโบราณเวียงล่อ เวียง กาหลง เวียงสรองและ เวียงวรรณคร ทำให้ผู้นำทางวัฒนธรรม ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการชุมชนท้องถิ่น ได้การ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวัฒนธรรมและใช้ประโยชน์ได้ มีแผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ ชุมชนโบราณ ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 เวียงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่าง เป็นรูปธรรม

ปรารธนา ศิริसानต์ และคณะ¹ ได้ศึกษาเรื่อง การทดลองสร้างงานศิลปะในหัวข้อ “สื่อ ลายผ้าบนศิลปะเครื่องปั้นดินเผา” โดยการใช้เทคนิคการพิมพ์ลวดลายโดย ใช้ลวดลายของผ้านั้นโดยมี การกำหนดจุดมุ่งหมายของการทดลองในครั้งนี้ เพื่อทดลองเครื่องมือพิมพ์ลวดลายใหม่ ๆ สร้างสรรค์ งานศิลปะจากดินเผาใหม่ ๆ ในการสร้างชิ้นงานและเผยแพร่เทคนิคการสร้างสรรค์งานศิลปะ เครื่องปั้นดินเผา สามารถสรุปผลการทดลองสร้างสรรค์งานได้ดังนี้ ผู้ทดลองได้ทดลองสร้างเครื่องมือ พิมพ์ลวดลายจากลวดลายผ้านำมา สร้างสรรค์ศิลปะงานดินเผาโดยการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้ เทคนิคการขึ้นรูปอิสระแบบแผ่น โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานเริ่ม จากการรีดดินให้เป็นแผ่นจากนั้นเมื่อ ดินได้ความหนาตามที่เรากำหนดแล้ว หลังจากนั้นผึ่งดินให้หมาดและเมื่อดินหมาดแล้วจึง นำผ้าที่มี ลวดลายต่าง ๆ มาพิมพ์ลงบนผิวดินโดยได้ลวดลายที่แตกต่างกันออกไปตามลวดลายของผ้าที่แตกต่าง กันออกไปและ ผึ่งให้ดินเซ็ทตัวและนำมาประกอบกันเป็นชิ้นงานสำเร็จ ลวดลายของผ้าสามารถสร้าง ลวดลายได้ทุกแบบ ถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับนักศึกษาสาขาวิชาเซรามิกส์ ชั้นปีที่ 2 โดยการนำไป บูรณาการในรายวิชา เครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์เซรามิกส์ 1 รายวิชาการประดิษฐ์เซรามิกส์และ รายวิชาการตกแต่งผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ สรุปผลการถ่ายทอดผลคือนักศึกษาสามารถสร้าง เครื่องมือเอง ได้และสามารถสร้างชิ้นงานจากเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้และนักศึกษาสามารถนำไปต่อยอดเพื่อ ประยุกต์ใช้กับ รายวิชาอื่น ๆ รวมทั้งบริการวิชาการได้ คำสำคัญ

เสนห์ วงศ์สุฤทธิ์² การศึกษาเรื่อง การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านงานหัตถกรรมสาขาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบของจังหวัดลำพูน เป็น การศึกษากลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการทั้ง 15 ราย โดยสามารถสรุปแนวทางตามวัตถุประสงค์ที่จะ นำไปสู่การพัฒนาพบว่า วิเคราะห์ความสอดคล้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นงาน หัตถกรรม สาขาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบในจังหวัดลำพูน ด้านการบริหารทรัพยากรคน เงิน

¹ ปรารธนา ศิริसानต์ และคณะ, การทดลองสร้างงานศิลปะในหัวข้อ “สื่อลายผ้าบนศิลปะ เครื่องปั้นดินเผา” โดยการใช้เทคนิคการพิมพ์ลวดลายโดย ใช้ลวดลายของผ้า (2554) หน้า บทคัดย่อ.

² เสนห์ วงศ์สุฤทธิ์, การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้าน งานหัตถกรรมสาขาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบของจังหวัดลำพูน, (รายงานการวิจัย 2557), หน้า 12.

งาน การตลาด วัสดุอุปกรณ์ และขั้นตอนการทำงานและการประกอบธุรกิจอย่างสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการที่ตระหนักถึงสาขาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบได้มีการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยด้านการผลิต เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตจะเป็นเครื่องมือประเภทผลิตด้วยมือและเครื่องจักร มีกระบวนการทำงานที่ไม่ซับซ้อน ราคาไม่แพงและถูกหลักวิชาการ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เน้นการใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง มีการวางแผนการผลิตในแต่ละช่วงเวลา มีการสั่งซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพตามขนาดการผลิต ส่วนการผลิตเพื่อจำหน่าย นอกเหนือจากใบสั่งซื้อจะคำนึงถึงความต้องการ ของกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลักและใช้แรงงานภายในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ด้านการตลาดมีกลุ่มลูกค้าที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ ใช้วิธีการปรับปรุงแผนการตลาดคือ เน้นรักษากลุ่มลูกค้าเก่าในท้องถิ่นมากกว่า แสวงหาลูกค้ารายใหม่จากต่างประเทศ และรักษาส่วนแบ่งตลาดภายในประเทศมากกว่าเน้นการส่งออก ซึ่งการรักษาลูกค้าเก่าจะใช้วิธีการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ส่วนการสร้างฐานลูกค้าใหม่ใช้วิธีการเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายและพัฒนา ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารจัดการ มีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับขนาดการผลิต ซึ่งปัจจัยที่สำคัญในการวางแผนการตลาดที่คำนึงถึง ได้แก่ แรงงาน วัตถุดิบ ทุน ตลาด เทคโนโลยี สภาพเศรษฐกิจ สังคม มีการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ / หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อการกระจายความเสี่ยง จากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ทั้งนี้มีการวางแผนการผลิต การปฏิบัติงานร่วมกันเสมอ ๆ ระหว่างเจ้าของธุรกิจและลูกจ้าง มีการสร้างความเชื่อถือระหว่าง แรงงานผู้จำหน่ายวัตถุดิบ บนพื้นฐานความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาเปรียบกัน ตลอดจนมีการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยการใช้เงินออมส่วนตัว เงินทุนของกลุ่ม ทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐ และทุนจากสินเชื่อธนาคารในอัตราที่สามารถชำระหนี้คืนได้ เป็นต้น

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า ศิลปะทั้งหลายโดยเฉพาะศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น หากรู้จักการอนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟู ย่อมจักทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ มีอาชีพเสริมจากการดำรงชีพที่ยั่งยืน เมื่อประชาชนมีรายได้ มีอาชีพเสริมย่อมทำให้เกิดการชุมชนนั้น ๆ อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชการที่ 9 มาเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงาน แต่เมื่อใดคนในท้องถิ่นไม่มีการอนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็นับวันจะสูญสิ้นสลายไป ในที่สุดชุมชน สังคม และประเทศชาติก็จะสูญสิ้นเอกลักษณ์ของตนเองไปด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลปะพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย และเพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นคุณภาพทีมงานผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. พื้นที่ศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการทดลองการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบผสมผสานที่เน้นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์ศิลปะลายเวียงกาหลง โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ กระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคการวิจัยในสังคมไทย แนวคิดการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคการวิจัยในท้องถิ่น

2. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การฝึกอบรมนักวิจัย การพัฒนากิจกรรมและโครงการวิจัย การติดตามและประเมินผลการวิจัย การจัดเวทีสัมมนา ร่วมกับ นักวิจัย วัด คณะสงฆ์ เครือข่ายการวิจัยและตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างเครือข่ายศิลปะเวียงกาหลงให้เป็นนวัตกรรมทางศิลปะที่หลากหลาย

3. การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรการวิจัยได้เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนากิจกรรม โครงการวิจัย การเขียนโครงการวิจัย เป็นต้น รวมทั้งการวิเคราะห์งบประมาณเพื่อการวิจัย

4. การศึกษาระดับความรู้ เจตคติ ทักษะด้านการวิจัยของคณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการผลิตศิลปะลายเวียงกาหลง และการวิจัยตามแนวพระพุทธศาสนา การประเมินผลเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีการวิจัยในท้องถิ่น

3.2 พื้นที่ศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) จึงกำหนดให้วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ร่วมกับส่วนงานต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นองค์กรร่วมในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1. วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า
2. โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า
3. เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า
4. ชุมชนบ้านแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่ส่งเสริมอาชีพ เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอเวียงป่าเป้า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย เป็นต้น โดยใช้พื้นที่ในอำเภอเวียงป่าเป้าเป็นพื้นที่การศึกษาศึกษาวิจัย ซึ่งเน้นพื้นที่ตำบลเวียงกาหลงเป็นหลัก

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยในเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยดำเนินการร่วมกับส่วนงาน สถาบันการศึกษา องค์กร และชุมชนที่สนใจพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบของการวิจัย งานสร้างสรรค์ และงานวิชาการเพื่อสังคม (Socially-engaged Scholarship) โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์ผลงานวิจัยและองค์ความรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม ดังนั้น จึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ที่เป็นตัวแทนของส่วนงาน คณาจารย์ นักวิจัย ทั้งในระดับนโยบายและภาคปฏิบัติของมหาวิทยาลัย องค์กรในท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและศิลปะสร้างสรรค์ 10 รูป/คน ประกอบด้วย
 - 1) ดร.ขจรวุฒิ อุ๋นใจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 - 2) วรณรัตน์ วิรัชกุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 - 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 - 4) ธวัชชัย ไชยวงศ์ ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่นด้านศิลปะ
 - 5) วิฑูรย์ มาแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่นด้านศิลปะ
 - 6) นางสาวตฤณธรรณ์ นวลคำ ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่น ด้านศิลปะ
 - 7) สามเณรฐิติวัฒน์ กันทา นักเรียนชำนาญงานศิลปะหัตถกรรมวัดแม่हां
 - 8) สามเณรเอกพล ลุงจิ้นต๊ะ นักเรียนชำนาญงานศิลปะหัตถกรรมโรงเรียนวัด

หนองบัวพิทยา

- 9) ชัชวาล สัมมาวิจิตร ข้าราชการครูชำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ
- 10) บุญช่วย อารุณ ไวยาวัจจรวัดแม่हां
2. ประชาชนผู้สนใจในท้องถิ่น/บ้านแม่हां อ.เวียงป่าเป้า จำนวน 20 คน

3. นักเรียน/เยาวชนในอำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 20 คน ประกอบด้วย
รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 50 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สำหรับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น

1) ทรัพยากรการวิจัย ได้แก่ งบประมาณการวิจัย บุคลากรด้านการวิจัย โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้ง กฎ ระเบียบที่เอื้ออำนวยให้ทำวิจัยด้วย

2) การบริหารจัดการวิจัย มีการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยที่ทันสถานการณ์ การพัฒนาบุคลากรการวิจัยและสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่

3) การสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัยที่มีผู้ใช้ประโยชน์จากการวิจัย การเรียนรู้ข้ามศาสตร์สาขา และการทำงานวิจัยร่วมกันกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยกว้างขวางมากขึ้น

2. ประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ เจตคติ กระบวนการวิจัย ผลลัพธ์การเรียนรู้และการพัฒนาโครงการวิจัย รวมทั้งสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อมูลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสนใจ การส่งเสริมของผู้บริหาร เป็นต้น

3. ชุดปฏิบัติการสร้างศิลปะเวียงกาหลง ประกอบด้วย

1) ชุดอบรมองค์ความรู้เรื่องเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ลวดลายเวียงกาหลง

2) ชุดฝึกปฏิบัติการการปั้น และออกแบบเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

3) ชุดฝึกปฏิบัติการการวาดเขียนลวดลายเวียงกาหลง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการทดลองการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง ส่วนนี้จะใช้เวลาประมาณ 1 เดือน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะโบราณ ปรากฏชาวบ้าน และการวิจัย จำนวน 10 รูป/คน ร่วมระดมสมอง เสนอแนวคิด หลักการ ทั้งในเรื่องเนื้อหา และกระบวนการฟื้นฟูอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง เพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยทางพระพุทธศาสนา จัดประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้เป็นวิทยากรหลักสูตร เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาศิลปะเวียงกาหลงให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนเวียงกาหลง

2. พัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรคงานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย นำกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการระดมสมองภูมิปัญญา ปรากฏชาวบ้าน และพระสงฆ์ ไปสร้างและพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และประชาชนที่สนใจลายเวียงกาหลง โดยการเปิดรับสมัครและคัดเลือกจากผู้ที่มีความสนใจในการฝึกอาชีพลายเวียงกาหลง ผู้ที่ผ่านการ

คัดเลือกต้องเข้ารับการอบรมได้ตลอดหลักสูตร และทางโครงการวิจัยนี้จะจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการอบรมตามระเบียบให้ทั้งหมด เพื่อพัฒนาอาชีพแก่ชุมชนที่ยั่งยืน

3. ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยจะร่วมกับชุมชน สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเวียงกาหลงขึ้น 1 แห่ง ที่วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ภูมิปัญญาเวียงกาหลงสู่การเรียนรู้ของอนุชนในอนาคต โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้บริหาร นักวิชาการ นักวิจัย ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการวิจัย

2. การใช้แบบประเมินก่อน-หลังการฝึกอบรมการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากนักวิจัยในด้านกระบวนการจัดการวิจัยที่เหมาะสมทั้งในด้านกระบวนการและองค์ความรู้ในการวิจัย

3. แบบชุดเชิงปฏิบัติการ และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีการวิจัยในท้องถิ่น การพัฒนาและประเมินผลหลักสูตรการพัฒนานักวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีการวิจัยในท้องถิ่น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้มีการศึกษาในเชิงปฏิบัติการแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์

1) องค์ความรู้ กระบวนการฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาหลายเวียงกาหลง

2) การพัฒนากระบวนการพัฒนาศิลปะหลายเวียงกาหลง การพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ และการประเมินผลการพัฒนาเชิงพุทธบูรณาการ

3) การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการบูรณาการหลายเวียงกาหลงสู่วัดที่หลากหลาย

4) การเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีการวิจัยในท้องถิ่น

2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของวัด

3. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์โดยอาศัยเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือการวิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีการวิจัยในท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรและประเมินผลหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีการวิจัยในท้องถิ่น โดยอิงเกณฑ์การบริหารงานวิจัยที่กำหนด

- (1) นโยบายการทำวิจัย การจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยตอบสนองการพัฒนา
- (2) การสนับสนุนการทำวิจัย ที่มุ่งสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์การวิจัย
- (3) เงินทุนวิจัยหรืองบประมาณการทำวิจัย
- (4) สถาบันวิจัยหรือหน่วยวิจัย มีการสร้างระบบบริหารจัดการวิจัยที่เอื้อต่อวัฒนธรรมการวิจัยในมหาวิทยาลัย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยอื่นๆ
- (5) บุคลากรด้านการวิจัย พัฒนาคุณภาพนักวิจัย
- (6) โครงสร้างพื้นฐานทางวิจัย ด้านกายภาพ มีสถานที่ เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำวิจัยด้านกลไกสนับสนุนที่เอื้อต่อการวิจัย
- (7) มาตรฐานการวิจัย มีกลไกบริหารจัดการระบบวิจัยในระดับนโยบาย มีคณะกรรมการบริหารการวิจัย หน่วยจัดการทุนวิจัยในมหาวิทยาลัย สร้างมาตรฐานการวิจัยที่เป็นสากล เป็นเกณฑ์พิจารณาประเมินคุณภาพงานวิจัย เพื่อให้สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้
- (8) การจัดการผลผลิตและการเผยแพร่งานวิจัยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงการวิจัยกับผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่กำหนดโจทย์วิจัย ร่วมปฏิบัติการวิจัยจนนำไปใช้ประโยชน์ได้
- (9) การประเมินผลการวิจัย หน่วยบริหารจัดการวิจัยมีการวางแผนประเมินคุณภาพงานวิจัย และผลงานวิจัยที่ตอบสนองยุทธศาสตร์และนโยบายการวิจัยที่กำหนดไว้
- (10) การวิเคราะห์ข้อมูลชุดแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้สถิติร้อยละ เปรียบเทียบวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตารางและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานองค์ความรู้ กระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีการวิจัยในสังคมไทย การพัฒนาหลักสูตรและประเมินผลหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัยเชิงพุทธบูรณาการและการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และภาคีการวิจัยในสังคมไทย

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลป์บนวัสดุที่หลากหลาย และเพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยได้แก่ แบบทดสอบก่อน-หลังการอบรมให้ความรู้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แบบชุดปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและศิลปะสร้างสรรค์ 10 รูป/คน ผลการศึกษาวิจัย ที่งานวิจัยได้แบ่งการนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง
2. ผลการพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลป์บนวัสดุที่หลากหลาย
3. แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน
4. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง

จากการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาพื้นฐานท้องถิ่นถึงศิลปะลวดลายเวียงกาหลง ในภาพรวมพบว่า มีสายการผลิตภัณฑ์ที่เด่นชัดที่แสดงถึงลวดลายเวียงกาหลงถึง 4 กลุ่มใหญ่ๆ มากกว่า 50 ลาย มีกลุ่มที่อนุรักษ์ลายดั้งเดิมโดยการลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงของจริงมากที่สุด 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยทัน ธิจิตต์ตั้ง เป็นประธานกลุ่ม (2) กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยศรี ลีมนेत्र และ (3) กลุ่มเมืองโบราณพิพิธภัณฑสถานเวียงกาหลง โดยวิทย์อดิชนพ หรือ วัดเวียงกาหลง (๕) ซึ่งผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ศิลปะลวดลายและรูปแบบเวียงกาหลง

จากการลงภาคสนามในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ตามที่ปรากฏเป็นหลักฐานบนวัสดุต่าง ๆ มีลักษณะเด่น คือ น้ำหนักเบา เนื้อบาง ดินที่นำมาทำเครื่องเคลือบ จากการศึกษารวบรวมของนักวิชาการเขาบอกว่า เป็นดินลาวา เพราะแต่ก่อนในย่านนี้สันนิษฐานว่าเคยเกิดการระเบิดของภูเขาไฟมาแล้ว ทำให้ดินที่สะสมมานานหลายพันปีนั้น เป็นดินที่เกิดจากการย่อยสลายของลาวา ซึ่งชาวบ้านได้ค้นพบและนำมาทำเครื่องเคลือบ จึงทำให้น้ำหนักเบา ทนไฟได้สูง เมื่อเคลือบไฟสูงก็ยังสามารถรักษารูปร่างเอาไว้ได้เป็นอย่างดี ตามภูมิศาสตร์อันอุดมสมบูรณ์ของเวียงกาหลงในอดีตจึงทำให้เวียงกาหลง เป็นเส้นทางติดต่อกันได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะพะเยา เชียงใหม่ ลำปางหรือแม้กระทั่งเชียงราย ดังนั้น จึงมีผู้คนเป็นจำนวนมากอพยพมาอาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่นี้ เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นเตาชนิดลมร้อนตรง (เปลวไฟจะผ่านตรงไปยังภาชนะที่เผาในเตา) เป็นเตาขนาดเล็กมีความกว้างไม่เกิน 2.00 เมตร ยาวไม่เกิน 4.80 เมตร ปล่อยไฟมีขนาด

เส้นผ่านศูนย์กลาง 92 เซนติเมตร ผนังเตาหนาประมาณ 42 เซนติเมตร ตัวเตาก่อด้วยอิฐดิบ ฉาบด้วยดินเปียก (น้ำดินชั้นมาก ๆ เพื่อเป็นตัวประสานให้อิฐดิบติดกันและป้องกันเปลวไฟพุ่งออกจากเตาเผาในขณะที่เผาเคลือบในอุณหภูมิสูง ๆ) เมื่อเวลาใช้ครั้งแรกจะบรรจุผลิตภัณฑ์เข้าในเตาเผาโดยเปิดด้านข้างของเตาเป็นช่องบรรจุผลิตภัณฑ์ เมื่อผลิตภัณฑ์เต็มห้องแล้วจึงปิดด้านข้างดังกล่าวด้วยอิฐดิบ หลังจากนั้นจึงทำการเผาผลิตภัณฑ์พร้อมกันกับเตาเผาครั้งแรก การนำผลิตภัณฑ์ออกจากเตาเผาใช้วิธีการอย่างเดียวกัน คือ ดึงอิฐที่ปิดตอนแรกออก (อิฐดิบที่เผาครั้งแรกพร้อมกับผลิตภัณฑ์จะสุกเพียงครึ่งหนึ่งหรือหนึ่งในสามของอิฐดิบที่เป็นแผ่นหนาแน่นเท่านั้น) นำผลิตภัณฑ์ออกจากเตาเผา การเผาผลิตภัณฑ์ในครั้งต่อไปจะทำอย่างเดียวกันนี้ต่อไป ลักษณะของเตาชนิดลมร้อนผ่านชั้นตรงพื้นเตาโรยทรายเป็นตัวพื้นเตาลาดเอียงประมาณ 5 – 10 องศา ปรับระนาบของก็เพื่อให้ได้ลม

คนโบราณ จะใช้ลูกมะนาวกลิ้ง ระดับและเป็นตัววัด ปล่องไฟ \varnothing 0.5 – 1.00 เมตร จากปล่องไฟให้ไหลลงไปทางด้านหน้า บังคับไม่ให้ภาชนะล้นลงในขณะเผาผลิตภัณฑ์ การไหลให้เป็นไปอย่างช้า ๆ เพื่อในอุณหภูมิสูง เป็นการทดสอบว่า การไหลเวียนและในขณะที่จะเป็นอย่างไร ถ้าลูกมะนาวไหลลงเร็ว แสดงว่าความร้อนและไฟจะวิ่งจากปากเตา ไปสู่ปล่องไฟอย่างรวดเร็ว ถ้าลูกมะนาวไหลลงช้าเกินไปจะทำให้ความร้อน และไฟอันระดับพื้นดินอยู่ภายในเตา อุณหภูมิในการเผาจะไม่ถึงอุณหภูมิตามต้องการช่องไฟ (พื้น) กว้าง 1.40 เมตร ห้องเผาผลิตภัณฑ์ กว้าง 3.00 เมตร (<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/88624>)

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น คือเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะบางและมีน้ำหนักเบาเนื่องจากดินที่ใช้ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นดินที่มีคุณสมบัติ แสดงให้เห็นว่าบริเวณพื้นที่เวียงกาหลง เป็นแหล่งดินที่มีคุณภาพ เนื้อดินมีสีขาว เนื้อละเอียด มีเม็ดทรายปนน้อย สามารถขึ้นรูปภาชนะได้กว่าเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากที่ผลิตแหล่งอื่น ๆ ส่วนการเคลือบนิยมเคลือบถึงบริเวณเชิงขอบภาชนะ น้ำเคลือบใส มีทั้งสีฟ้าและสีเขียวอ่อน มักมีรอยราน รูปทรงที่ผลิต ส่วนมากจะเป็นจาน ถ้วย แจกัน เป็นต้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มลวดลายพันธุ์พฤกษา** เป็นศิลปะการเขียนของกลุ่มนี้ที่พบอย่างน้อย 15 ลวดลาย ได้แก่ ลายผักแว่น ลายก้านขด ลายดอกบัว ลายผักกูด ลายดอกเข็ม ลายหวีกล้วย ลายเมล็ดข้าว ลายใบมะพร้าว ลายดอกกาหลง ลายดอกโบตั๋น ลายสระบัว ลายใบเฟิร์น และลายอื่นๆ อีก คือ ลายจุดหมึก (ลายหมัดไฟ) ลายชุดขีด (ลายซี่หวี) ลายแสงตะวัน ลวดลายประเภทนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน กล่าวคือ ลวดลายพันธุ์พฤกษาลายชนิดหมายถึงอาหาร ยา และสมุนไพรรักษาโรค นั่นเอง

ภาพที่ 4.1

ศิลปะลายก้านขด (ซ้าย) ลายผักกูด (ขวา)

ภาพ : กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

2) ลวดลายรูปสัตว์ เป็นศิลปะที่มีลักษณะของสัตว์ ๆ เช่น ลายกิเลน ลายกวาง ลายสัตว์ 12 ราศี ลายนกกา ลายนกไก่อฟ้า ลายม้า ลายปลา เป็นต้น ลวดลายรูปสัตว์นี้สัญลักษณ์หมายถึง ความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ เช่น ปลาการ์ฟสองตัว หมายถึง ความโชคดี ม้าและมังกร หมายถึง พละกำลังหรือพลัง หงส์ นกยูง ไก่ฟ้า หมายถึง อำนาจวาสนา หรือเต่า หมายถึง อายุชัย อายุยืน เป็นต้น

ภาพที่ 4.2

ศิลปะลายรูปสัตว์ต่าง ๆ ผลงานทัน อิจิตตัง

ภาพ : กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

3) รูปแบบภาชนะ เป็นศิลปะลวดลาย จาน ชาม ถ้วย แจกัน ไห โถพร้อมฝา กระปุกมีฝา คนที คนโท ขวด ผางประทีป เชิงเทียน เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำลวดลายต่าง ๆ มาเขียนรวมกันไว้ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน เช่น ไหหนึ่งใบมีหลายลาย จาน ชาม หนึ่งใบมีลายต่าง ๆ รวมกัน เป็นต้น

ภาพที่ 4.3

ผลงานของสล่าศรี ลีมนेत्र:ซ้าย) ผลงานสล่าพัน ธิจิตตั้ง (ขวา)

ภาพ: กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง

4) รูปแบบประติมากรรม และตุ๊กตา เป็นศิลปะแบบนูนต่ำและลอยตัว ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ ตุ๊กตารูปคน ตุ๊กตารูปสัตว์ ตัวหมากกรุก เป็นต้น ลวดลายประเภทนี้เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งสักการะบูชาในครอบครัว ในสังคม ชุมชน

ภาพที่ 4.4

พระยอดขุนพลเวียงกาหลง (ซ้าย) เทวรูปผลงานสล่าศรี (ขวา)

ภาพ : พระอธิการสมชาติ เครื่องน้อย นักวิจัย

จากรูปแบบและศิลปะลวดลายทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้พบว่า รูปแบบและศิลปะบางชนิดมีความละเอียดอ่อน ประณีต บางชนิดไม่มีความประณีตเท่าที่ควร จึงสันนิษฐานว่าน่าจะมีช่างอย่างน้อย 2 ประเภท คือ ช่างหลวง หมายถึงช่างที่มาจากราชสำนัก และช่างราษฎร์หมายถึงช่างชาวบ้านที่มีความชำนาญในการออกแบบและเขียนลายศิลปะ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีชื่อเสียงในเรื่องความสวยงามของรูปแบบ ลวดลาย ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดินมีคุณภาพดี เนื้อดินมีความละเอียด สีขาวนวล น้ำเคลือบใสบาง และขึ้นรูปทำได้บ้าง

จึงสรุปได้ว่า รูปแบบและศิลปะลายเวียงกาหลงมีหลากหลายรูปแบบและลวดลาย ขึ้นอยู่
 ช่วงที่ประดิษฐ์ประดอยบรรจงวาดลวดลายศิลปะตามจินตนาการหรือตามธรรมชาติที่ตนเองได้เห็นได้พบ
 แล้วนำมาเขียนลงบนภาชนะต่าง ๆ จึงทำผลงานมีลักษณะที่แตกต่างๆ กันไป แต่ยังคงรักษารูปแบบที่
 สวยงาม ความเป็นเอกลักษณ์เวียงกาหลง

4.1.2 การเคลือบเครื่องปั้นดินเผา

เครื่องเคลือบปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป็นเครื่องเคลือบปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่
 โดดเด่น คือเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะบางและมีน้ำหนักเบาเนื่องจากดินที่ใช้ในการปั้น
 เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นดินที่มีคุณสมบัติดี แสดงให้เห็นว่าบริเวณพื้นที่เวียงกาหลง เป็นแหล่ง
 ดินที่มีคุณภาพ เนื้อดินมีสีขาว เนื้อละเอียด มีเม็ดทรายปนน้อย สามารถขึ้นรูปภาชนะได้กว่าเครื่อง
 เคลือบปั้นดินเผาที่ผลิตจากที่ผลิตแหล่งอื่นๆ ส่วนการเคลือบนิยมเคลือบถึงบริเวณเชิงขอบภาชนะ น้ำ
 เคลือบใส มีทั้งสีฟ้าและสีเขียวอ่อน มักมีรอยราน รูปทรงที่ผลิต ส่วนมากจะเป็นจาน ถ้วย แจกัน
 เป็นต้น การเคลือบเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่¹

กลุ่มที่ 1 ชนิดเขียนลวดลายสีดำได้เคลือบและชนิดเคลือบสีเดียว เป็นกลุ่มใหญ่
 ที่สุด มีคุณภาพดีและสวยงามที่สุด เตาเวียงกาหลงทุกแห่งผลิตงานแบบนี้ ยกเว้นกลุ่มเตาป่าดงและ ว่าง
 เหนือ ลักษณะที่เห็นได้ง่ายคือเนื้อบาง น้ำเคลือบสีหลักคือเทาหม่น มีสีเขียวเจือบ้างเล็กน้อย ดินเป็น
 ดินเนื้อละเอียด สีขาว สีเหลืองอ่อนและสีเทา ลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะมีมากมายเช่น ชนิดเคลือบสี
 เดียว ส่วนใหญ่เป็นลายชุดขีดเป็น เส้น ชุดขีดเป็นลายดอกไม้ สำหรับชนิดเขียนลายได้ เคลือบ เป็นลาย
 ข้าวเปลือก ลายพรรณพฤกษา บางลายคล้ายลายจีน ลายรูปคนและ สัตว์ในตำนาน อีกลายที่นิยมคือ
 ลายกลีบดอกบัวเรียงรายโดยรอบ รูปทรงของเครื่องปั้นดินเผามีลักษณะหลากหลายเช่น จาน ชาม
 แจกัน ซึ่งหลายๆ แบบ และขนาดต่างๆกัน ตะเกียง เต้าปูน หม้อมีฝาปิด ไหขนาดใหญ่ ของขนาดเล็ก
 ของเด็กเล่นหรือใช้ในพิธีกรรม เช่น ตัวหมากruk トラประทับ แบบต่างๆ กล้องยาสูบ นกหวีด รูปตัวสัตว์
 และรอก เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเตาป่าดงชนิดเขียนลวดลายสีดำได้เคลือบ กลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษ
 คือ คล้ายกลุ่มที่ 1 แต่คุณภาพต่ำกว่าคือหนักและเนื้อหยาบกว่า ขอบก้นภาชนะหนาและตัด เป็น
 สีเหลือง เนื้อดินหยาบและน้ำเคลือบคุณภาพไม่ดีเท่า

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเตาป่าดงชนิดเซลาดอน เซลาดอนจากกลุ่มเตาป่าดงนี้มีลักษณะ
 คล้ายกับ เซลาดอนของราชวงศ์ซ่ง ซึ่งเป็น เซลาดอนขนาดแท้และนิยมมาก มีลักษณะที่พิเศษคือเคลือบ
 หนาเป็นมันแวววาว มี รอยรานเป็นเส้นแยกคล้ายร่างแหทั่วภาชนะ มีสีต่างๆกันตั้งแต่สีขาว นวลจนถึง
 สีเหลืองน้ำผึ้งและสีเขียวมะกอก ก้นภาชนะด้านนอกทาสีชอกโกแลต

กลุ่มที่ 4 กลุ่มเตาว่างเหนือ ส่วนใหญ่จะเป็นจานชามขนาดใหญ่ ชามและแจกัน
 ขนาดเล็ก น้ำเคลือบสีเขียว และแวววาว ส่วนที่น้ำเคลือบบางสี จะขีดส่วนที่หนาสีจะเข้ม โดยเฉพาะ
 ตรงขอบ ภาชนะและบริเวณลวดลายจะคล้ายตลกผลึก สีแวววาวมาก และมีลักษณะ เป็นรอย แตก
 คล้ายกระจกร้าว จานชามบางใบทำเป็นลายชุดขีดจากก้นภาชนะถึงขอบบนเป็น ลายเส้นโค้งขึ้นลง
 ลักษณะ เต้นที่สุดของจานคือ ขอบจานจะบิดเข้าบิดออกทำให้เกิด รอยหยัก ตัวภาชนะเพราะซึ่งเป็น

¹ emid/88624localguide.thailandtourismdirectory.go.th/info/region/detail/it

ลักษณะเด่นของเครื่องปั้นดินเผาทางเหนือ ไม่นานมานี้มีการพบเครื่องปั้นดินเผาสีน้ำตาลที่กลุ่มเตาวังเหนือด้วย ซึ่งไม่เคยพบมาก่อน

กลุ่มที่ 5 เครื่องปั้นดินเผาสีน้ำตาล เครื่องปั้นดินเผาสีน้ำตาลที่เวียงกาหลงนี้ เป็นชนิดที่พบน้อยที่สุด พบเป็นไหสี น้ำตาลเข้มขนาดใหญ่ คุณภาพต่ำ นอกจากนี้ยังมีพวกสัตว์และแจกันสีน้ำตาลเข้ม บางชิ้นเคลือบเป็นสีน้ำตาลทอง ซึ่งคาดว่าเกิดโดยไม่ตั้งใจ

กลุ่มที่ 6 เคลือบตะกั่วและทองแดง พบในปี พ.ศ. 2438 ที่บ้านทุ่งมาน เป็นภาชนะรูปแบบของเวียงกาหลง แต่น้ำเคลือบมีส่วนผสมของตะกั่วและทองแดงแล้วเผาในอุณหภูมิต่ำ ส่วนใหญ่เป็นแจกันขนาดเล็ก มีพระพุทธรูป รูปตัวสัตว์ นกหวีดและขามปนอยู่บ้าง

4.1.3 กลุ่มการผลิตภัณฑ์

ชัชวาลย์ สัมมาวิจิตร¹ ข้าราชการครูบ้านนาญ ประชาชนบ้านแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ผลิตภัณฑ์เวียงกาหลงที่เด่นชัด แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ผลิตภัณฑ์ด้านการอนุรักษ์ ผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะร่วมสมัย และผลิตภัณฑ์นูนต่ำและลอยตัว

1. กลุ่มผลิตภัณฑ์ด้านการอนุรักษ์ จะเป็นการเน้นการเลียนแบบให้เหมือนศิลปะดั้งเดิมของเวียงกาหลง โดยการศึกษาจากเศษชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ขุดพบในพื้นที่ต่าง ๆ ในเวียงกาหลง เช่น ไห ขาม แจน เป็นต้น ซึ่งมีทัน ธิจิตตัง เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์

ทัน ธิจิตตัง ประธานกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง ซึ่งเป็นลูกหลานชาวนามาแต่กำเนิด แต่ได้เล็งเห็นถึงร่องรอยอารยธรรมอันเก่าแก่ของชุมชน จึงได้ศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของเวียงกาหลงและเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ได้ทดลองผลิตเครื่องเคลือบโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่จนกระทั่งสล่าทัน มีประสบการณ์ด้านการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2526 จนได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว เมื่อ ปี 2546 ชาวบ้านท้องถิ่นจึงเรียกทัน ธิจิตตังว่า “สล่า” สล่าทันได้ศึกษาค้นคว้าถึงกรรมวิธีที่จะผลิตเครื่องเคลือบให้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับเครื่องดั้งเดิม เช่น การผลิตด้านอนุรักษ์ การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัย การผลิตงานนูนต่ำและลอยตัว เครื่องเคลือบเวียงกาหลงของสล่าทันจึงมีความประณีตในทุกชิ้นงาน ไม่ใช้วัตถุดิบที่เป็นสารเคมี และใช้วัตถุดิบในพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ดิน สี และน้ำเคลือบ สล่าทันมีเทคนิคการเผาที่ทำให้สามารถผลิตเครื่องเคลือบที่บาง มีน้ำหนักเบาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง และมีลวดลายมากกว่า 50 ลาย เป็นที่นิยมนำไปเป็นของตกแต่ง เหมือนวัตถุโบราณในกลุ่มลูกค้ำที่เป็นคหบดีชาวต่างชาติที่ชอบสะสมของโบราณ

¹ สัมภาษณ์, ชัชวาลย์ สัมมาวิจิตร, ราษฎ์ชาวบ้าน, เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562.

ภาพที่ 4.5

ศิลปะลวดลายดั้งเดิมเวียงกาหลง ณ กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

ภาพ : พระอธิการสมชาติ เครือน้อย นักวิจัย

ภาพที่ 4.6

ศิลปะเวียงกาหลงประเภทเลียนแบบดั้งเดิมของทัน ธิจิตตั้ง ที่คัดลอกมาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

ภาพ : พระอธิการสมชาติ เครือน้อย นักวิจัย

นอกจากสล่าทัน (ทัน ธิจิตตั้ง) แล้ว ยังมีสล่าศรี หรือ ศรี สีมเนตร บ้านทุ่งม่าน เช่นเดียวกับสล่าทัน ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่มีความตระหนักในคุณค่าของศิลปะลายเวียงกาหลง จึงได้จัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลงขึ้น

เตาสล่าศรี ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ดำเนินงานโดยคุณลุงศรีหรือสล่าศรี สีมเนตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา พร้อมๆ กับสล่าทัน เมื่อชุมชนเวียงกาหลงตื่นตัวจากการขุดค้นพบวัตถุโบราณจากแหล่งเตาเผา ทำให้เกิดการซื้อขายอย่างแพร่หลาย และเริ่มมีการนำเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตใหม่จากพื้นที่อื่นมาปลอมเป็นของเก่าจึงทำให้สล่าศรีผู้ดั้งเดิมเคยประกอบอาชีพช่างวาดภาพเหมือน วาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆ เกิดความรู้สึกเสียตายนและหวงแหนเครื่องปั้นดินเผาโบราณจึงอยากจะทำฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะ โดยเริ่มศึกษากรรมวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ได้เข้ามาแนะนำและจัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงกลุ่มเตาลุงศรีขึ้น ชี้นำงานเครื่องเคลือบดินเผาจากกลุ่มเตาลุงศรีสามารถแบ่งประเภทของการออกแบบได้ 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มลายพันธุ์พฤกษา คือ ลายต่างๆ ที่มีลักษณะของลายพันธุ์ไม้ ลายดอกไม้ ลายกลีบดอกไม้และลายใบไม้ ซึ่งลวดลายของดอกไม้หรือพันธุ์พฤกษแต่ละลายจะนิยมประดับตกแต่งในบริเวณต่างๆ ของชิ้นงานแตกต่างกันไป

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มลายรูปสัตว์ โดยมากจะไม่เขียนลายรูปสัตว์ใดๆ แต่จะมีลายพันธุ์ไม้ประกอบอยู่ด้วย มักจะเขียนลายปลา ลายนาค ลายกิลเลน ลายนกและลายหงส์

กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มลายเบ็ดเตล็ด เช่น ลายคลื่น ลายดอกกลมสลัดดอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายดาวหรือลายดวงอาทิตย์ ลายจักร เป็นต้น

แม้ว่าลวดลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาของเตาสล้าศรี หรือลุงศรี จะมีความหลากหลาย แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงอยู่อย่างเด่นชัด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเตาเผาลุงศรีมีหลากหลายประเภท เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งภายในอาคาร เช่น เครื่องเรือน โคมไฟ ไห จาก ชาม ชุดกาแฟ พาน รวมถึงผลิตภัณฑ์ประเภทวัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูป พระพิฆเนศ เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งสวยงาม และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามความต้องการของลูกค้า ไม่ผลิตจำนวนมากเพื่อวางขาย

2. กลุ่มผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะร่วมสมัย เป็นการนำศิลปะสมัยโบราณมาผสมผสานกับศิลปะในปัจจุบัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของที่ระลึกต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตา แจกัน โถดอก เป็นต้น การนำลวดลายศิลปะดั้งเดิมมาตัดทอน เพิ่มเติม ให้เกิดความสวยงาม ให้เป็นจุดเด่นขึ้นกว่าเดิม โดยมีรูปลักษณะดั้งเดิมยังคงอยู่ จากการศึกษาวิจัย พบว่า มี 4 แห่งใหญ่ ที่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย ได้แก่ กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ของสล้าทัน กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลงของสล้าลุงศรี กลุ่มพิพิธภัณฑ์เวียงกาหลง ของวัดยอดขุนพล กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาในอำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยา และโรงเรียนบ้านทุ่งม่าน โดยมีสล้ารุ่นใหม่หรือช่างรุ่นใหม่เข้าไปสอนในโรงเรียน คือ อาจารย์ธวัชชัย ไจวงค์ เป็นครูสอนการวาดเส้นลาย การตัดทอน ต่อเติมเส้นลายให้เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่ง มิให้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นเหมือนกัน คือ แตกต่างกันไปเรียกว่า ลายประยุกต์หรือประยุกต์ศิลปะร่วมสมัย

กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ของสล้าทัน ธิจิตตั้ง จะเป็นผลิตภัณฑ์ด้านของที่ระลึก ของใช้ เช่น ถ้วยกาแฟ ตุ๊กตา จาน แจกัน เป็นต้น

3. การผลิตงานปูนปั้นและลอยตัว เป็นงานปั้นสัตว์ในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สิงห์ กิลเลน กาเผือก เป็นต้น มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช้วัตถุที่เป็นสารเคมี ใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ ดิน สี เทคนิคการเผา เคลือบแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตศึกษา ค้นคว้าและดำเนินงานด้วยตนเองทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะเวียงกาหลงมี 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มลายพฤกษา กลุ่มลายรูปสัตว์ กลุ่มประติมากรรมลอยตัว และกลุ่มภาชนะ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์แห่งลายเวียงกาหลง เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีชื่อเสียงในเรื่องความสวยงามของรูปแบบ ลวดลาย ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดินมีคุณภาพดี เนื้อดินมีความละเอียด สีขาวนวล น้ำเคลือบใสบาง และขึ้นรูป

ทำได้บ้าง มีการผลิตอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 เป็นเครื่องปั้นที่มีราคาแพงอย่างมาก เมื่อเทียบกับเครื่องปั้นจากแหล่งอื่น รูปแบบและลวดลายที่พบจากเตาเผาโบราณ ในระยะแรกมักจะวาดลวดลายแบบจีน เช่น ลายพันธุ์ไม้แบบจีน หรือเวียงคานม ลายแก่งจีน ลายกิเลน ลายไก่ฟ้า ลายเส้นเหมือนกับเครื่องถ้วยจีน รูปทรงของภาชนะ จาน ชาม ถ้วย ไห บางส่วนก็มีลักษณะเป็นแบบจีน ระยะต่อมาก็มีรูปลักษณะต่างไปจากเครื่องถ้วยจีน มักพบรูปทรงและลวดลายที่ทำขึ้นมาโดยไม่ได้ตามอย่างศิลปะจีน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเวียงกาหลงเอง มีทำกันทั้งการเขียนลายดำใต้เคลือบ และเคลือบใส ในช่วงแรกๆ นั้นทำภาชนะได้บ้าง และมีน้ำหนักเบา ช่วงหลังทำหนา และหนักขึ้น คาดว่าคงจะมีการใช้กรรมวิธีเคลือบน้ำตาล เคลือบเขียว ซึ่งยังทำได้ไม่ค่อยดีนัก ใช้น้ำเคลือบหนาแต่ยังไม่ค่อยมีความสม่ำเสมอ ลวดลายที่ใช้เขียนลายใต้เคลือบนั้นส่วนมากก็เป็นลวดลายที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ประภาพพันธุ์ไม้ ดอกไม้ ภาพสัตว์ ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า “อาจเป็นเพราะอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดลายพวกนี้ขึ้น” ลายที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ คือ การดัดแปลงรูปกลีบดอกไม้หรือใบไม้ ให้เหมือนรูปนกกา ที่เรียกกันว่า “ลายกา” หรือดอกกาหลง ถ้าเป็นงานแบบเคลือบใสจะแต่งด้วยการขีดขีดหรือลายซี่หวี ลวดลายที่พบจากเศษชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผาชิ้นนี้ พบซ้ำๆ กันมาก แต่ก็ถือว่ามีความหลากหลายที่ช่างฝีมือสมัยก่อนได้ประดิษฐ์ไว้ ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีการพบแหล่งเตาเผาโบราณอยู่เรื่อยๆ ตามท้องที่ไร่ นา เขตชุมชน หรือพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เมื่อพบใหม่ก็จะเป็นมีลายแปลกๆ ปะปนอยู่ด้วยเสมอ แสดงให้เห็นว่ายังมีลวดลายที่ใช้การตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาอีกเป็นจำนวนมาก ส่วนรูปแบบเท่าที่พบก็มีรูปทรงต่างๆ ทุกรูปแบบ ตั้งแต่ภาชนะเครื่องเคลือบสิ่งของเครื่องใช้สอย ของใช้ในพิธีกรรม ยังพบพระพุทธรูปดินเผาเคลือบ และพระพิมพ์ดินเผาต่างๆ รวมทั้งตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ขนาดเล็ก แต่ก็พบจำนวนไม่มากนัก ในขณะเดียวกันก็มีจุดเด่นของผลิตภัณฑ์สายการผลิตที่เด่นชัด คือ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) การผลิตด้านการอนุรักษ์ เน้นการเลียนแบบให้เหมือนศิลปะดั้งเดิม ของเวียงกาหลง โดยศึกษาจากเศษชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ที่ขุดพบในหมู่บ้าน เช่น ไหล่ต่าง ๆ
- 2) การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัยเป็นการนำศิลปะสมัยโบราณมาผสมผสานกับศิลปะในปัจจุบัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของที่ระลึกต่าง ๆ
- 3) การผลิตงานนูนต่ำและลอยตัว เป็นงานปั้นสัตว์ในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สิงห์ กิเลน ฯลฯ มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช้วัตถุดิบที่เป็นสารเคมี ใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ดิน สี เทคนิคการเผา เคลือบแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตศึกษา ค้นคว้าและดำเนินงานด้วยตนเอง

4.2 ผลพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะป็นวัสดุที่หลากหลาย

จากการลงพื้นที่ศึกษาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในเวียงกาหลง และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ แล้ว ทำให้ได้พบศิลปะลายเวียงกาหลงมากมาย ทีมงานวิจัยจึงได้นำศิลปะลวดลายเวียงกาหลงดั้งเดิมมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะป็นวัสดุอื่นๆ ด้วย เช่น ร่ม ยามพระสงฆ์ เสื้อผ้า กระดาษนาฬิกาประดับ ผ้าฉากประดับ เป็นต้น ซึ่งทีมงานวิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่พัฒนาดังนี้

4.2.1 การออกแบบศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

การออกแบบลายเวียงกาหลงร่วมสมัย ทีมงานวิจัยได้เชิญผู้มีความชำนาญในการออกแบบจากปราชญ์ชาวบ้าน คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย คณาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ

จอมเกล้าฯ ธนบุรี มาเป็นผู้ออกแบบลายศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของลายเวียงกาหลงไว้ ผู้ทรงคุณวุฒินักออกแบบประกอบด้วย

- 1) ดร.ขจรวุฒิ อุ่่นใจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
- 2) อาจารย์วรรณรัตน์ วิรัชกุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
- 3) ธวัชชัย ไชยวงศ์ ปราชญ์ชาวบ้านตำบลเวียงกาหลง
- 4) พระสมชาติ ฐิติปัญญา นักวิจัย และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองบัววิทยา

อำเภอเวียงป่าเป้า

- 5) วิฑูรย์ มาแก้ว อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- 6) นางสาวตฤณธรรม นวลคำ ปราชญ์ชาวบ้านเวียงกาหลง
- 7) สามเณรฐิติวัฒน์ กันทา เยาวชนนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา
- 8) สามเณรเอกพล ลุงจันต๊ะ เยาวชนนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา
- 9) พระเอกราช คลองรับ นิสิตสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม มจร.วิทยาลัยสงฆ์

เชียงราย

โดยนำลายเวียงกาหลงดั้งเดิม ตั้งแต่ 2-5 ลวดลายมาออกแบบพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัยที่น่าสนใจของผู้บริโภคและสามารถเป็นสินค้าเสริมรายได้แก่ชุมชน ประชาชนผู้สนใจได้ ซึ่งได้เขียนลายเส้นลวดลายดั้งเดิมของเวียงกาหลง แล้วนำมาตัดทอน ต่อเติม ประยุกต์ให้งดงามตามสมัย ดังนี้

- (1) ร่างเส้นด้วยดินสอ ใช้กระดาษที่เป็นแม่พิมพ์ คัดเส้นขนาดลายที่ต้องการ
- (2) ใช้ปากกานเขียนก้านโดยเริ่มจากก้านแรกไปตามลำดับ
- (3) เขียนกลีบใบโดยใช้ปลายปากกานจิ้มตรงก้านใบแล้วกดลงพร้อมกับปิดไปใน

ทิศทางที่กลีบใบจะบานออกไปเป็นกลีบชั้นแรก

- (4) เขียนกลีบใบชั้นที่สองโดยวิธีเขียนเหมือนกับชั้นแรกเพียงแต่ให้กลีบใบมี

ขนาดเล็กลง

- (5) เขียนกลีบใบชั้นที่สามโดยจิ้มปลายปากกานแล้วกดลงพร้อมกับปิดออก

ด้านข้างเล็กน้อยแล้วค่อยๆกลายปากกานขึ้นพร้อมกับโยกไปข้างหน้าจนปลายกลีบแหลมคม

- (6) เขียนกลีบดอกก้านต่อไปแบบเดิมจนครบทุกก้านเพียงแต่ก้านปลายสุด

จะมีกลีบแค่สองชั้น

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ คือ กระบวนการคัดลอกลายเวียงกาหลงแล้วนำมาพัฒนาโดย การต่อเติม ตัดทอน ให้มีรูปลักษณะที่สวยงามขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์เดิมของลายเวียงกาหลงไว้อย่าง ครบถ้วน ซึ่งพอจะนำส่วนที่พัฒนามาเปรียบเทียบกับศิลปะลายของดั้งเดิม เช่น

ภาพที่ 4.7

(ซ้าย) ลายผักกูดโบราณ (ขวา) ลายผักกูดที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย

ภาพที่ 4.8

(ซ้าย) ลายกาเวียงกาหลงโบราณ (ขวา) ลายกาเวียงกาหลงที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย

ภาพที่ 4.9

(ซ้าย) ลายปลาและเกววัลย์โบราณ (ขวา) ลายปลาและเกววัลย์ที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย

ภาพที่ 4.10

(ซ้าย) ลายดอกบัวโบราณ (ขวา) ลายดอกบัวที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย

ภาพที่ 4.11

(ซ้าย) ลายสัตว์วิว โบราณ (ขวา) ลายสัตว์วิว ที่พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะร่วมสมัย

จากตัวอย่างลวดลายที่เปรียบเทียบไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า บางลายจะตัดทอน บางลายจะเพิ่มเติมเข้าไปให้เหมาะสมกับสมัยปัจจุบัน ดังนั้น การออกแบบลวดลายเวียงกาหลงให้เป็นศิลปะร่วมสมัย จึงเป็นการนำเอาลวดลายเดิมมาตัดทอน แต่งเติม ให้สวยงามขึ้น โดยรักษาอัตลักษณ์ คงคุณค่าของลวดลายเวียงกาหลงไว้เช่นเดิม

4.2.2 การบูรณาการลายเวียงกาหลงสู่วัฒนธรรมศิลปะร่วมสมัย

ทีมวิจัยได้นำแบบลายเวียงกาหลงที่พัฒนาเป็นศิลปะสร้างสรรค์ร่วมสมัยลงสู่การผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยนำลายที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับเครื่องปั้นดินเผาเตาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และเตาศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง ซึ่งต้องใช้เทคนิคในการเขียนลายเวียงกาหลงลงในเครื่องปั้นดินเผาหลายประเภท เช่น แจกกัน ถ้วย จาน กาน้ำชา ชุดแก้วกาแฟ เป็นต้น

4.2.2.1 การบูรณาการศิลปะลายเวียงกาหลงลงบนเครื่องปั้นดินเผา

ทีมงานวิจัยได้ศึกษากระบวนการเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาสูงศรี เตาสลาห์ตัน เตาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และเตาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง พบว่า กระบวนการที่จะเขียนลายลงเครื่องปั้นดินเผานั้น ต้องมีกระบวนการเตรียมดิน เตรียมลาย และสีเขียน ที่จะทำเครื่องปั้นก่อน

1) การพัฒนาลายเวียงกาหลงสู่ศิลปะร่วมสมัย ทีมงานวิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อออกแบบพัฒนาลายเวียงกาหลงสู่ศิลปะร่วมสมัย ณ วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 1 ครั้ง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและศิลปะสร้างสรรค์ 7 รูป/คน คือ (1) ธวัชชัย ไชยวงศ์ ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่นด้านศิลปะ (2) วิฑูรย์ มาแก้ว ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่นด้านศิลปะ (3) นางสาวถนุภรณ์ นวลคำ ปราชญ์ชาวบ้านท้องถิ่นด้านศิลปะ (4) สามเณรฐิติวัฒน์ กันทา นักเรียนชำนาญงานศิลปะหัตถกรรม วัดแม่हां (5) สามเณรเอกพล ลุงจันตะ นักเรียนชำนาญงานศิลปะหัตถกรรมโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา (6) ชัชวาล สัมมาวิจิตร ข้าราชการครูชำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ (7) บุญช่วย อารุณ ไวยาวัจกรวัดแม่हां ประชาชนผู้สนใจในท้องถิ่น/บ้านแม่हां อ.เวียงป่าเป้า ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น รวมจำนวน 10 คน การออกแบบมี 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) เป็นภาพวาดลายเส้น (Drawing) ภาพระบายสี (Painting) ภาพถ่าย (Pictures) หรือแบบร่าง (Sketch) แบบที่มีรายละเอียด (Draft) เช่น แบบระบายสีน้ำหมึกจีน ภาพพิมพ์ (Printing) ฯลฯ ภาพต่าง ๆ ใช้แสดงรูปลักษณะของงาน หรือแสดงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับงาน ที่เป็น 2 มิติ

ภาพที่ 4.12

ออกแบบลายเส้นคู่กันจีน ใช้อัตลักษณ์เวียงกาหลงมาผสมผสานกันให้เป็นศิลปะร่วมสมัย

(2) เป็นแบบจำลอง (Model) หรือของจริง เป็นแบบอีกประเภทหนึ่งที่ใช้แสดงรายละเอียดของงานได้ชัดเจนกว่าภาพต่าง ๆ เนื่องจากมีลักษณะเป็น 3 มิติ ทำให้สามารถเข้าใจในผลงานได้ดีกว่า

นอกจากนี้ แบบจำลองบางประเภทยังใช้งานได้เหมือนของจริงอีกด้วย จึงสามารถใช้ในการทดลอง และทดสอบการทำงาน เพื่อหาข้อบกพร่องได้ เช่น เขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผา ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ แจก้น ถ้วย ชาม กาน้ำชา ชุดกาแฟ ฯลฯ และวัสดุอื่น ๆ เช่น เสื้อผ้า ร่ม ยาม ตาลปัตร เป็นต้น

ภาพที่ 4.13

นักวิจัย (พระอธิการสมชาติ เครือน้อย) จำลองแบบเครื่องปั้นโบราณเวียงกาหลง

ภาพที่ 4.14

ศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัยบนเครื่องเคลือบปั้นดินเผาวัดแม่हांง ต.เวียงกาหลง

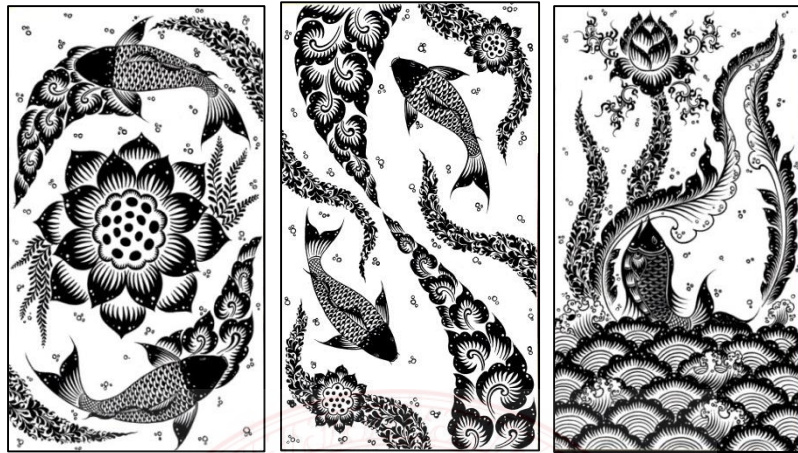
4.2.3 การนำศิลปะร่วมสมัยเวียงกาหลงสู่วัสดุที่หลากหลาย

ได้นำศิลปะลายเวียงกาหลงชุดที่ได้พัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การนำศิลปะเวียงกาหลงหลาย ๆ ชนิดมาผสมผสานกันแล้วนำมาเขียนบนวัสดุต่าง ๆ ให้หลากหลาย ให้แตกต่างจากของโบราณดั้งเดิม แตกต่างจากของกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงของสลำทัน แตกต่างจากกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณของลุงศรี ซึ่งพอจะแยกได้ดังนี้

1. ศิลปะร่วมสมัยลายปลาและดอกบัว

ศิลปะลายปลาและดอกบัวนี้ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ทางผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชิ้นวิจัยนี้ นำเอาลายปลา ดอกบัว พฤษภา ผักกูด มาตัดทอน ต่อเติม

เสริมส่วนที่แข็งแกร่งให้อ่อนช้อย สวยงาม ศิลปะลายนี้ใช้เขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผาเตาศูนย์การ เรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง

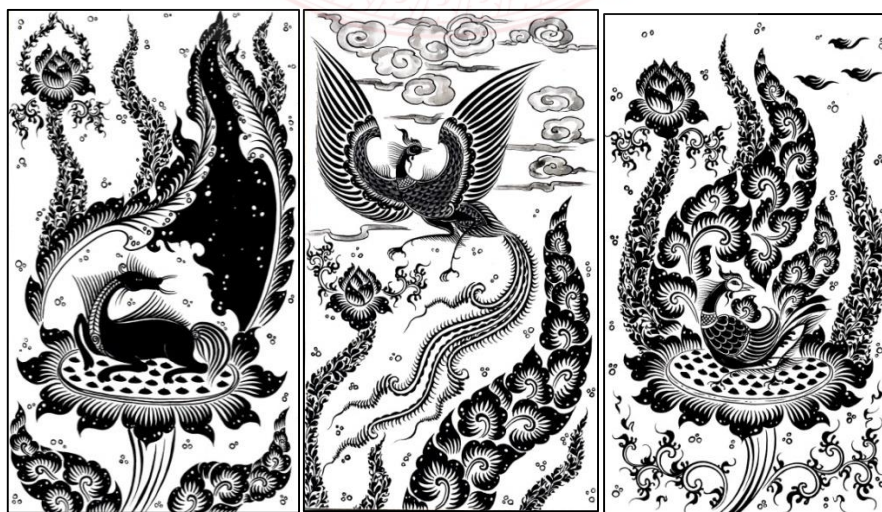

ภาพที่ 4.15

ผลงานผู้ทรงคุณวุฒิจานวิจัย ออกแบบศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

2. ศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์

ศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์นี้ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ทางผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกัน จัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชิ้นวิจัยนี้ นำเอาลายดอกบัว ลายพญานาค ลายผีเสื้อ ลายเมฆ ลาย ก้านขด มาตัดทอน ต่อเติม เสริมส่วนที่แข็งแกร่งให้อ่อนช้อย สวยงาม ศิลปะลายนี้ใช้เขียนลงบน เครื่องปั้นดินเผาเตาศูนย์การ เรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง และลงบนผ้า เช่น ร่ม เสื้อ ย่าม ตาลปัตร เป็นต้น

ภาพที่ 4.16

ผลงานผู้ทรงคุณวุฒิจานวิจัย (ธวัชชัย ไชยวงศ์) ออกแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์

ภาพที่ 4.17

นำแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์ ลงบนวัสดุที่หลากหลาย (ร่ม-เสื้อ)

ภาพที่ 4.18

นำแบบศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์ ลงบนวัสดุที่หลากหลาย (ย่าม - ตาลปัตร)

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปบนวัสดุที่หลากหลายได้อย่างที่ผู้คนต้องการ หรือประสงค์จะให้เป็นไปตามที่ตนเองปรารถนา สามารถนำศิลปะลายเวียงกาหลงดั้งเดิมมาพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัยที่งดงาม อ่อนช้อย สดุดตา อาจกล่าวได้ว่า “ศิลปะลือนาม งดงามลายเวียงกาหลง” แต่อย่างไรก็ตาม ศิลปะอันลือนาม งดงามลายเวียงกาหลงจะเป็นศิลปะท้องถิ่นที่เลื่องลือต่อไปได้ ต้องอาศัยความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นว่าจะทำอย่างไรต่อไปให้ศิลปะลายเวียงกาหลงเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นเวียงกาหลงไปตราบนานเท่านาน

4.3 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน

จากการที่ทีมงานวิจัยได้ศึกษาวิจัยศิลปะลายเวียงกาหลงตามเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี โบราณวัตถุ และสัมภาษณ์เชิงลึกตลอดถึงการลงพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ จนได้รูปแบบอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของศิลปะเวียงกาหลงอย่างน้อย 50 ลวดลาย จากนั้น นำศิลปะลายต่างๆ มาพัฒนาให้เป็นศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย 7 แบบ ได้แก่

1. แบบศิลปะลายดอกบัวบาน ประกอบปลาคู่ สำหรับพันธุ์พุกษา ลายผักกูด ฟองอากาศในน้ำ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่อ่อนช้อย สามารถนำไปเขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผา ผ้า รม ตลอดจนวัสดุอื่นๆ ได้ตามปรารถนา

2. แบบศิลปะปลาคู่สำราญธารา เป็นศิลปะร่วมสมัยที่นำเอาศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิมคือ ปลาตะเพียน ลายพุกษา ลายผักกูด ลายบัว คล้ายกับรูปแบบที่ 1 แต่แต่งเติมลวดลายให้คมขึ้น พรู๊ว ตามกระแสน้ำ เป็นการนำมาต่อเติมความอ่อนช้อยเข้าไปทำให้เห็นเป็นลักษณะของปลากำลังเร่งรำใน นทีอย่างมีความสุข มีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

3. แบบศิลปะบัวบูชาพระพุทธองค์ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พัฒนาจากศิลปะ ลายเวียงกาหลงหลายๆ ลวดลายมาตัดทอน แต่งเติมเสริมให้งดงาม อ่อนช้อย เช่นเดียวกับแบบที่ 1 และแบบที่ 2 แต่ดอกบัวเป็นดอกบัวตูม ปลาเตี้ยยกปากขึ้นไปลักษณะชูดอกบัวเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า น้ำใต้ตัวปลามีลักษณะเป็นคลื่นใหญ่ นั้นหมายถึงกิเลสที่มีอยู่ในโลกนี้

4. แบบศิลปะกิเลนดงน้อมกายา เป็นศิลปะร่วมสมัยอีกแบบหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ พัฒนาขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นศิลปะกิเลนนอนบนดอกบัวบาน เป็นพระชาติหนึ่ง ของพระโพธิสัตว์ในจำนวนห้าร้อยชาติ มีลายพุกษาสองข้างตกแต่งอย่างอ่อนช้อย คล้ายพญานาคราช ชูคอปกป้องพระโพธิสัตว์ มีสัญลักษณ์แห่งโพธิสัตว์คือดอกบัวตูม

5. แบบศิลปะไก่อ้าพญาไพร เป็นศิลปะร่วมสมัยประเภทสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ ออกแบบพัฒนาขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นศิลปะสร้างสรรค์ไก่อ้าทะยานสู่สวรรค์ อย่างปรีดิ์เปรม จะจับเอาดอกบัวตูมไปบูชาพระมหาธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ อนเชิญพระโพธิสัตว์ลงมา ปฏิสนธิในโลกมนุษย์

6. แบบศิลปะพญาหงส์ใหญ่รวมพลกา เป็นศิลปะร่วมสมัยที่งดงามอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็น ผลงานสร้างสรรค์ของผู้ทรงคุณวุฒิจานวิจัยเรื่องนี้ พญาหงส์ยืนบนดอกบัวบาน หันกลับไปเรียกฝูงกาให้ ไปร่วมกันบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ด้วยดอกบัวตูม ก้านบัวเป็นลายก้านขด ด้านข้างและบนหัวพญาหงส์ เป็นลายผักกูดและพุกษาที่อ่อนช้อย หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้

7. ลายน่านาในบัวตูม หมายถึง ศูนย์รวมแห่งปัญญาที่นำพาให้พ้นทุกข์ตามหลักคำสอน พระพุทธศาสนา ไก่อ้า คือ โพธิสัตว์ ร่ายล้อมด้วยลายผักกูดร่วมสมัยลอยอยู่บนเมฆ หมายถึง ปัญญา โพธิสัตว์ที่มีอยู่ทุกอณูอากาศ ทุกคนสามารถรู้ได้ปฏิบัติได้ หากตั้งใจทำ ดอกบัวตูมประกอบด้วยผักกูดร่วมสมัย หมายถึง การบูชาพระรัตนตรัยด้วยเครื่องสักการะอันอ่อนน้อมถ่อมตน ด้านนอกขอบภาพ เป็นภาพขาว ดำ หมายถึง ความดีความชั่วที่มีอยู่ในโลกนี้

จากรูปแบบลวดลายเวียงกาหลงศิลปะร่วมสมัยทั้ง 7 แบบ ดังกล่าวแล้ว ก็พบว่า เป็น กลุ่มสัตว์ 2 ประเภท คือ สัตว์บก กับสัตว์น้ำ โดยมีสัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร และที่สำคัญคือ การเน้นดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์การบูชาทางพระพุทธศาสนานั่นเอง

จากการที่ได้พัฒนาศิลปะลายเวียงกาหลงดังกล่าวข้างต้น จึงได้นำลวดลายศิลปะร่วมสมัย เวียงกาหลงไปสู่สถานและชุมชน เพื่อให้เป็นอาชีพเสริมรายได้ในช่วงเวลาว่างจากงานประจำ

4.3.1 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษา

4.3.1.1 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาในโรงเรียน

ทีมงานวิจัย ได้นำศิลปะหลายเวียงกาหลงร่วมสมัยเข้าไปในสถานศึกษาให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยเริ่มที่โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา โดยพระอธิการสมชาติ เครือน้อย ผู้ร่วมวิจัยนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และได้ดำเนินการส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ได้ศึกษาเรียนรู้ ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

1) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาขึ้นในโรงเรียน และให้นักเรียนทำโครงการศึกษาเรื่องดินปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป้าหมายคือ ศึกษาคุณภาพของดินเวียงกาหลงกับดินที่อื่นๆ โครงการเรื่องน้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผา เป้าหมายคือ ศึกษาการทำน้ำเคลือบจากวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเปรียบเทียบคุณสมบัติ โครงการหล่อน้ำสลีปดิน เป้าหมาย คือ การขึ้นรูปปั้นดินด้วยน้ำหล่อดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการเผาเครื่องปั้นเซรามิก เพื่อศึกษาเรียนรู้การเผาเซรามิกเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการในโรงเรียน กล่าวคือ นำรายวิชาการงานอาชีพ รายวิชาศิลปะ รายวิชาเทคโนโลยี รายวิชาช่างสิบหมู่ มาบูรณาการเรียน “ศิลปะเวียงกาหลงศึกษา” โดยแบ่งการศึกษาเรียนรู้เป็นขั้นตอน ได้แก่ (1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาเรียนรู้การเขียนเส้นลายเวียงกาหลงด้วยดินสอ (2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ศึกษาเรียนรู้การเขียนเส้นด้วยก้านจันทน์ หมักจันทน์ (3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาเรียนรู้การเขียนศิลปะหลายเวียงกาหลงบนวัสดุต่างๆ (4) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาเรียนรู้การปั้นดินเป็นเครื่องปั้นดินเผา และสูตรน้ำยาเคลือบดินเผา (5) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาเรียนรู้การกระบวนการเผาเครื่องปั้นดินเผา (6) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาเรียนรู้การกระบวนการและทักษะการสังเกตการเผาเครื่องเคลือบดินเผา

หลังจากจบการศึกษาในโรงเรียนแล้ว ถ้าลาสิกขาก็สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดไปประกอบอาชีพเสริมรายได้ตนเอง และครอบครัวได้ แต่ถ้ายังอยู่เพชรบูรณ์ก็สามารถเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

ภาพที่ 4.19

ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อ.เวียงป่าเป้า

4.3.1.2 ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงกาหลงศึกษาในโรงเรียนเครือข่าย

นอกจากโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ทีมวิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่นักเรียนเยาวชนที่เป็นเครือข่ายสถานศึกษาอีก 3 แห่ง ประกอบด้วย (1) โรงเรียนเวียงกาหลงวิทยา (2) โรงเรียนบ้านทุ่งม่าน และ (3) โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม รวมโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยาด้วย เป็น 4 แห่ง โดยจัดอบรม 2 วัน ร่วมกับชุมชน ณ ศูนย์การเรียนรู้เชิงกาหลงศึกษา วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง เมื่อวันที่ 6-7 มิถุนายน 2562 โดยใช้กระบวนการลงมือปฏิบัติ เชิญวิทยากรอบรมใน 2 เรื่อง คือ การเขียนลายเวียงกาหลง และการขึ้นรูปดินเป็นเครื่องปั้นดินเผาด้วยเทคโนโลยี มีเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมดังนี้

- 1) นักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา จำนวน 15 รูป
- 2) โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม จำนวน 12 คน
- 3) โรงเรียนบ้านทุ่งม่าน จำนวน 10 คน
- 4) โรงเรียนเวียงกาหลงวิทยา จำนวน 11 คน

รวมเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 48 รูป/คน

โดยดำเนินการประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรม เป็นคุณหัสส์เพศชาย 11 คน คุณหัสส์เพศหญิง 22 คน และ เพศบรรพชิต 15 รูป

ตารางที่ 4

จำนวนและร้อยละ ของนักเรียน เยาวชนที่เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
“งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”

รายการ	จำนวน (n=48)	ร้อยละ
ก. เพศ		
1. เยาวชนคุณหัสส์เพศชาย	11	22.91
2. เยาวชนคุณหัสส์เพศหญิง	22	45.83
3. เยาวชนบรรพชิต	15	31.25
ข. อายุ		
1. อายุ 12-15 ปี	22	45.83
2. อายุ 16-19 ปี	22	45.83
3. อายุ 20 ปี ขึ้นไป	4	08.32
ค. กำลังศึกษา		
1. ประถมศึกษา	10	20.83
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	12	25.00
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	22	45.83
4. อื่น ๆ	4	08.33

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เข้าฝึกอบรมฯ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 45.83 รองลงมาได้แก่ เพศบรรพชิต คิดเป็นร้อยละ 31.25 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 22.91 ตามลำดับ ด้านอายุ พบว่า ผู้เข้าฝึกอบรมส่วนใหญ่มีอายุ 12-15 ปี และ 16-19 ปี เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 45.83 และอายุตั้งแต่ 20 ขึ้นไป ร้อยละ 08.32 ด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่กำลังระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 45.83 รองลงมาได้แก่ กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 25.00 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 20.83 ตามลำดับ

ตารางที่ 5

จำนวนและร้อยละ ของการประเมินก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ
งานศิลปหัตถกรรมเยาวชนกาญจนาภิเษกที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเยาวชนกาญจนาภิเษก
ของเยาวชน/นักเรียน

รายการประเมิน	ระดับความรู้ก่อนอบรม n=48				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง	n=10 20.83%	n=12 25.00%	n=22 45.83%	n=3 6.25%	n=1 2.08%
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง	n=4 8.33%	n=15 31.25%	n=20 41.67%	n=8 16.67%	n=1 2.08%
3. มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบศิลปะลายเวียงกาหลง	n=0 0.0%	n=11 22.92%	n=29 60.42%	n=8 16.67%	n=0 0.0%
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	n=8 16.67%	n=30 62.50%	n=5 10.42%	n=5 10.42%	n=0 0.0%
5. ความมั่นใจในการเขียนลายเวียงกาหลง	n=5 10.42%	n=5 10.42%	n=8 16.67%	n=10 20.83%	n=20 41.67%
6. ความมั่นใจในการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้	n=5 10.42%	n=8 16.67%	n=11 22.92%	n=13 27.08%	n=11 22.92%
7. การรับรู้ถึงวัดแม่ท่ามมีเตาเผาเซรามิคลายเวียงกาหลง	n=0 0.0%	n=0 0.0%	n=8 16.67%	n=4 8.33%	n=36 75.00%
8. การรับรู้ลายเวียงกาหลง สามารถเขียนลงบนวัสดุต่างๆ ได้ เช่น ผ้า ร่ม	n=7 14.58%	n=11 22.92%	n=10 20.83%	n=8 16.67%	n=12 25.00%
9. การรับรู้ถึงลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	n=15 31.25%	n=0 0.0%	n=0 0.0%	n=0 0.0%	n=33 68.75%

จากตารางที่ 5 ในภาพรวม พบว่า ผู้เข้าอบรมตอบคำถามข้อ 9 ทานทราบหรือไม่ว่าลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อยู่ในระดับมาก จำนวน 15 คน คิด

เป็นร้อยละ 31.25 รองลงมาได้แก่ มีความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20.83 และที่มีความรู้ที่น้อยที่สุด ได้แก่ ท่านทราบไหมว่าวัดแม่ท่างมีเตาเผาเซรามิกลายเวียงกาหลง จำนวนถึง 36 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 6

จำนวนและร้อยละ ของการประเมินหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ
งานศิลปหัตถกรรมลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง"
ของเยาวชน/นักเรียน

รายการประเมิน	ระดับความรู้ก่อนอบรม n=48				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง	n=23 47.92%	n=17 35.42%	n=8 16.66%	n=0 0.0%	n=0 0.0%
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง	n=18 37.50%	n=22 45.83%	n=8 16.66%	n=0 16.67%	n=0 2.08%
3. มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบศิลปะลายเวียงกาหลง	n=4 8.33%	n=26 54.17%	n=18 37.50 %	n=0 0.0%	n=0 0.0%
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	n=9 18.75%	n=34 70.83%	n=3 6.25%	n=2 4.17%	n=0 0.0%
5. ความมั่นใจในการเขียนลายเวียงกาหลง	n=5 10.42%	n=15 31.25%	n=28 58.33%	n=0 0.0%	n=0 0.0%
6. ความมั่นใจในการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้	n=15 31.25%	n=20 41.67%	n=9 18.75%	n=4 8.33%	n=0 0.0%
7. การรับรู้ถึงวัดแม่ท่างมีเตาเผาเซรามิกลายเวียงกาหลง	n=0 0.0%	n=48 100%	n=0 0.0%	n=0 0.0%	n=0 0.0%
8. การรับรู้ลายเวียงกาหลง สามารถเขียนลงบนวัสดุต่างๆ ได้ เช่น ผ้า ร่ม	n=20 41.67%	n=20 41.67%	n=8 %	n=0 0.0%	n=0 0.0 %
9. การรับรู้ถึงลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	n=22 45.83 %	n=26 54.17%	n=0 0.0 %	n=0 0.0 %	n=0 0.0 %

จากตารางที่ 6 ในภาพรวม พบว่า ผู้เข้าอบรมตอบคำถามข้อ 7 การรับรู้ถึงวัดแม่ท่างมีเตาเผาเซรามิกลายเวียงกาหลง อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 70.83 น้อยที่สุด ได้แก่ ความมั่นใจในการนำลายเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้ คิดเป็นร้อยละ 41.67 ตามลำดับ

เมื่อนำผลการประเมินก่อนและหลังการอบรมฯ มาเปรียบเทียบกัน พบว่า ทุกรายการมีผลการประเมินที่ดีขึ้น และบางรายการผลเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100

นอกจากส่งเสริมการฝึกฝนอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วยังได้นำองค์ความรู้ศิลปะเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรท้องถิ่นศิลปะเวียงกาหลงศึกษาอีกวิธีการหนึ่ง

4.3.2 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่ชุมชน

ทีมงานวิจัยได้ดำเนินการส่งเสริมชุมชน โดยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ประชาชนบ้านแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง และผู้สนใจ โดยจัดร่วมกับเครือข่ายสถานศึกษาทั้ง 3 แห่งดังกล่าวข้างต้น ณ ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง เมื่อวันที่ 6-7 มิถุนายน 2562 โดยใช้กระบวนการลงมือปฏิบัติ เชิญวิทยากรอบรมใน 2 เรื่อง คือ การเขียนลายเวียงกาหลง และการขึ้นรูปดินเป็นเครื่องปั้นดินเผาด้วยเทคโนโลยี มีประชาชน และผู้นำชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมดังนี้

- 1) ประชาชนทั่วไป จำนวน 16 คน
- 2) ผู้นำชุมชน และผู้สนใจ จำนวน 4 คน

รวมประชาชนและผู้นำชุมชนเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 20 คน

ซึ่งดำเนินการประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรมเช่นเดียวกับกลุ่มนักเรียน เยาวชน ผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการฯ สำหรับประชาชนและผู้นำท้องถิ่น มีดังนี้

ตารางที่ 7

จำนวนและร้อยละของประชาชน และผู้นำท้องถิ่นที่เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
“งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”

รายการ	จำนวน (n=20)	ร้อยละ
ก. เพศ		
1. ชาย	4	20.00
2. หญิง	16	80.00
ข. อายุ		
1. อายุ 26-35 ปี	2	10.00
2. อายุ 36-45 ปี	3	15.00
3. อายุ 46 ปี ขึ้นไป	15	75.00
ค. การศึกษา		
1. ประถมศึกษา	12	60.00
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	2	10.00
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	10.00
4. ปริญญา	4	20.00

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้เข้าฝึกอบรมฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 80.00 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 20.00 ตามลำดับ ด้านอายุ พบว่า ผู้เข้าฝึกอบรมส่วนใหญ่มีอายุ 46 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมาได้แก่ อายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอายุตั้งแต่ 26-35 ปี

คิดเป็นร้อยละ 10.00 ด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาได้แก่ ระดับปริญญา คิดเป็นร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 8

จำนวนและร้อยละ ของประชาชนและผู้นำท้องถิ่น ต่อการประเมินก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ งานศิลปหัตถกรรมวิจิตรศิลป์และงานศิลปหัตถกรรมวิจิตรศิลป์ : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง"

รายการประเมิน	ระดับความรู้ก่อนอบรม N=20				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง	n=1 5.0 %	n=7 35.0 %	n=8 40.0 %	n=4 20.0 %	n=0 0.0 %
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง	n=0 0.0 %	n=7 35.0 %	n=10 50.0 %	n=2 10.0 %	n=1 5.0 %
3. มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบศิลปะลายเวียงกาหลง	n=0 0.0 %	n=4 20.0 %	n=7 35.0 %	n=8 40.0 %	n=1 5.0 %
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	n=2 %	n=8 40.0 %	n=5 25.0 %	n=5 25.0 %	n=0 0.0 %
5. ความมั่นใจในการเขียนลายเวียงกาหลง	n=0 0.0 %	n=5 25.0 %	n=8 40.0 %	n=5 25.0 %	n=2 10.0 %
6. ความมั่นใจในการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้	n=5 25.0 %	n=10 50.0 %	n=5 25.0 %	n=0 0.0 %	n=0 0.0 %
7. การรับรู้ถึงวัดแม่ท่ามมีเตาเผาเซรามิคลายเวียงกาหลง	n=0 0.0 %	n=7 35.0 %	n=8 40.0 %	n=4 20.0 %	n=1 5.0 %
8. การรับรู้ลายเวียงกาหลง สามารถเขียนลงบนวัสดุต่างๆ ได้ เช่น ผ้า ร่ม	n=0 0.0 %	n=11 55.0 %	n=6 30.0 %	n=4 20.0 %	n=0 0.0 %
9. การรับรู้ถึงลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	n=2 10.0 %	n=8 40.0 %	n=7 35.0 %	n=3 15.0 %	n=0 0.0 %

จากตารางที่ 8 ในภาพรวม พบว่า ผู้เข้าอบรมรับรู้ลายเวียงกาหลง สามารถเขียนลงบนวัสดุต่างๆ ได้ เช่น ผ้า ร่ม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 55.00 รองลงมาได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง คิดเป็นร้อยละ 50.00 และที่มึความรู้น้อยที่สุด ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบศิลปะลายเวียงกาหลง คิดเป็นร้อยละ 40.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 9

จำนวนและร้อยละ ของประชาชนและผู้นำท้องถิ่น ต่อการประเมินหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ
งานศิลปพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง"

รายการประเมิน	ระดับความรู้หลังการอบรม N=20				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง	n=10 50.00 %	n=6 30.00 %	n=4 20.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง	n=5 25.00%	n=15 75.00%	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
3. มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบศิลปะลายเวียงกาหลง	n=2 10.00 %	n=4 20.00 %	n=14 70.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	n=5 25.00 %	n=12 60.00 %	n=3 15.00 %	n=0 0.00%	n=0 0.00 %
5. ความมั่นใจในการเขียนลายเวียงกาหลง	n=5 25.00 %	n=10 50.00 %	n=5 25.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
6. ความมั่นใจในการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้	n=1 5.00 %	n=10 50.00 %	n=9 45.00%	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
7. การรับรู้ถึงวัดแม่हांมีเตาเผาเซรามิคลายเวียงกาหลง	n=6 30.00 %	n=14 70.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.00 %
8. การรับรู้ลายเวียงกาหลง สามารถเขียนลงบนวัสดุต่างๆ ได้ เช่น ผ้า ร่ม	n=5 25.00 %	n=14 70.00 %	n=1 5.00 %	n=0 0.00 %	n=0 0.0 %
9. การรับรู้ถึงลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	n=2 10.00 %	n=18 90.00 %	n=0 0.0 %	n=0 0.0 %	n=0 0.0 %

จากตารางที่ 9 ในภาพรวม พบว่า ผู้เข้าอบรมตอบคำถามข้อ 9 การรับรู้ถึงลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมาได้แก่ ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลงคิดเป็นร้อยละ 75.00 ตามลำดับ

ภาพที่ 4.20

ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา วิสาหกิจชุมชนวัดแม่ท่าง ต.เวียงกาหลง

4.4 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลปพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง ภายใต้โครงการชุดวิจัยเรื่อง ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 องค์ความรู้ ได้แก่ นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย นวัตกรรมเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง และนวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

4.4.1 นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย

ทีมงานวิจัยได้องค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยที่พัฒนาขึ้นจากอัตลักษณ์เดิม อย่างน้อย 2 ลาย ได้แก่ ลายไก่อ้าเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ และลายตะเพียนทองดำรงพุทธศาสนา ซึ่งทั้ง 2 ลายนี้เป็นลวดลายที่พัฒนาขึ้นหลังจากที่ได้อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชน โดยพัฒนาให้ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยเตาเผาวัดแม่हां และเตาเผาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัยชุดนี้เป็นการพัฒนาร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะเวียงกาหลง โดยนำลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลงดั้งเดิมมาบูรณาการและรวมไว้เป็นผลงานผลิตภัณฑ์ขึ้นเดียวกันบาง แยกกันบ้าง

1) ลายไก่อ้าเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ผสมผสานระหว่างศิลปะลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลง เช่น ลายบัว ลายผักกูด ลายเมฆ ลายเถาวัลย์ ลายน้ำใต้บาดาล ลายไก่อ้า มาบูรณาการอย่างงดงาม อ่อนช้อย สามารถนำไปเขียนลงบนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน เช่น เครื่องปั้นดินเผา (เซรามิค) ย้อม ร่มกันแดด/ฝน เสื้อผ้าถุงห่ม ตาลปัตรพระสงฆ์ เป็นต้น กรอบแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบของศิลปะลายนี้ ได้แก่ นำตำนานเวียงกาหลง ที่กล่าวถึงแม่กาเผือกหรือพญากาเผือก ที่ออกไข่ไว้ห้าฟอง อยู่มาวันหนึ่งเข้าไปหากินในป่าแห่งหนึ่ง ปรากฏว่าเพลิดเพลินกับการหาอาหารนั้น จนค้ำมีดและเกิดพายุฝน ลม หลงทางไม่สามารถกลับไปหารังได้ พอรุ่งแจ้งก็บินกลับไปที่รังพบว่ารังและไข่ทั้งห้าฟองได้ตกหายไปกับสายฝนสายลม จนแม่พญากาเผือก ตระอมใจตายตามตำนานเวียงกาหลงดังกล่าว นั่นคือพระโพธิสัตว์ที่เป็นพระชาติของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ได้แก่ องค์ที่ 1 มีพระนามว่า พระกกุสันโธ เพราะตามนามแม่เลี้ยงที่เป็นไก่อ้า องค์ที่ 2 มีพระนามว่า พระโกนาคมน เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นนาค องค์ที่ 3 มีพระนามว่า พระกัสสป เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นเต่า องค์ที่ 4 มีพระนามว่า พระโคตโม เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นโค องค์ที่ 5 มีพระนามว่า พระศรีอริยเมตไตรโย เพราะตามนามแม่เลี้ยงที่เป็นราชสีห์

ในฉบับนี้ได้ชื่อว่าภัทรกับเป็นกับที่เจริญที่สุดเพราะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกนี้ถึง 5 พระองค์มีพระนามตามที่กล่าวมาแล้วนั้นทั้ง 5 พระองค์ จึงเป็นที่มาของคำว่า “ นโมพุทธายะ ” นะ คือ พระกกุสันโธ โม คือ พระโกนาคมน พุท คือ พระกัสสปะ โธ คือ พระโคตโม ยะ คือ พระศรีอริยเมตไตรโย

2) ลายตะเพียนทองดำรงพุทธศาสนา เป็นการออกแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยอีกชิ้นหนึ่ง ที่ถือว่าเป็นผลงานที่เป็นอัตลักษณ์ของเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง นำศิลปะลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลงมาบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นผลงานชิ้นเดียวที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของเตาเผา

เวียงกาหลง ได้แก่ ปลาตะเพียนทอง ดอกบัว กา ลายพญากษัตริย์ ลายก้านชด มาสร้างสรรคผลงานศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยของเตาเผาวัดแม่हां สื่อความหมายถึงการสืบทอดอายุพระพุทธรศาสนา

ภาพที่ 4.21

(ซ้าย-กลาง) ลายไก่อฟ้าเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ (ขวา) อัดลายตะเพียนทองดำรงพุทธศาสนา

จึงสรุปได้ว่า นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยทั้งสองแบบ เป็นศิลปะสร้างสรรค์อันงดงาม อ่อนช้อย สามารถนำไปเขียนลงบนวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ ก็ได้ ตามที่ผู้ผลิต หรือผู้บริโภคต้องการ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนหรือสถานศึกษาต้องมีความรัก ความตระหนัก ความหวงแหนมรดกภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น

4.4.2 นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย

จากการศึกษาวิจัย สืบค้น ของทีมงานวิจัย พบว่า คนโบราณใช้มะรอกฟ้า (ฮกฟ้า) มาเผาแล้วเอาเถ้ามากรองให้ละเอียดแล้วผสมด้วยดินหนานา คือ ดินที่ด้านบนสุดของดินที่จะนำมาปั้น และน้ำธรรมดาตามสมควรที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะใช้เคลือบไม่ได้เหนียว หรือเหลวเกินไป ให้พอดี ๆ เอามือคน ๆ ให้เหนียวพอนี้ด ๆ มีอ แต่ปัจจุบันหาไม้มะรอกฟ้า (ฮกฟ้า) ไม่ได้ ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้นำไม้ที่มีอยู่รอบโรงเรียน 3 ชนิด ทำการทดลอง ได้แก่ ลำไย จามจุรี และกถินณรงค์ มาเผาแล้วเอาเถ้าของแต่ละชนิดไปทำน้ำเคลือบสำหรับเผา โดยใช้สูตรการผสมตามสูตรการเผาเซรามิคปัจจุบัน ดังนี้

1.1 สูตรน้ำเคลือบสีพื้นขาวออกสีเขียวมรกต (1lab)

(1) ดินขาวคอมปาวด์ 950 กรัม	(2) เฟอร์ริก 100 กรัม
(3) คอวท์ซิลิกา 600 กรัม	(4) แบเรียม 720 กรัม
(5) หินปูน 1300 กรัม	(6) ฟิต(เฟสปา) 7500 กรัม

1.2 สูตรน้ำเคลือบสีพื้นขาวออกฟ้า (1lab)

(1) ดินดำเวียงกาหลง 950 กรัม	(2) เฟอร์ริก 100 กรัม
(3) คอวท์ซิลิกา 600 กรัม	(4) แบเรียม 720 กรัม
(5) หินปูน 1300 กรัม	(6) ฟิต(เฟสปา) 7500 กรัม

จากการทดลอง พบว่า สีเถ้าที่ดีที่สุด ได้แก่ สีเถ้าไม้ต้นลำไย รองลงมา ได้แก่ สีเถ้าไม้จามจุรี และกถินณรงค์ เนื่องจากเนื้อไม้ไม่มีความหนาแน่นต่างกัน การเกาะพื้นผิวของน้ำเคลือบ ไม้เนื้อแข็งจะเกาะได้ดีกว่า เมื่อเผาออกมาแล้วสีไม่ต่างกันมากนัก แต่ความมันวาวต่างกันเห็นได้อย่างชัดเจน

กล่าวคือ ไม้ลำไยมีความมันวาวมากกว่า ส่วนไม้จามจุรี มีความวาวเล็กน้อย กระถินณรงค์มีความเป็นด้านไม่มันวาว เนื่องด้วยการทำซีเมนต์ไม้ชนิดต่างๆ ต้องใช้ไม้จำนวนมาก จึงจะได้ซีเมนต์ตามที่ต้องขั้นตอนทำยุ่งยาก

จึงกล่าวได้ว่า น้ำเคลือบเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เครื่องปั้นเวียงกาหลงมีความงดงามลวดลายเด่นชัดขึ้นอีกทั้งสร้างความแกร่งให้กับชิ้นงาน อีกทั้งลบรอยการร้าวของภาชนะได้ด้วย ผู้วิจัยจึงได้สอบถามเรื่องสูตรน้ำเคลือบจากปราชญ์ชาวบ้านพบว่าส่วนผสมของน้ำเคลือบ ประกอบด้วยดินเหนียว, ซีเมนต์ก้อ ไม้ฮกฟ้า, ดินขาว นำมาผสมกันแล้วชุบเคลือบเครื่องปั้น

4.4.3 เทคนิคนวัตกรรมการเผาเครื่องเคลือบปั้นดินเผาเวียงกาหลง เตาเผาวัดแม่हां

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบเวียงกาหลง เป็นผลิตภัณฑ์หลายแบบ เครื่องเคลือบดินเผาโบราณ ที่จุดพบมีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ทั้งลายเถา ลายสัตว์ ลายเทวดา ลักษณะพิเศษของเครื่องเคลือบมีความบางเบาเนื่องจากเนื้อดินที่ใช่เป็นสีดำ ที่ทนความร้อนสูงกว่าดินชนิดอื่นๆ สามารถเผาในความร้อนสูงโดยไม่เสียรูปทรง ทั้งเนื้อดินและซีเมนต์ที่นำมาทำเป็นน้ำเคลือบ ความยากของผลิตภัณฑ์จะอยู่ที่ความชำนาญและประสบการณ์ของช่างลวดลาย

ทีมงานวิจัยได้มอบหมายให้นักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 รูป ได้แก่ (1) สามเณร ธนชัย มะโนวรรณ (2) สามเณร นรนต์ สุยะหน้อย (3) สามเณร ชาญชาย คำน้อย โดยมีพระอธิการ สมชาติ วิฑิตปัญโญ นักวิจัยเป็นครูที่ปรึกษาการจัดทำโครงการ โดยใช้เตาเผาไฟฟ้าของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่हां เป็นสถานที่เผาเครื่องเคลือบปั้นดินเผาเวียงกาหลงร่วมสมัย เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาโบราณให้คงอยู่และสืบต่อไปสู่รุ่นหลัง และการประกอบอาชีพในอนาคต ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไปเผยแพร่แก่ชุมชนอันจักนำไปสู่การสร้างเสริมรายได้แก่ชุมชน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การเผา 2 ครั้ง ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี เมื่อพิจารณาเป็นรายการ มีดังนี้

1) การเผาครั้งที่ 1 การเผาดิบ (biscuit firing) ได้แก่การนำเครื่องปั้นดินเผา (ที่เขียนลายสีลปะแล้วก็ได้ หรือ ที่ยังไม่เขียนก็ได้) เข้าเตาเผาที่ควบคุมอุณหภูมิเตาเผา ในช่วง 350 – 450 oC ที่อยู่ในสูตรแร่เคลย์ จะสลายตัวออกจากแร่เคลย์จนหมด ช่วงอุณหภูมินี้มีความสำคัญ มีหลักที่ว่าต้องควบคุมให้อุณหภูมิภายในเตาเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ (การเลี้ยงไฟ) จะทำให้ชิ้นงานหดตัวพร้อมกัน ไม่แตกร้า

- การเพิ่มอุณหภูมิในช่วงที่สี่ เมื่ออุณหภูมิภายในเตาเผา มีค่าประมาณ 570 oC ช่วงนี้ซิลิกาที่อยู่ในเนื้อดินจะมีการขยายตัว ถ้าควบคุมอุณหภูมิภายในเตาไม่ดี ชิ้นงานจะร้าว

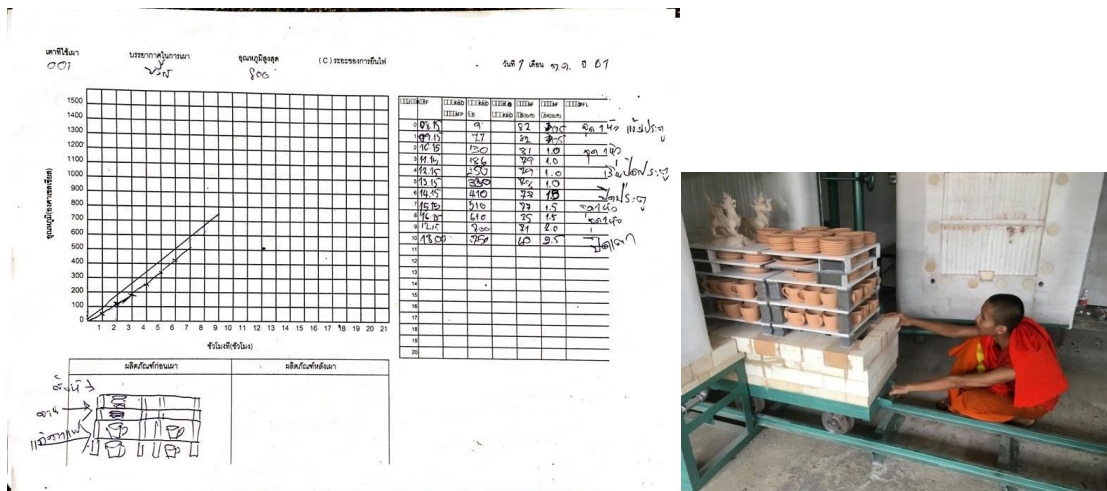
- การเผาอุณหภูมิสูงในช่วงที่ห้า เผาครั้งสุดท้าย เมื่ออุณหภูมิภายในเตาเผา มากกว่าประมาณ 700oC สารอินทรีย์ และซัลเฟอร์แบบต่างๆ ที่อยู่ในเนื้อดิน จะเกิดการเผาไหม้ ในช่วงนี้ ในกรณีใช้เตาเผาแบบปกติคือ เตาแบบอ็อกซิเดชั่นจะได้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์

ภาพที่ 4.22
เครื่องปั้นดินเผาที่เตรียมเข้าเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่हां

ภาพที่ 4.23
การจัด-เรียงและการเผาเครื่องปั้นเผาแบบเผาดิบ (เตาไฟฟ้าวัดแม่हां)

ภาพที่ 4.24

บันทึกการสังเกตการเผา (ซ้ำ) ผลงานหลังการเผาดิบ (ขวา)

2) เผาครั้งที่ 2 การเผาเคลือบ (glaze firing) ในกระบวนการผลิตเครื่องเคลือบดินเผา หรือเรียกทั่วไปว่า “การเผาเซรามิกส์” จากทำโครงการทดลองการเผา โดยใช้ขั้นตอนการเผาเคลือบ ทำหลังจากชิ้นงานผ่านการลงสีเคลือบ และพ่นเคลือบแล้ว กล่าวคือ ชิ้นงานที่ผ่านการเผาดิบ จะมีความแข็งแรง แต่มีรูพรุนมาก และมีความแข็งน้อย การเพิ่มคุณภาพของชิ้นงานจะใช้การทาสีเคลือบ และเผาเคลือบอีกครั้ง นอกจากจะทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามแล้ว การเผาเคลือบเป็นการเพิ่มคุณภาพของชิ้นงานต่อการใช้งาน ทำให้ชิ้นงานลดอัตราการซึมของน้ำ มีความแข็งมากขึ้น ทำความสะอาดง่าย และคงทนต่อการใช้งาน การเผาเคลือบ คือการเคลือบผิววัสดุ (วัสดุในทดลองครั้งนี้คือชิ้นงานที่ผ่านการเผาดิบมาแล้ว) ด้วยการพ่นน้ำเคลือบ ที่พ่น บนชิ้นงาน ผลก็คือจะได้ชิ้นงานที่เคลือบด้วยแก้วเป็นชั้นบาง ๆ ตลอดทั้งผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนการเผาเคลือบ มีหลักคล้ายกับการเผาดิบ และที่แตกต่างอย่างชัดเจนคือการเผาเคลือบจะเป็นการทำให้ส่วนประกอบของน้ำเคลือบหลอมตัวเป็นแก้วยึดติดกับผิวของชิ้นงาน และเกิดสีตามส่วนประกอบที่อยู่ในน้ำเคลือบ (เกิดจากองค์ประกอบที่มีโลหะในหมู่ทรานซิชัน) การเปลี่ยนแปลงของน้ำเคลือบในการเผาเคลือบเบื้องต้นมีดังนี้

(1) การเผาด้วยอุณหภูมิต่ำในช่วงแรก เป็นการเผาไล่ความชื้น และอุณหภูมิ 120°C เคลือบ และซึมเข้าไปถึงผิวของชิ้นงาน ในอุณหภูมิ 120°C

(2) การเผาไล่ความชื้นที่เกิดอยู่ในโครงสร้างของวัสดุที่นำมาผลิตเป็นน้ำเคลือบ การเผาจะใช้อุณหภูมิประมาณ 350 – 570°C น้ำที่อยู่ในองค์ประกอบของน้ำเคลือบจะ สลายตัว และเปลี่ยนส่วนประกอบเป็นอะลูมินาซิลิเกต ช่วงอุณหภูมิดังกล่าวตัวเคลือบจะขยายตัว ในช่วงนี้ถ้าเพิ่มอุณหภูมิเร็วเกินไปน้ำเคลือบจะแตกเร็ว และร้อนออกจากชิ้นงาน

(3) อุณหภูมิ 570 – 600 °C ช่วงนี้เป็นช่วงที่วัสดุในน้ำเคลือบขยายตัว ถ้าควบคุมการเผาไม่ดีตัวเคลือบอาจมีการแยกตัว

(4) อุณหภูมิมากกว่า 600 °C ด้วยในน้ำเคลือบจะเติมสารลดอุณหภูมิการหลอม เรียกว่า ฟลักซ์ (flux) ฟลักซ์ประเภทตะกั่ว และบอแรกซ์ จะทำให้เคลือบหลอมตัวที่อุณหภูมิ ดังกล่าว เนื่องจากเคลือบตะกั่วสามารถละลายได้ในน้ำส้ม และเคลือบบอแรกซ์ สามารถละลายได้ใน น้ำ ภาชนะเครื่องเคลือบดินเผา เผาเคลือบด้วยฟลักซ์ ดังกล่าวจึงเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ในปัจจุบัน นิยมใช้เฟลด์สปาร์ (โพแตสเซียม) เป็นส่วนผสมของน้ำเคลือบ ซึ่งทำหน้าที่ฟลักซ์ได้ดี นอกจากนี้ ยังมีแร่ และสารต่างๆ ที่ใช้ในการทำฟลักซ์ของน้ำเคลือบ ซึ่งแต่ละชนิดมีข้อดี และข้อจำกัดต่างกัน

(5) อุณหภูมิการสุกตัว หรืออุณหภูมิของการเคลือบ คือช่วงอุณหภูมิที่ตัวเคลือบ หลอมตัวดีทั้งหมด หรือเรียกว่าสุกตัว แบ่งย่อยตามอุณหภูมิได้เป็น 3 แบบ คือ

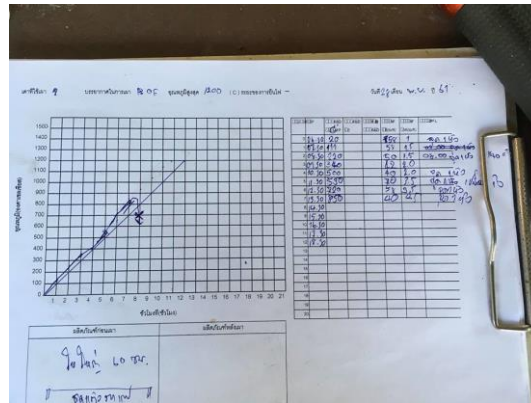
- การเคลือบไฟต่ำ เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 800 – 1,100°C
- การเคลือบไฟกลาง เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 1,150 – 1,200°C
- การเคลือบไฟสูง เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 1,230 – 1,300°C

แต่ในกรณีที่เครื่องเคลือบ มีการวาดด้วยสี ก่อนการปิดทับด้วยน้ำเคลือบ การเผาเพื่อให้เกิดสีต้องเผาที่อุณหภูมิ ในช่วง 1,150 – 1,300°C

ภาพที่ 4.25

การลงลายศิลปะเวียงกาหลงและฟั้นเคลือบน้ำเคลือบ ของเตาเผาวัดแม่हां

ภาพที่ 4.26
การบันทึกการเผาเคลือบด้วยเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่ห่าง

ภาพที่ 4.27
ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการทดลองการเผาแบบเคลือบ เตาเผาวัดแม่ห่าง

จึงสรุปได้ว่า การเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยเตาเผาไฟฟ้าทำให้ง่ายต่อการควบคุมอุณหภูมิให้คงที่ได้แม่นยำ ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาก็มีคุณภาพดี แต่เสียเวลาการเผานาน 12-16 ชั่วโมง แม้บางครั้งการทดลองมีการผิดพลาดด้านการกระแสวิงความร้อน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างออกไป แต่ผลิตภัณฑ์ก็มีลักษณะที่สวยงามอีกแบบหนึ่ง ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคว่าชอบแบบใด

4.4.4 นวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถรองรับศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยที่ทีมผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนวิจัยได้ออกแบบนี้ พบว่า สามารถนำไปเขียนลงบนวัสดุอุปกรณ์ได้ทุกประเภท เช่น เสื้อผ้า ร่มกักแดด เครื่องปั้นดินเผา ย่อม ตาลปัตร ฯลฯ ตามที่ผู้ประกอบการจะบูรณาการนำไปใช้ แต่ที่ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และวัดแม่हांง ตำบลเวียงกาหลง ใช้ทดลองได้แก่ เสื้อผ้า ย่อม ตาลปัตร ร่มใหญ่ เครื่องปั้นดินเผา โดยแบ่งวิธีการเขียนดังนี้

(1) การลงลายด้วยการเขียนด้วยมือ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เช่น จาน โถ แจกัน ชุดกาแฟ ร่มใหญ่ ร่มเล็ก เป็นต้น

ภาพที่ 4.28

การลงลายบนวัสดุต่าง ๆ ด้วยการเขียนลาย

(2) การลงลายด้วยการพิมพ์ กล่าวคือ นำแบบลายที่ออกแบบไว้ไปจัดทำเป็นแบบพิมพ์สกรีน และการจัดทำเป็นบล็อกปั๊ม (ประทับ) บนวัสดุที่ต้องการ เช่น ตราประทับสถานศึกษา เสื้อผ้า ย่อม ตาลปัตร ของที่ระลึก เป็นต้น

ภาพที่ 4.29

ผลิตภัณฑ์ศิลปะลายเวียงกาหลงที่จัดทำด้วยการพิมพ์ ของศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่हां

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้มี 4 องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย นวัตกรรมเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง และนวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย โดยถือว่าองค์ความรู้ใหม่ทั้ง 4 ประการนี้ มอบให้เป็นอัตลักษณ์ของศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการนำไปเป็นอาชีพเสริมรายได้ของประชาชนในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม หากชุมชนในท้องถิ่นไม่มีความตระหนัก ไม่มีความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นของตนเอง อัตลักษณ์ที่มอบให้แก่ชุมชนนี้ ผลงานทั้งหมดนี้ก็จะกลายเป็นเพียงภาพวาดที่อยู่ในกระดาษเท่านั้น

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง พัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลป์บนวัสดุที่หลากหลาย และเพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยได้แก่ แบบทดสอบก่อน-หลังการอบรมให้ความรู้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แบบชุดปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและศิลปะสร้างสรรค์ 10 รูป/คน ทีมงานวิจัยได้แบ่งการนำเสนอสรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาวิจัย
2. อภิปรายผล
3. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย

5.1.1 สรุปผลการศึกษาพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง

จากการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาพื้นฐานของท้องถิ่นถึงศิลปะลวดลายเวียงกาหลง ในภาพรวมพบว่า มีลวดลายเวียงกาหลง 4 กลุ่มใหญ่ๆ มากกว่า 50 ลาย มีกลุ่มที่อนุรักษ์ลายดั้งเดิมโดยการลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงของจริงมากที่สุด 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยทัน ธิจิตต์ตั้ง เป็นประธานกลุ่ม (2) กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยศรี ลิ่มเนตร และ (3) กลุ่มเมืองโบราณพิพิธภัณฑสถานเวียงกาหลง โดยวิทย์ยอดขุนพล หรือวิทย์เวียงกาหลง (ธ) ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มเน้นการอนุรักษ์ศิลปะลวดลายดั้งเดิมเอาไว้ พอสรุปศิลปะลวดลายที่ทั้ง 3 กลุ่มอนุรักษ์ มี 3 ประเภท ได้แก่ ศิลปะลวดลายและรูปแบบเวียงกาหลง การเคลือบเครื่องปั้นดินเผา และการผลิตงานหุ่นตุ้มและลอยตัว

1. ศิลปะลวดลายและรูปแบบเวียงกาหลง จากการลงภาคสนามในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ตามที่ปรากฏเป็นหลักฐานบนวัสดุต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มลวดลายพันธุ์พฤกษา เป็นศิลปะการเขียนเป็นลายผักแว่น ลายก้านขด ลายดอกบัว ลายผักกูด ลายดอกเข็ม ลายหวิกล้วย ลายเมล็ดข้าว ลายใบมะพร้าว ลายดอกกาหลง ลายดอกโบตั๋น ลายสระบัว ลายใบเฟิร์น และลายอื่นๆ อีก คือ ลายจุดหมึก (ลายหมัดไฟ) ลายชุดขีด (ลายซี่หวี) ลายแสงตะวัน เป็นต้น ลวดลายประเภทนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน กล่าวคือ ลวดลายพันธุ์พฤกษาลายชนิดหมายถึงอาหาร ยา และสมุนไพรรักษาโรค นั่นเอง (2) ลวดลายรูปสัตว์ เป็นศิลปะที่มีลักษณะของสัตว์ ๆ เช่น ลายกิลอน ลายกวาง ลายสัตว์ 12 ราศี ลายนกกา ลายนกไก่อ่า ลายม้า ลายปลา เป็นต้น ลวดลายรูปสัตว์นี้สัญลักษณ์หมายถึง ความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ เช่น ปลาการ์ฟสองตัว หมายถึง ความโชคดี ม้าและ

มังกรหมายถึง พละกำลังหรือพลัง หงส์ นกยูง ไก่ฟ้า หมายถึง อำนาจวาสนา หรือเต่า หมายถึง อายุขัย อายุยืน เป็นต้น (3) รูปแบบภาชนะ เป็นศิลปะลวดลาย จาน ชาม ถ้วย แจกัน ไห โถพร้อมฝา กระจุก มีฝา คนโท คนโท ขวด ผางประทีป เชิงเทียน เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำลวดลายต่าง ๆ มาเขียนรวมกันไว้ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน เช่น ไหหนึ่งใบมีหลายลาย จาน ชาม หนึ่งใบมีลายต่าง ๆ รวมกัน เป็นต้น และ (4) รูปแบบประติมากรรม และตุ๊กตา เป็นศิลปะแบบนูนต่ำและลอยตัว ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ ตุ๊กตารูปคน ตุ๊กตารูปสัตว์ ตัวหมากruk เป็นต้น ลวดลายประเภทนี้เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งสักการะบูชาในครอบครัว ในสังคม ชุมชน

จากรูปแบบและศิลปะลวดลายทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น พบว่า รูปแบบและศิลปะบางชนิดมีความละเอียดอ่อน ประณีต บางชนิดไม่มีความประณีตเท่าที่ควร จึงสันนิษฐานว่าน่าจะมีช่างอย่างน้อย 2 ประเภท คือ ช่างหลวง หมายถึงช่างที่มาจากราชสำนัก และช่างราษฎร์หมายถึงช่างชาวบ้านที่มีความชำนาญในการออกแบบและเขียนลายศิลปะ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีชื่อเสียงในเรื่องความสวยงามของรูปแบบ ลวดลาย ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดินมีคุณภาพดี เนื้อดินมีความละเอียด สีขาวนวล น้ำเคลือบใสบาง และขึ้นรูปทำได้บาง

จึงสรุปได้ว่า รูปแบบและศิลปะลายเวียงกาหลงมีหลากหลายรูปแบบและลวดลาย ขึ้นอยู่ช่างที่ประดิษฐ์ประดอยบรรจงวาดลวดลายศิลปะตามจินตนาการหรือตามธรรมชาติที่ตนเองได้เห็นได้พบ แล้วนำมาเขียนลงบนภาชนะต่าง ๆ จึงทำผลงานมีลักษณะที่แตกต่างๆ กันไป แต่ยังคงรักษารูปแบบที่สวยงาม ความเป็นเอกลักษณ์เวียงกาหลง

2. การเคลือบเครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น คือเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะบางและมีน้ำหนักเบาเนื่องจากดินที่ใช้ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นดินที่มีคุณสมบัติดี แสดงให้เห็นว่าบริเวณพื้นที่เวียงกาหลง เป็นแหล่งดินที่มีคุณภาพ เนื้อดินมีสีขาว เนื้อละเอียด มีเม็ดทรายปนน้อย สามารถขึ้นรูปภาชนะได้กว่าเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากที่ผลิตแหล่งอื่นๆ ส่วนการเคลือบนิยมเคลือบถึงบริเวณเชิงขอบภาชนะ น้ำเคลือบใส มีทั้งสีฟ้าและสีเขียวอ่อน มักมีรอยราน รูปทรงที่ผลิต ส่วนมากจะเป็นจาน ถ้วย แจกัน เป็นต้น

กลุ่มผลิตภัณฑ์ด้านการอนุรักษ์ จะเป็นการเน้นการเลียนแบบให้เหมือนศิลปะดั้งเดิมของเวียงกาหลง

3. การผลิตงานนูนต่ำและลอยตัว เป็นงานปั้นสัตว์ในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สิงห์ กิเลน กาเผือก เป็นต้น มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช้วัตถุที่เป็นสารเคมี ใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ ดิน สี เทคนิคการเผา เคลือบแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตศึกษา ค้นคว้าและดำเนินงานด้วยตนเองทั้งสิ้น

5.1.2 สรุปผลการพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย

จากการลงพื้นที่ศึกษาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในเวียงกาหลง และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ แล้ว พบว่า ศิลปะลายเวียงกาหลงมีมากมาย ที่มงานวิจัยจึงได้นำศิลปะลวดลายเวียงกาหลงดั้งเดิมมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะบนวัสดุอื่นๆ ด้วย เช่น ร่ม ยามพระสงฆ์ เสื้อผ้า กระดาษจากประดับ ผ้าจากประดับ เป็นต้น ซึ่งที่งานวิจัยพอสรุปผลการพัฒนา ดังนี้

1. การออกแบบศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย การออกแบบลายเวียงกาหลงร่วมสมัย ทีมงานวิจัยได้เชิญผู้มีความชำนาญในการออกแบบจากปราชญ์ชาวบ้าน คณะอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย คณะอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ธนบุรี มาเป็นผู้ออกแบบลายศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของลายเวียงกาหลงไว้ ผู้ทรงคุณวุฒินักออกแบบจำนวน 10 รูป/คน โดยนำลายเวียงกาหลงดั้งเดิม ตั้งแต่ 2-5 ลวดลายมาออกแบบพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัยที่น่าสนใจของผู้บริโภคและสามารถเป็นสินค้าเสริมรายได้แก่ชุมชน ประชาชนผู้สนใจได้ ซึ่งได้เขียนลายเส้นลวดลายดั้งเดิมของเวียงกาหลง แล้วนำมาตัดทอน ต่อเติม ประยุกต์ให้ตรงตามสมัย ซึ่งนำลวดลายศิลปะมาตัดทอน บางลายจะเพิ่มเติมเข้าไปให้เหมาะสมกับสมัยปัจจุบัน ดังนั้น การออกแบบลวดลายเวียงกาหลงให้เป็นศิลปะร่วมสมัย จึงเป็นการนำเอาลวดลายเดิมมาตัดทอน แต่งเติม ให้สวยงามขึ้น โดยรักษาอัตลักษณ์ คุณคุณค่าของลวดลายเวียงกาหลงไว้เช่นเดิม

2. การบูรณาการลายเวียงกาหลงสู่วัฒนธรรมศิลปะร่วมสมัย ทีมวิจัยได้นำแบบลายเวียงกาหลงที่พัฒนาเป็นศิลปะสร้างสรรค์ร่วมสมัยลงสู่การผลิตภัณฑฺ์เครื่องปั้นดินเผา โดยนำลายที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับเครื่องปั้นดินเผาเตาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และเตาศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง ซึ่งต้องใช้เทคนิคในการเขียนลายเวียงกาหลงลงในเครื่องปั้นดินเผาหลายประเภท เช่น แจกัน ถ้วย จาน กาน้ำชา ชุดแก้วกาแฟ เป็นต้น

3. การนำศิลปะร่วมสมัยเวียงกาหลงสู่วัสดุที่หลากหลาย ได้นำศิลปะลายเวียงกาหลงชุดที่ได้พัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การนำศิลปะเวียงกาหลงหลาย ๆ ชนิดมาผสมผสานกันแล้วนำเขียนบนวัสดุต่าง ๆ ให้หลากหลาย ให้แตกต่างจากของโบราณดั้งเดิม แตกต่างจากของกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงของสล่าหั้น แตกต่างจากกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณของลุงศรี เช่น ศิลปะร่วมสมัยลายปลาและดอกบัว เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ทางผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชิ้นวิจัยนี้ นำเอาลายปลา ดอกบัว พฤษกษา ผักกูด มาตัดทอน ต่อเติม เสริมส่วนที่แข็งกระด้างให้อ่อนช้อย สวยงาม ศิลปะลายนี้ใช้เขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผาเตาศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง ศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์ ศิลปะร่วมสมัยลายรูปสัตว์นี้เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ทางผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชิ้นวิจัยนี้ นำเอาลายดอกบัว ลายพฤษกษา ลายผักกูด ลายเมฆ ลายก้านขด มาตัดทอน ต่อเติม เสริมส่วนที่แข็งกระด้างให้อ่อนช้อย สวยงาม ศิลปะลายนี้ใช้เขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผาเตาศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาวัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง และลงบนผ้า เช่น ร่ม เสื้อ ยาม ตาลปัตร เป็นต้น

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรคงานศิลป์บนวัสดุที่หลากหลายได้อย่างที่ผู้ต้องการ หรือประสงค์จะให้ เป็นไปตามที่ตนเองปรารถนา สามารถนำศิลปะลายเวียงกาหลงดั้งเดิมมาพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ตรงตาม อ่อนช้อย สดุดตา อาจกล่าวได้ว่า “ศิลปะลีนาม งดงามลายเวียงกาหลง” แต่อย่างไรก็ตาม ศิลปะอันลือนาม งดงามลายเวียงกาหลงจะเป็นศิลปะท้องถิ่นที่เลื่องลือต่อไปได้ ต้องอาศัยความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นว่าจะทำอย่างไรต่อไปให้ศิลปะลายเวียงกาหลงเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของท้องถิ่นเวียงกาหลงไปตราบนานเท่านาน

5.1.3 การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน

จากการที่ทีมงานวิจัยได้ศึกษาวิจัยศิลปะลายเวียงกาหลงตามเอกสารและหลักฐานทาง

โบราณคดี โบราณวัตถุ และสัมภาณเชิงลึกตลอดถึงการลงพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ จนได้รูปแบบอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของศิลปะเวียงกาหลงอย่างน้อย 50 ลวดลาย จากนั้น นำศิลปะลายต่างๆ มาพัฒนาให้เป็นศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย 7 แบบ ได้แก่

1. แบบศิลปะลายดอกบัวบาน ประกอบปลาคู สาหร่ายพันธุ์พุกษา ลายผักกูด ฟองอากาศในน้ำ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่อ่อนช้อย สามารถนำไปเขียนลงบนเครื่องปั้นดินเผา ผ้า ร่ม ตลอดจนวัสดุอื่นๆ ได้ตามปรารถนา

2. แบบศิลปะปลาคูสำราญธารา เป็นศิลปะร่วมสมัยที่นำเอาศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิมคือ ปลาตะเพียน ลายพุกษา ลายผักกูด ลายบัว คล้ายกับรูปแบบที่ 1 แต่แต่งเติมลวดลายให้คมขึ้น พรู๊วตามกระแสน้ำ เป็นการนำมาต่อเติมความอ่อนช้อยเข้าไปทำให้เห็นเป็นลักษณะของปลากำลังเร่ร่ำในน้ำได้อย่างมีความสุข มีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

3. แบบศิลปะบัวบูชาพระพุทธองค์ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พัฒนาจากศิลปะลายเวียงกาหลงหลายๆ ลวดลายมาตัดทอน แต่งเติมเสริมให้งดงาม อ่อนช้อย เช่นเดียวกับแบบที่ 1 และแบบที่ 2 แต่ดอกบัวเป็นดอกบัวตูม ปลาเดี่ยวยกปากขึ้นไปลักษณะชูดอกบัวเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า น้ำใต้ตัวปลามีลักษณะเป็นคลื่นใหญ่ นั้นหมายถึงกิเลสที่มีอยู่ในโลกนี้

4. แบบศิลปะกิเลนดงน้อมกายา เป็นศิลปะร่วมสมัยอีกแบบหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พัฒนาขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นศิลปะกิเลนนอนบนดอกบัวบาน เป็นพระชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ในจำนวนห้าร้อยชาติ มีลายพุกษาสองข้างตกแต่งอย่างอ่อนช้อย คล้ายพญานาคราชชูดอกปกป้องพระโพธิสัตว์ มีสัญลักษณ์แห่งโพธิสัตว์คือดอกบัวตูม

5. แบบศิลปะไก่อ้าพญาไพร เป็นศิลปะร่วมสมัยประเภทสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ออกแบบพัฒนาขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นศิลปะสร้างสรรค์ไก่อ้าทะยานสู่สวรรค์อย่างปรีดีเปรม จะจับเอาดอกบัวตูมไปบูชาพระมหาธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ อนเชิญพระโพธิสัตว์ลงมาปฏิสนธิในโลกมนุษย์

6. แบบศิลปะพญาหงส์ใหญ่รวมพลกา เป็นศิลปะร่วมสมัยที่งดงามอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ของผู้ทรงคุณวุฒิจานวิจัยเรื่องนี้ พญาหงส์ยืนบนดอกบัวบาน หันกลับไปเรียกฝูงกาให้ไปร่วมกันบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ด้วยดอกบัวตูม ก้านบัวเป็นลายก้านขด ด้านข้างและบนหัวพญาหงส์เป็นลายผักกูดและพุกษาที่อ่อนช้อย หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้

จากรูปแบบลวดลายเวียงกาหลงศิลปะร่วมสมัยทั้ง 6 แบบ ดังกล่าวแล้ว ก็พบว่า เป็นกลุ่มสัตว์ 2 ประเภท คือ สัตว์บก กับสัตว์น้ำ โดยมีสัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร และที่สำคัญคือ การเน้นดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์การบูชาทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

จากการที่ได้พัฒนาศิลปะลายเวียงกาหลงดังกล่าวข้างต้น จึงได้นำลวดลายศิลปะร่วมสมัยเวียงกาหลงไปสู่สถานและชุมชน เพื่อให้เป็นอาชีพเสริมรายได้ในช่วงเวลาว่างจากงานประจำ

5.1.4 การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษา

1. จัดตั้งแหล่งเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาในโรงเรียน ทีมงานวิจัย ได้นำศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัยเข้าไปในสถานศึกษาให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยเริ่มที่โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา โดยพระอธิการสมชาติ เครือน้อย ผู้ร่วมวิจัยนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และได้ดำเนินการส่งเสริมให้

นักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ได้ศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

1) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาขึ้นในโรงเรียน และให้นักเรียนทำโครงการศึกษาเรื่องดินปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป้าหมายคือ ศึกษาคุณภาพของดินเวียงกาหลงกับดินที่อื่นๆ โครงการเรื่องน้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผา เป้าหมายคือ ศึกษาการทำน้ำเคลือบจากวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเปรียบเทียบคุณสมบัติ โครงการหล่อน้ำสลีปดิน เป้าหมาย คือ การขึ้นรูปปั้นดินด้วยน้ำหล่อดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการเผาเครื่องปั้นเซรามิก เพื่อศึกษาเรียนรู้การเผาเซรามิกเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการในโรงเรียน กล่าวคือ นำรายวิชาการงานอาชีพ รายวิชาศิลปะ รายวิชาเทคโนโลยี รายวิชาช่างสิบหมู่ มาบูรณาการเรียน “ศิลปะเวียงกาหลงศึกษา” โดยแบ่งการศึกษาเรียนรู้เป็นขั้นตอน ได้แก่ (1) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาเรียนรู้การเขียนเส้นลายเวียงกาหลงด้วยดินสอ (2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ศึกษาเรียนรู้การเขียนเส้นด้วยปากกิ้งจีน หมึกจีน (3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาเรียนรู้การเขียนศิลปะลายเวียงกาหลงบนวัสดุต่างๆ (4) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาเรียนรู้การปั้นดินเป็นเครื่องปั้นดินเผา และสูตรน้ำยาเคลือบดินเผา (5) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาเรียนรู้การกระบวนการเผาเครื่องปั้นดินเผา (6) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาเรียนรู้การกระบวนการและทักษะการสังเกตการเผาเครื่องเคลือบดินเผา

หลังจากจบการศึกษาในโรงเรียนแล้ว ถ้าลาสิกขาก็สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดไปประกอบอาชีพเสริมรายได้ตนเอง และครอบครัวได้ แต่ถ้ายังอยู่เพชรบูรณ์ก็สามารถเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

2 ส่งเสริมการเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาในโรงเรียนเครือข่าย นอกจากโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ทีมวิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่นักเรียน เยาวชนที่เป็นเครือข่ายสถานศึกษาอีก 3 แห่ง ประกอบด้วย (1) โรงเรียนเวียงกาหลงวิทยา (2) โรงเรียนบ้านทุ่งม่าน และ (3) โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม รวมโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยาด้วย เป็น 4 แห่ง โดยจัดอบรม 2 วัน ร่วมกับชุมชน ณ ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา วัดแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง เมื่อวันที่ 6-7 มิถุนายน 2562 โดยใช้กระบวนการลงมือปฏิบัติ เชิญวิทยากรอบรมใน 2 เรื่อง คือ การเขียนลายเวียงกาหลง และการขึ้นรูปดินเป็นเครื่องปั้นดินเผาด้วยเทคโนโลยี มีเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 48 รูป/คน

3. ส่งเสริมการเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาในชุมชน เสนอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปะเวียงกาหลงศึกษาขึ้นภายในวัดแม่ห่าง ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ จัดเป็นห้องแสดงนิทรรศการผลงานผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงที่ได้พัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นไว้เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้แก่ชุมชน และผู้สนใจทั่วไป อันจักนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธรศาสนาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย และลักษณะที่สอง คือ การจัดสอนการออกแบบและกานำศิลปะเวียงกาหลงไปพิมพ์ลงบนวัสดุอื่นๆ ที่มีใช้เครื่องปั้นดินเผา เช่น เสื้อผ้า ร่ม หรือทำเป็นเครื่องประดับสำหรับผู้หญิงก็ได้

4. ส่งเสริมการอนุรักษ์และตระหนักคุณค่าของศิลปะเวียงกาหลง ด้วยการเสนอให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรศิลปะเวียงกาหลงศึกษาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาทุกแห่งในอำเภอเวียงป่าเป้า

สรุปได้ว่า พื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะลวดลายเวียงกาหลง มีลวดลายเวียงกาหลง 4 กลุ่มใหญ่ๆ มากกว่า 50 ลาย มีกลุ่มที่อนุรักษ์ศิลปะเวียงกาหลง 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ลายดั้งเดิม และกลุ่มอนุรักษ์แบบสร้างสรรค์เป็นศิลปะร่วมสมัย กลุ่มที่อนุรักษ์ลายดั้งเดิมนั้นจะดำเนินการโดยการลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงของจริงมากที่สุด ตามที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาพบว่ากลุ่มนี้มี 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ (1) กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยพัน ธิจิตตัง เป็นประธานกลุ่ม (2) กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยศรี สิมเนตร และ (3) กลุ่มเมืองโบราณพิพิธภัณฑเวียงกาหลง โดยวัดยอดขุนพล หรือวัดเวียงกาหลง ส่วนกลุ่มอนุรักษ์แบบสร้างสรรค์เป็นศิลปะร่วมสมัยก็มีอยู่ในกลุ่มย่อยทั้ง 3 กลุ่มนั้นด้วย แต่พบเพิ่มเติมว่า มีอีก 4 สถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม โรงเรียนบ้านทุ่งม่าน และโรงเรียนเวียงกาหลงวิทยา

5.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลปหัตถกรรมลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง ภายใต้โครงการชุดวิจัยเรื่อง ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ครั้งนี้ มีประเด็นที่ทีมงานวิจัยเห็นว่าควรอภิปรายผลอยู่ 2 ประเด็น ได้แก่ ความตระหนักในอัตลักษณ์ศิลปะเวียงกาหลง และความใส่ใจของหน่วยงาน องค์กรในตำบลเวียงกาหลง

ประเด็นแรก ความตระหนักในอัตลักษณ์ศิลปะเวียงกาหลงเป็นประเด็นที่ทีมงานวิจัยได้ลงภาคสนามเข้าไปพื้นที่ของตำบลเวียงกาหลงทุกหมู่บ้าน จำนวน 17 หมู่บ้าน และตำบลอื่นๆ ที่ใกล้เคียงเข้าไปสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกตการณ์ด้านอาชีพเสริมของประชาชน พบว่า อาชีพเสริมของประชาชนได้แก่การรับจ้างทั่วไปทั้งในหมู่บ้านและนอกพื้นที่ ต่อคำถามถึงศิลปะเวียงกาหลงเกือบทั้งหมดตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า รู้ว่าศิลปะเวียงกาหลงเป็นมรดกเก่าแก่ของเวียงป่าเป้าเท่านั้น แต่ไม่รู้ว่ามีคุณค่าต่อประชาชนอย่างไร เข้าใจว่าเป็นของใช้สวยของคนชั้นสูงเพราะมันมีราคาสูงคนสามัญไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้ และจะเอามาทำเป็นอาชีพเสริมได้อย่างไร เนื่องจากต้นทุนในการทำเครื่องเคลือบปั้นดินเผาต้องใช้ทุนสูงประชาชนทั่วไปไม่สามารถที่จะทำได้ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่า การจะอนุรักษ์ลวดลายศิลปะเวียงกาหลงมีเพียงอย่างเดียวคือการทำเป็นเครื่องเคลือบดินเผา หรือทำเป็นเครื่องเซรามิคเท่านั้น ถึงจะเรียกว่า ศิลปะเวียงกาหลง นั้นแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ สืบสานมรดกศิลปะเวียงกาหลงให้แก่ประชาชนทั่วไปมีน้อยมาก และยังไม่มีการกระตุ้นอย่างจริงจังจากหน่วยงาน องค์กร กลุ่มพลังต่างๆ ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับชัชวาลย์ สัมมาวิจิตร¹ ได้กล่าวว่า หน่วยงาน องค์กรภายในท้องถิ่นเข้าไปส่งเสริมเฉพาะกลุ่มที่เขาได้ตั้งไว้แล้ว ได้แก่ กลุ่มเครื่องเคลือบปั้นดินเผาเตาสล้าพัน ธิจิตตัง ศูนย์โอท็อปเวียงกาหลง วัดยอดขุนพล และกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณเตาสล้าศรี สิมเนตร นอกนั้นยังไม่มีส่งเสริมประชาชนทั่วไปให้ใช้ศิลปะเวียงกาหลงมาเป็นอาชีพเสริมรายได้จริงจัง ประกอบกับความคิดของคนในพื้นที่คิดว่า ศิลปะเวียงกาหลงต้องคนมีเงินมากมาลงทุน มีศิลปินที่เข้าใจในศิลปะเท่านั้นที่จะทำ

¹ สัมภาษณ์, ชัชวาลย์ สัมมาวิจิตร ข้าราชการครูชำนาญ ปราชญ์ชาวบ้าน, เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562.

ได้ ดังนั้น ประเด็นนี้ ทีมงานวิจัยสันนิษฐานว่า อาจเกิดจากสาเหตุต่อไปที่ประชาชนไม่มีความตระหนัก ความเข้าใจในศิลปะเวียงกาหลง คือ (1) หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่นไม่ได้รับรองค้ำให้ประชาชนได้เข้าใจในคุณค่าของศิลปะเวียงกาหลง อาจเกิดจากไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านนี้ในองค์กร (2) หน่วยงาน องค์กรขาดงบประมาณในการดำเนินการ อาจเกิดจากใช้งบประมาณไปดำเนินการในส่วนที่เป็นสาธารณูปโภค อุปโภค มากกว่า (3) กลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องศิลปะเวียงกาหลงไม่ยอมให้แพร่หลายไปสู่ประชาชน อาจจะเป็นการมองว่าแย่งรายได้จากกลุ่มของตน

ประเด็นที่สอง ความใส่ใจของหน่วยงาน องค์กรในตำบลเวียงกาหลง เป็นที่น่าสังเกตว่า ท้องถิ่น ท้องที่เป็นหน่วยงานที่ต้องส่งเสริมอาชีพเสริมแก่ประชาชนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ไม่ต้องเดินทางออกไปทำงานนอกพื้นที่ แต่ปรากฏว่าคนในท้องที่ตำบลเวียงกาหลงไปทำงานนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากไม่มีอาชีพเสริมรายได้ในพื้นที่ แม้แต่กลุ่มเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงของสล่าทัน ธิดิตตั้ง ก็มีประชาชนเข้าไปรับจ้างทำงานไม่กี่คน อาจเกิดจากความไม่ถนัดในศิลปะของประชาชนจึงไม่ไปเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง หรืออาจเกิดจากความจำกัดในการจ้างหรือรับคนเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มฯ ก็เป็นได้ ทีมงานผู้วิจัยให้ข้อสังเกตว่า การที่จะส่งเสริม สืบสาน พันฟูศิลปะเวียงกาหลงให้เป็นอาชีพเสริมแก่ประชาชนนั้นไม่จำเป็นต้องทำเป็นเครื่องเคลือบดินเผาอย่างเดียว สามารถนำลวดลายศิลปะเวียงกาหลงไปเขียนหรือประทับบนวัสดุอื่น ๆ ได้ เช่น เสื้อ ผ้า ร่ม ยาม ของใช้อื่นๆ ที่ไม่ต้องลงทุนทางการเผา แต่สามารถหาซื้อวัสดุที่มีทั่วไปมาจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าอนุรักษ์ศิลปะเวียงกาหลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ วังหมื่น¹ ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านทุ่งม่าน หมู่ที่ 3 ตำบลเวียงกาหลง กล่าวว่า ทางโรงเรียนบ้านทุ่งม่านได้นำลวดลายศิลปะเวียงกาหลงไปบูรณาการลงในวัสดุอื่นที่ไม่ใช่เครื่องเคลือบดินเผาให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยจ้างปราชญ์ชาวบ้านเข้าไปสอนการเขียนลายศิลปะเวียงกาหลงแก่นักเรียน จากนั้นนำลวดลายไปทำเป็นบล๊อคเพื่อปั๊ม (ประทับ) บนเสื้อผ้าฝักผืนให้เขามีอาชีพติดตัวไปเป็นอาชีพเสริมเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียน

นอกจากนี้ ทีมงานวิจัยให้ข้อสังเกตว่า สถานศึกษาในอำเภอเวียงป่าเป้าน่าจะเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จะช่วยกันให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน เยาวชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเข้าไปสู่ชุมชนแล้วสอดแทรกองค์ความรู้เรื่องศิลปะเวียงกาหลงแก่ชุมชน เมื่อเสนอบ่อยๆ ความซึมซับก็จักเกิดแก่ประชาชนแบบไม่รู้ตัว ในขณะที่เดียวกันถ้าผู้นำชุมชน องค์กรเห็นความสำคัญของศิลปะเวียงกาหลงอย่างจริงจัง ก็สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณของสล่าศรี หรือโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยาเพื่อให้ความรู้ ความตระหนักแก่ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านของตนเองได้อย่างไม่ยากเลย

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะความตระหนักในคุณค่า ความเอาใจใส่ในอัตลักษณ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่นจะสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้ต้องอาศัยจิตอาสาเป็นพื้นฐาน หากท้องถิ่นใดมีบุคคลที่มีจิตอาสาหมกยอมจะทำให้บรรลุความสำเร็จได้ดีและต่อยอดได้อย่างแน่นอน

¹ สัมภาษณ์, วิรัตน์ วังหมื่น, ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านทุ่งม่าน ต.เวียงกาหลง, เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน

5.3 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องงานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง ภายใต้โครงการชุดวิจัยเรื่อง ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 องค์ความรู้ ได้แก่ นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย นวัตกรรมเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง และนวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

5.3.1 นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย

ทีมงานวิจัยได้องค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยที่พัฒนาขึ้นจากอัตลักษณ์เดิม อย่างน้อย 2 ลาย ได้แก่ ลายไก่อไฟเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ และลายตะเพียนทองดำรงพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้ง 2 ลายนี้เป็นลวดลายที่พัฒนาขึ้นหลังจากที่ได้อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชน โดยพัฒนาให้ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยเตาเผาวัดแม่हां และเตาเผาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัยชุดนี้เป็นการพัฒนาร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะเวียงกาหลง โดยนำลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลงดั้งเดิมมาบูรณาการและรวมไว้เป็นผลงานผลิตภัณฑ์ขึ้นเดียวกัน

1) ลายไก่อไฟเทิดทูนบูชาพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นศิลปะร่วมสมัยที่ผสมผสานระหว่างศิลปะลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลง เช่น ลายบัว ลายผักกูด ลายเมฆ ลายเถาวัลย์ ลายน้ำใต้บาดาล ลายไก่อไฟ มาบูรณาการอย่างงดงาม อ่อนช้อย สามารถนำไปเขียนลงบนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน เช่น เครื่องปั้นดินเผา (เซรามิก) ยาม ร่มกันแดด/ฝน เสื้อผ้าถุงหม่ ตาลปัตรพระสงฆ์ เป็นต้น กรอบแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบของศิลปะลายนี้ ได้แก่ นำตำนานเวียงกาหลง ที่กล่าวถึงแม่กาเผือก หรือพญากาเผือก ที่ออกไข่ไว้ห้าฟอง อยู่มาวันหนึ่งเข้าไปหากินในป่าแห่งหนึ่ง ปรากฏว่าเพลิดเพลินกับการหาอาหารนั้น จนค้ำมีดและเกิดพายุฝน ลม หลงทางไม่สามารถกลับไปหารังได้ พอรุ่งแจ้งก็บินกลับไปที่รังพบว่ารังและไข่ทั้งห้าฟองได้ตกหายไปกับสายฝนสายลม จนแม่พญากาเผือกตรอมใจตาย ตามตำนานเวียงกาหลงดังกล่าว นั่นคือพระโพธิสัตว์ที่เป็นพระชาติของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ได้แก่ องค์ที่ 1 มีพระนามว่า พระกุกุสันโธ เพราะตามนามแม่เลี้ยงที่เป็นไก่ องค์ที่ 2 มีพระนามว่า พระโกนาคมน โน เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นนาค องค์ที่ 3 มีพระนามว่า พระกัสสโป เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นเต่า องค์ที่ 4 มีพระนามว่า พระโคตโม เพราะตามนามแม่เลี้ยงเป็นโค องค์ที่ 5 มีพระนามว่า พระศรีอริยเมตไตรโย เพราะตามนามแม่เลี้ยงที่เป็นราชสีห์

ในกับปนี้ได้ชื่อว่าภัทรกับเป็นกับที่เจริญที่สุดเพราะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกนี้ถึง 5 พระองค์มีพระนามตามที่กล่าวมาแล้วนั้นทั้ง 5 พระองค์ จึงเป็นที่มาของคำว่า “ นโมพุทธายะ” นะ คือ พระกุกุสันโธ โม คือ พระโกนาคมน โน พุท คือ พระกัสสโป ธา คือ พระโคตโม ยะ คือ พระศรีอริยเมตไตรโย

2) ลายตะเพียนทองดำรงพระพุทธศาสนา เป็นการออกแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยอีกชิ้นหนึ่ง ที่ถือว่าเป็นผลงานที่เป็นอัตลักษณ์ของเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง นำศิลปะลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลงมาบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นผลงานชิ้นเดียวที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของเตาเผา

เวียงกาหลง ได้แก่ ปลาตะเพียนทอง ดอกบัว กา ลายพฤษภา ลายก้านขด มาสร้างสรรคผลงานศิลปะ เวียงกาหลงร่วมสมัยของเตาเผาวัดแม่हां สื่อความหมายถึงการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา กล่าวคือ จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนได้ ต้องมีที่อยู่ที่เหมาะสมกับฐานะตน ตะเพียนสองตัว หมายถึง ครอบครัว การแหวกว่ายในธารา หมายถึง การดำรงชีพของคนยอมเวียนว่ายตายเกิดไปตามกรรม ลาย ดอกบัวบานทั้งสองข้างของตะเพียนทั้งสอง หมายถึง หลักธรรมพระพุทธศาสนา ลายผักกูด และลาย พฤษภากันปลาทั้งสอง หมายถึง แต่ละตัวมีกรรมเป็นของตัวเอง จากการทำความกรรม วาจกรรม มโนกรรม นำไปสู่การปฏิบัติตามหลักโอวาท 3 ของพระพุทธเจ้า

5.3.2 นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย

เครื่องปั้นดินเผาตั้งเดิมมี 4 ประเภท ได้แก่ (1) ประเภทเขียนลายใต้เคลือบสีดำบนพื้นขาว (2) ประเภทเครื่องถ้วยขาวเคลือบใสไม่มีสี (3) ประเภทเคลือบสีเขียวแบบเซลาดอน มีเคลือบ 2 ชนิด คือ ชนิดเคลือบสีเขียวเข้ม และสีเขียวอ่อน และ (4) ประเภทเคลือบสีน้ำตาล จากการสืบค้น พบว่า สามารถนำ ไม้ต้นลำไย จามจู้ และกดินนรงค์ มาเผาแล้วเอาเถ้าของแต่ละชนิดไปทำน้ำเคลือบสำหรับ เผาแทนไม้รักฟ้าได้อย่างอัศจรรย์ โดยใช้สูตรการผสมตามสูตรการเผาเซรามิคปัจจุบันเข้าไปบูรณาการ ดังนี้

1.1 สูตรน้ำเคลือบใสพื้นขาวออกสีเขียวมรกต (1lab)

(1) ดินขาวคอมปาวด์ 950 กรัม	(2) เฟอร์ริก 100 กรัม
(3) ควอทซ์ซิลิกา 600 กรัม	(4) แบเรียม 720 กรัม
(5) หินปูน 1300 กรัม	(6) ฟิต(เฟลสป่า) 7500 กรัม

1.2 สูตรน้ำเคลือบใสพื้นขาวออกฟ้า (1lab)

(1) ดินดำเวียงกาหลง 950 กรัม	(2) เฟอร์ริก 100 กรัม
(3) ควอทซ์ซิลิกา 600 กรัม	(4) แบเรียม 720 กรัม
(5) หินปูน 1300 กรัม	(6) ฟิต(เฟลสป่า) 7500 กรัม

พบว่า เถ้าที่ดีที่สุดในการทำเคลือบเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ไม้ต้นลำไย รองลงมา ได้แก่ ไม้ต้นจามจู้ และกดินนรงค์ เนื่องจากเนื้อไม้ไม่มีความหนาแน่นต่างกัน การเกาะพื้นผิวของน้ำเคลือบ ไม้เนื้อแข็งจะเกาะได้ดีกว่า เมื่อเผาออกมาแล้วสีไม่ต่างกันมากนัก แต่ความมันวาวต่างกันเห็นได้ อย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม้ลำไยมีความมันวาวมากกว่า ส่วนไม้จามจู้ มีความวาวเล็กน้อย กระดินนรงค์ มีความเป็นดำนไม่มันวาว เนื่องด้วยการทำไม้ชนิดต่างๆ ต้องใช้ไม้จำนวนมาก จึงจะได้ไม้ตามที่ต้องการ ต้องขึ้นตอนทำยุ่งยาก

จึงกล่าวได้ว่า ได้นวัตกรรมใหม่สำหรับน้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผาในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ น้ำเคลือบซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เครื่องปั้นเวียงกาหลงมีความงดงามลวดลายเด่นชัดขึ้นอีกทั้งสร้างความแกร่งให้กับชิ้นงาน อีกทั้งลบรอยการร้าวของภาชนะได้ด้วย ผู้วิจัยจึงได้สอบถามเรื่องสูตรน้ำเคลือบจากปราชญ์ชาวบ้านพบว่าส่วนผสมของน้ำเคลือบ ประกอบด้วยดินหนานา, ไม้ต้นลำไย, ดินขาว นำมาผสมกันแล้วชุบเคลือบเครื่องปั้น

5.3.3 นวัตกรรมเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาเผาวัดแม่हां

ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบเวียงกาหลง เป็นผลิตภัณฑ์หลายแบบ เครื่องเคลือบดินเผาโบราณ ที่ขุดพบมีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ทั้งลายเถา ลายสัตว์ ลายเทวดา ลักษณะพิเศษของเครื่องเคลือบมี

ความบางเบาเนื่องจากเนื้อดินที่ไซเปนสีดำ ที่ทนความร้อนสูงกว่าดินชนิดอื่นๆ สามารถเผาในความร้อนสูงโดยไม่เสียรูปทรง ทั้งเนื้อดินและซีเภาไมที่นำมาทำเป็นน้ำเคลือบ ความยากของผลิตภัณฑ์จะอยู่ที่ความชำนาญและประสบการณ์ของช่างสลวดลาย การวิจัยใช้เตาเผาไฟฟ้าของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และเตาเผาไฟฟ้าวัดแม่हां เป็นสถานที่เผาเครื่องเคลือบปั้นดินเผาเวียงกาหลงร่วมสมัย เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาโบราณให้คงอยู่และสืบทอดไปสู่รุ่นหลัง และการประกอบอาชีพในอนาคต ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไปเผยแพร่แก่ชุมชนอันจักนำไปสู่การสร้างเสริมรายได้แก่ชุมชน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การเผา 2 ครั้ง ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี กล่าวคือ การเผาครั้งที่ 1 การเผาดิบ ได้แก่ การนำเครื่องปั้นดินเผา (ที่เขียนลายศิลปะแล้วก็ได้ หรือ ที่ยังไม่เขียนก็ได้) เข้าเตาเผาที่ควบคุมอุณหภูมิเตาเผา ในช่วง 350 – 450 oC ที่อยู่ในสูตรแร่เคลย์ จะสลายตัวออกจากแร่เคลย์จนหมด ช่วงอุณหภูมินี้มีความสำคัญ มีหลักที่ว่าต้องควบคุมให้อุณหภูมิภายในเตาเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ (การเลี้ยงไฟ) จะทำให้ชิ้นงานหดตัวพร้อมกัน ไม่แตกร้าว เมื่อเพิ่มอุณหภูมิในช่วงที่สี่ เมื่ออุณหภูมิภายในเตาเผา มีค่าประมาณ 570 oC ช่วงนี้ซิลิกาที่อยู่ในเนื้อดินจะมีการขยายตัว ถ้าควบคุมอุณหภูมิภายในเตาไม่ดี ชิ้นงานจะร้าว และถ้าการเผาอุณหภูมิสูงในช่วงที่ห้า เเผาครั้งสุดท้าย เมื่ออุณหภูมิภายในเตาเผา มากกว่าประมาณ 700oC สารอินทรีย์ และซัลเฟอร์แบบต่างๆ ที่อยู่ในเนื้อดิน จะเกิดการเผาไหม้ในช่วงนี้ ในกรณีใช้เตาเผาแบบปกติคือ เเผาแบบอ็อกซิเดชั่นจะได้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์

เผาครั้งที่ 2 การเผาเคลือบ ในกระบวนการผลิตเครื่องเคลือบดินเผา หรือเรียกทั่วไปว่า “การเผาเซรามิกส์” จากทำโครงการทดลองการเผา โดยใช้ขั้นตอนการเผาเคลือบ ทำหลังจากชิ้นงานผ่านการลงสีเคลือบ และพ่นเคลือบแล้ว กล่าวคือ ชิ้นงานที่ผ่านการเผาดิบ จะมีความแข็งแรง แต่มีรูพรุนมาก และมีความแข็งน้อย การเพิ่มคุณภาพของชิ้นงานจะใช้การทำน้ำเคลือบ และเผาเคลือบอีกครั้ง นอกจากจะทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามแล้ว การเผาเคลือบเป็นการเพิ่มคุณภาพของชิ้นงานต่อการใช้งาน ทำให้ชิ้นงานลดอัตราการซึมของน้ำ มีความแข็งแรงขึ้น ทำความสะอาดง่าย และคงทนต่อการใช้งาน การเผาเคลือบ คือการเคลือบผิววัสดุ (วัสดุในทดลองครั้งนี้คือชิ้นงานที่ผ่านการเผาดิบมาแล้ว) ด้วยการเผาน้ำเคลือบ ที่ทา พ่น บนชิ้นงาน ผลก็คือจะได้ชิ้นงานที่เคลือบด้วยแก้วเป็นชั้นบางๆ ตลอดทั้งผลิตภัณฑ์

การเผาเคลือบกับการเผาดิบมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนคือ การเผาเคลือบจะเป็นการทำให้ส่วนประกอบของน้ำเคลือบ หลอมตัวเป็นแก้วยึดติดกับผิวของชิ้นงาน และเกิดสีตามส่วนประกอบที่อยู่ในน้ำเคลือบ (เกิดจากองค์ประกอบที่มีโลหะในหมู่ทรานซิชัน) การเปลี่ยนแปลงของน้ำเคลือบในการเผาเคลือบเบื้องต้น ซึ่งได้เทคนิคนวัตกรรมความรู้ใหม่ ดังนี้

(1) การเผาด้วยอุณหภูมิต่ำในช่วงแรก เป็นการเผาไล่ไอน้ำ และความชื้น ที่อยู่ในน้ำเคลือบ และซึมเข้าไปยังผิวของชิ้นงาน ในอุณหภูมิ 120oC

(2) การเผาไล่ไอน้ำที่เกิดอยู่ในโครงสร้างของวัสดุที่นำมาผลิตเป็นน้ำเคลือบ การเผาจะใช้อุณหภูมิประมาณ 350 – 570oC น้ำที่อยู่ในองค์ประกอบของน้ำเคลือบจะ สลายตัว และเปลี่ยนส่วนประกอบเป็นอาลูมินาซิลิเกต ช่วงอุณหภูมิดังกล่าวตัวเคลือบจะขยายตัว ในช่วงนี้ถ้าเพิ่มอุณหภูมิเร็วเกิดไปน้ำเคลือบจะแตกร้าว และร้อนออกจากชิ้นงาน

(3) อุณหภูมิ 570 – 600 °C ช่วงนี้เป็นช่วงที่วัตถุคืบในน้ำเคลือบขยายตัว ถ้าควบคุมการเผาไม่ดีตัวเคลือบอาจมีการแยกตัว

(4) อุณหภูมิมากกว่า 600 °C ด้วยในน้ำเคลือบจะเติมสารลดอุณหภูมิการหลอม เรียกว่า ฟลักซ์ (flux) ฟลักซ์ประเภทตะกั่ว และบอแรกซ์ จะทำให้เคลือบหลอมตัวที่อุณหภูมิดังกล่าว เนื่องจากเคลือบตะกั่วสามารถละลายได้ในน้ำส้ม และเคลือบบอแรกซ์ สามารถละลายได้ในน้ำ ภาชนะเครื่องเคลือบดินเผา เผาเคลือบด้วยฟลักซ์ ดังกล่าวจึงเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ในปัจจุบันนิยมใช้เฟลด์สปาร์ (โพแตสเซียม) เป็นส่วนผสมของน้ำเคลือบ ซึ่งทำหน้าที่ฟลักซ์ได้ดี นอกจากนี้ ยังมีแร่และสารต่างๆ ที่ใช้ในการทำฟลักซ์ของน้ำเคลือบ ซึ่งแต่ละชนิดมีข้อดี และข้อจำกัดต่างกัน

(5) อุณหภูมิการสุกตัว หรืออุณหภูมิของการเคลือบ คือช่วงอุณหภูมิที่ตัวเคลือบหลอมตัวดีทั้งหมด หรือเรียกว่าสุกตัว แบ่งย่อยตามอุณหภูมิได้เป็น 3 แบบ คือ

- การเคลือบไฟต่ำ เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 800 – 1,100°C
- การเคลือบไฟกลาง เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 1,150 – 1,200°C
- การเคลือบไฟสูง เคลือบจะสุกตัวที่อุณหภูมิ 1,230 – 1,300°C

แต่ในกรณีนี้ที่เครื่องเคลือบ มีการวาดด้วยสี ก่อนการปิดทับด้วยน้ำเคลือบ การเผาเพื่อให้เกิดสีต้องเผาที่อุณหภูมิ ในช่วง 1,150 – 1,300°C

จึงสรุปได้ว่า การเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยเตาเผาไฟฟ้าทำให้ง่ายต่อการควบคุมอุณหภูมิให้คงที่ได้แม่นยำ ผลผลิตงานที่ออกมาก็มีคุณภาพดี แต่เสียเวลาการเผานาน 12-16 ชั่วโมง แม้บางครั้งการทดลองมีการผิดพลาดด้านการกระแสวิกขบวนร้อน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างออกไป แต่ผลิตภัณฑ์ก็มีลักษณะที่สวยงามอีกแบบหนึ่ง ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคว่าชอบแบบใด

5.3.4 นวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ นวัตกรรมวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถรองรับศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยที่สามารถนำไปเขียนลงบนวัสดุอุปกรณ์ได้ทุกประเภท เช่น เสื้อผ้า ร่มกักแดด เครื่องปั้นดินเผา ยาม ตาลปัตร ฯลฯ ตามที่ผู้ประกอบการจะบูรณาการนำไปใช้ แต่ที่ศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง ใช้ทดลองได้แก่ เสื้อผ้า ยาม ตาลปัตร ร่มใหญ่ เครื่องปั้นดินเผา โดยแบ่งวิธีการเขียนดังนี้

(1) การลงลายด้วยการเขียนด้วยมือ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เช่น จาน โถ แจกัน ชุดกาแฟ ร่มใหญ่ ร่มเล็ก เป็นต้น

(2) การลงลายด้วยการพิมพ์ กล่าวคือ นำแบบลายที่ออกแบบไว้ไปจัดทำเป็นแบบพิมพ์สกรีน และการจัดทำเป็นบล็อกปั๊ม (ประทับ) บนวัสดุที่ต้องการ เช่น ตราประทับสถานศึกษา เสื้อผ้า ยาม ตาลปัตร ของที่ระลึก เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้มี 4 องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย นวัตกรรมเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย นวัตกรรมเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเตาเผาวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง และนวัตกรรมวัสดุที่รองรับศิลปะลายเวียงกาหลงร่วมสมัย โดยถือว่าองค์ความรู้ใหม่ทั้ง 4 ประการนี้ มอบให้เป็นอัตลักษณ์ของศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษา โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา และวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการนำไปเป็นอาชีพเสริมรายได้ของประชาชนในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งส่งเสริมผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลง ให้เป็นส่วนหนึ่งของ เชียงรายเมืองแห่งศิลปะตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมไทยได้ประกาศไว้ว่าปี พ.ศ. 2560 จะ สร้างเมืองเชียงรายให้เป็นเมืองแห่งศิลปะ ดังนั้น ในเชิงนโยบายควรจะนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นนโยบาย ในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมไปเป็นอาชีพเสริมรายได้แก่ประชาชนแต่ละท้องถิ่น

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ควรนำผลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไปใช้กับชุมชนท้องถิ่นอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด เชียงรายเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เป็นส่วนหนึ่งของเชียงราย เมืองแห่งศิลปะ

2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรใช้ผลการวิจัยนี้ไปบูรณาการการ สอนเรียนการสอนสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม

5.4.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเรื่อง “แนวคิดและมุมมองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ สืบสานมรดกศิลปะเวียงกาหลงให้ยั่งยืน”

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1.1 หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน**

การวัดผลประเมินผล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2534.

_____ . **ความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544.

กรมศิลปากร. **เครื่องถ้วยในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2523.

_____ . **ความรู้ทั่วไปในงานช่างศิลป์ไทย.** กรุงเทพมหานคร. 2545.

กรมสามัญศึกษา. **คู่มือการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร.** หน่วยศึกษานิเทศก์

กรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ. 2535.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **นโยบายเมืองไทยแข็งแรง.** นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

2550.

กลุ่มการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. **ข้อมูลจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม**

แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2560 (ครั้งที่ 1). กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2560.

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย. **สถิตินักเรียนปี 2559.**

_____ . **สารสนเทศ ปส.เชียงราย ปีการศึกษา 2560.** เชียงราย : สำนักงานกลุ่มโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย. 2560.

_____ . **รายงานสรุปผลการดำเนินงานช่างสิบหมู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ**

ศึกษาจังหวัดเชียงราย. เชียงราย : สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ศึกษาจังหวัดเชียงราย. 2559.

จากรุวรรณ ข้าเพชร และคณะ. **งานปั้นปูน.** กรุงเทพฯ: ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2549.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. **ประวัติแนวความคิดทางสังคม.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 2532.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. **ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา เล่ม 2 : ป่าชุมชนภาคเหนือ:**

ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: สถาบัน

ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.2536.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. **นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:

แดเน็กซ์ อินเตอร์คอปอเรชั่น. 2555.

ณวรรธน์ สายเชื้อ. **แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา.** ภาควิชาการ

วางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.

- ทงศ์ศักดิ์ วิกุล, การศึกษาการรับรู้ของชุมชน ต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมือง :
กรณีศึกษา เขตเทศบาลนครลำปาง . สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กรุงเทพฯ. 2547.
- ทีศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554.
- _____ . ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ .
พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557.
- _____ . รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2554).
- ธนากร ตาระกา. แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม
ลพบุรี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:กรุงเทพฯ. 2550.
- ประเวศ วะสี. การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. ในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงาน
วัฒนธรรมพื้นบ้านไทย 33 เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2533.
- _____ . การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. (ในเสรีพงศ์พิศ. (บรรณาธิการ).
ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 2536.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2542.
- พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2530.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาคตะวันออก. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.
- วัลลภ กันทรัพย์. ข้อคิดเบื้องต้นในการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ. กรุงเทพฯ:
กรมการศาสนา. 2534.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ศิลปะล้านนา (ฉบับปรับปรุงใหม่). ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2554.
- _____ . ศิลปะเมืองเชียงใหม่. กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2551.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสการ
เปลี่ยนแปลง. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการ พัฒนาการทางวัฒนธรรม:
กรณีทักษิณ. กรุงเทพฯ: สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2535.
- สงบ ลักษณะ. จากหลักสูตรสู่แผนการสอน. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา. 2534.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. 2529.
- สปันท์ ชิตานนท์, เอกสารประกอบการสอนกระบวนการเรียนวิชา HU 801 พฤติกรรมมนุษย์องค์กร
(Human Behaviors in Organization). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549)
- เสรี พงศ์พิศ. คินสู่รากเหง้า ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ:
เทียนวรรณ. 2529.
- สันติ เล็กสุขุม. ศิลปะภาคเหนือ: ทรัพยากรชัย-ล้านนา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์
เมืองโบราณ. 2555.

สันติสุข กฤดากร. การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน
จังหวัดชุมพร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2541.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
กรุงเทพฯ, 2542.

สำนักคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม
และการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 2534.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย. สถิติการศึกษาต่อของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
ปี 2558.

สุพัตรา สุภาพ. ความเป็นมาของสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2533.

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. ปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2534.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2540.

อำพล สัมมาวุฒิ. งานช่างปั้นปูนสด. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2544.

1.2 รายงานการวิจัย

ชนิษฐา นิลผึ้ง. ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรบุรี. สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์ และ
สื่อสารมวลชน. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2549.

จิรณี สีนุชก. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวสวนลองกอง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. 2543.

ชยาภรณ์ รักพอ. การแปลงทางเรขาคณิตโดยเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับลวดลายเวียงกาหลง
พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม จังหวัดเชียงราย. (รายงานการวิจัย. โรงเรียน
แม่เจดีย์วิทยาคม. 2551.

ณัฐรสร์ จิระสกุลศักดิ์. ข้อมูลชุมชนโบราณและวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เวียงล่อ เวียงกาหลง
เวียงสรอง และเวียงวรรณคร (พะเยา เชียงราย แพร่และน่าน). รายงานการวิจัย. 2554.

ดวงฤดี ศุภติมิตร, จินดาพร คงเดช และณรงค์ชัย วิวัฒนาช่าง. ภูมิปัญญาไทยปูนก่อสร้างโบราณ.
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา และ
พัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2557.

นภดล สัจवालเพ็ชร. ศึกษาวัสดุและเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 2558.

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. (กรุงเทพฯ:
ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รายงานการวิจัย,
เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.

- ประคอง นิมมานเหมินท์. ภูมิปัญญาไทยในวิถีชีวิตไทย. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาไทยในภาษาและวรรณคดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติและมหาวิทยาลัยสยาม. 2538.
- ปรารภนา ศิริสานต์ และคณะ. การทดลองสร้างงานศิลปะในหัวข้อ “สื่อลายผ้าบนศิลปะเครื่องปั้นดินเผา” โดยการใช้เทคนิคการพิมพ์ลวดลายโดยใช้ลวดลายของผ้า. รายงานการวิจัย. 2554.
- พระครูวิมลศิลปกิจ (เรื่องฤทธิ์ แก้วเปียง) และคณะ. The City of Art : ช่างสิบหมู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.
- พระพิชญ์ผล สุวณฺณรูป (รูปทอง). การศึกษาหลักพุทธธรรมและคุณค่าที่ปรากฏในยันต์เทียนล้านนา : กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2554.
- พรทิพย์ อันทิวโรทัย. การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏเชียงราย. เชียงราย: ศูนย์วิจัยและพัฒนาแพทย์พื้นบ้าน. 2542.
- เยาวมาลย์ จ้อยจุฬี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการมูลฝอย: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ. 2542.
- รุ่งอรุณ กุลธำรง. วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร: การศึกษาวิชาช่างสิบหมู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. รายงานการวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2557.
- _____ . การศึกษาวิชาช่างสิบหมู่ในระบบโรงเรียนระหว่างพุทธศักราช 2455-2532 : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์. รายงานการวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2537.
- วิวัฒน์ สีหนาท. การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลองกรณีศึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี. สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2546.
- สายันต์ ไพเราะญจิตต์, โบราณคดีของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง, (กรุงเทพฯ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557.
- _____ . แหล่งเตาลานนา. กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร. 2532.
- เสนห์ วงศ์สุฤทธิ. การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมสาขาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบของจังหวัดลำพูน. 2557.

ยิ่งยง เทาประเสริฐ. **เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏเชียงราย.**
เชียงราย: ศูนย์วิจัยและพัฒนาแพทย์พื้นบ้าน. 2542.

1.3 รายงานการประชุมทางวิชาการ

พระธรรมราชานุวัตร (สุทัศน์ สุทสฺสโน) เจ้าคณะภาค 6. **ประวัติวัดพระแก้ว.** 2554.
พระอดิเรก อาทิจจพโล. **ศิลปะกับศาสนา.** เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ. 16 สิงหาคม 2554.

1.4 วารสาร/ จุลสาร

กระทรวงศึกษาธิการ, **กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบัน
พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122 ตอนที่ 54 ก ลงวันที่ 8
กรกฎาคม 2548.)** : 18-20.
ปิยะเวทย์ กองสอน. “เจ้าเมืองเชียงรายที่ถูกกลืน”, **วารสารล้อล้านนา.** ฉบับที่ 3 (ตุลาคม 2553): 19.
ศรีศักร วัลลิโภดม. **บทบรรณาธิการวารสารเมืองโบราณ.** (ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-
มีนาคม 2534).
อภิชาติ ศิริชัย. ร่องรอยอดีตเชียงรายภายใต้อำนาจพม่า. **วารสารล้อล้านนา.** ฉบับที่ 24 (กันยายน
2558) : 11.

1.5 เอกสารอัดสำเนาและเอกสารอื่น

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย. **ประวัติอำเภอเวียงป่าเป้า.** เชียงราย:
กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย. 2552. (อัดสำเนา).
ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนี ศิลตระกุล. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และแหล่ง
วิทยาการในชุมชน [เอกสารการสอน].** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
2533.
ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **เจดีย์วัดป่าสัก.** บรรยายพิเศษ ณ วัดป่าสัก ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย วันที่ 17
กรกฎาคม 2559 (เทปบันทึกเสียง).
สายันต์ ชาญไพโรจิตต์. **เจดีย์วัดป่าสักและเมืองเชียงแสน.** บรรยายพิเศษ ณ วัดป่าสัก ต.เวียง
อ.เชียงแสน จ.เชียงราย วันที่ 17 กรกฎาคม 2559. (เทปบันทึกเสียง).
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, **เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง,** (เอกสารเผยแพร่, ม.ป.ป.)

1.6 สัมภาษณ์

ชัชวาลย์ สัมมาวิจิตร. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2562.
ชรินทร์ แจ่มจิตต์. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560.
ทัน ธิจิตต์ตั้ง. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562.
ทรงเดช ทิพย์ทอง. เจ้าของผู้จัดการหอศิลป์ทรงเดช. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2560.
ปรีชา พัวนุกุลนนท์. ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์, (กล่าวเปิดงานวัน
สามเณรเชียงรายสัมพันธ์ ครั้งที่ 15, เมื่อ 15 ธันวาคม 2560).

- พรมมา อินยาศรี. ศิลปินเชียงราย เจ้าของหอศิลป์นายพรมมา หมู่ที่ 10 ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2560.
- มานิตย์ กันทะสัก. ศิลปินเชียงราย อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม วิทยาลัยสงฆ์ เชียงราย. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2560.
- วัชระ กว้างไชย. อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม วิทยาลัยสงฆ์ เชียงราย. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2560.
- ศุภชัย สิทธิเลิศ. นักประวัติศาสตร์-โบราณคดี. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2560.
- สุทัศน์ กำแก้ว. นักประวัติศาสตร์วรรณกรรมล้านนา. 4 หมู่ 4 ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2560.

1.7 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- สยามรัฐออนไลน์, วันที่ 21 สิงหาคม 2559, <http://www.siamrath.co.th/n/1618>, เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560.
- เดลินิวส์ออนไลน์, <http://www.dailynews.co.th/education/511242>, เข้าถึง 11 มีนาคม 2560.
- <https://www.gotoknow.org/posts/548679>, เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2560.
- นพวัฒน์ สมพิน . **ลายปูนปั้นงานช่างประณีตศิลป์ของไทย**. กรุงเทพฯ: การศาสนา กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2540.
- ภูมิปัญญาชาวบ้าน.. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.learners.in.th/>. (22 ธ.ค. 59).
- สุรางค์ ศรีพวงมะลิ. **งานปูนปั้น**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2561. จาก <http://www.m-culture.go.th/petchaburi/index.php/องค์ความรู้-3/องค์ความรู้-ละเอียด/item/งานปูนปั้น>.
- https://www.baanjomyut.com/library/communication_theory/03_1.html
เข้าถึงเมื่อ 1 มีนาคม 2561.
- https://www.baanjomyut.com/library/communication_theory/03_2.html
เข้าถึงเมื่อ 1 มีนาคม 2561.
- https://www.baanjomyut.com/library/communication_theory/03_3.html
เข้าถึงเมื่อ 1 มีนาคม 2561.
- <https://www.gotoknow.org/posts/548679>. (เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2560)
- <http://nachchasangpayab102.blogspot.com/>
- <https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/panya/panyan.htm> สืบค้น 15 ธันวาคม 2561.
- <http://www.touronthai.com/article/1064>
Sisavanh Vongkatanegnou, ม.ป.ป.)

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

(1) แบบประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรม
“งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย :
นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง”

คำอธิบาย แบบประเมินฉบับนี้มีทั้งหมด 4 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบประเมินตอบให้ครบทั้ง 4 ตอน เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องหน้าข้อความ

1. เพศ

- หญิง ชาย

2. อายุ

- น้อยกว่า 18 ปี 18-24 ปี 25-35 ปี
 36-45 ปี 46-55 ปี 56 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ
 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปริญญาตรี ปริญญาโท
ปริญญาเอก อื่นๆ.....

4. อาชีพ

- นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานของรัฐ
 รัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 ระดับทัศนคติ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับทัศนคติของท่านเพียงระดับเดียว

ประเด็นทัศนคติ	ระดับทัศนคติ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	ไม่มี 1
ทัศนคติ ก่อน เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมงานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง					
1. ความประทับใจและความซาบซึ้งในภูมิปัญญาลายเวียงกาหลง					
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง					

ประเด็นทัศนคติ	ระดับทัศนคติ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	ไม่มี 1
3. ท่านทราบถึงรูปแบบลายเวียงกาหลงเป็นอย่างดี					
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
5. การได้รับการอบรมเกี่ยวกับลายเวียงกาหลง					
6. เคยฝึกการเขียนลายเวียงกาหลง					
7. ท่านทราบว่าวัดแม่हांมีเตาเผาเซรามิกลายเวียงกาหลง					
8. ท่านต้องการอาชีพเขียนลายเวียงกาหลงลงบนผ้าชนิดต่างๆ เป็นอาชีพเสริมหรือไม่					
9. ท่านทราบหรือไม่ว่าลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา					
ทัศนคติ หลัง เข้าร่วมกิจกรรมโครงการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้สู่ประชาชน					
1. ความประทับใจและความซาบซึ้งในสิ่งที่ได้รับการจัดอบรมครั้งนี้					
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมลายเวียงกาหลง					
3. รูปแบบการจัดอบรมแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเวียงป่าเป้า (เวียงกาหลง)					
4. มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
5. รับการอบรมเกี่ยวกับลายเวียงกาหลงแล้วได้ความรู้					
6. ฝึกการเขียนลายเวียงกาหลงครั้งนี้คิดว่าทำได้					
7. ท่านทราบว่าวัดแม่हांมีเตาเผาเซรามิกลายเวียงกาหลง					
8. ท่านต้องการอาชีพเขียนลายเวียงกาหลงลงบนผ้าชนิดต่างๆ เป็นอาชีพเสริมหรือไม่					
9. ท่านทราบหรือไม่ว่าลายเวียงกาหลงเป็นหลักสูตรช่างสิบหมู่ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรม**คำชี้แจง** โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความคิดเห็น

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. ท่านได้รับความรู้จากการอบรมครั้งนี้					
2. วิทยากรอบรมมีความสามารถในการอบรม					
3. การอบรมให้ข้อคิดและความสนุกสนาน					
4. การจัดสถานที่อบรมมีความเหมาะสม					
5. วัสดุอุปกรณ์ที่อบรมเพียงพอต่อการอบรม					
6. ท่านรู้สึกว่าการเข้าอบรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่ดี					
7. ในภาพรวมท่านรู้สึกพึงพอใจต่อการอบรมครั้งนี้					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือนในการอนุเคราะห์ข้อมูลไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างยิ่ง.

ทีมงานวิจัย

(2) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อการวิจัย

เรื่อง

งานศิลปะพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่องค์กร ชุมชน
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปศึกษาทำความเข้าใจกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมศิลปะลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลายให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางอาชีพแก่ชุมชนและสถานศึกษา
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงหรือจดบันทึก
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบให้ตอบบรรยายตามความคิดเห็นมี 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานศิลปะลวดลายเวียงกาหลง สภาพปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง/มีอิทธิพลต่อการนำลายเวียงกาหลงมาประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างเป็นงานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย
 - ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน
 - ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ -สกุลอายุ.....ปี
2. การศึกษา
3. สถานภาพทางครอบครัว
4. อาชีพปัจจุบัน
5. ความสนใจหรือความชำนาญเฉพาะ

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานศิลปะลวดลายเวียงกาหลง สภาพปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง/มีอิทธิพลต่อการนำลายเวียงกาหลง มาประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นลายเวียงกาหลงมีความสำคัญต่อท้องถิ่นนี้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า อะไรเป็นปัจจัยหรือปัญหาที่ทำให้ประชาชนในเวียงกาหลงไม่สามารถนำลายเวียงกาหลงมาเป็นอาชีพแก่ชุมชนได้

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะนำมาพัฒนากับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาหรือเขียนลวดลายเวียงกาหลงลงบนวัสดุอื่น ๆ ให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาลวดลายเวียงกาหลงมาสร้างเป็นงานศิลปะบนวัสดุที่หลากหลาย

1. การเขียนลายเวียงกาหลง บนวัสดุอุปกรณ์อื่น เช่น รม เสื้อผ้า ยาม ฯลฯ ท่านคิดว่าจะเป็นการพัฒนาลวดลายเวียงกาหลงได้อย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า ดินที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่ดินเวียงกาหลงจะนำมาทำเครื่องปั้นดินเผาให้คงทนเช่นดินเวียงกาหลงได้หรือไม่ (ถ้ามีใช้ดินที่ไหน)

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า ควรจะพัฒนาลายเวียงกาหลงเป็นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงในลักษณะอย่างไรจึงจะเด่น และเป็นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีคุณภาพ

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาชีพหลายเวียงกาหลงแก่สถานศึกษาและชุมชน

1. ถ้าจะส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ชุมชนของศิลปะเวียงกาหลงที่ยั่งยืน ท่านคิดว่าควรจะมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า อะไรเป็นปัจจัยที่จะทำให้การอนุรักษ์ศิลปะหลายเวียงกาหลงให้ยั่งยืนและเป็นมรดกสืบทอดแก่ชุมชน

.....

.....

.....

3. การส่งเสริมหลายเวียงกาหลงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพแก่ชุมชนและสาธารณชน ควรจะจัดตั้งในสถานที่เช่นไร (เช่น วัด โรงเรียน ที่สาธารณะหมู่บ้าน ฯลฯ)

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า อะไรเป็นปัจจัยที่จะทำให้การอนุรักษ์ศิลปะหลายเวียงกาหลงให้ยั่งยืนและเป็นมรดกสืบทอดแก่ชุมชน

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูล
พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผศ.ดร.
และทีมงานวิจัย

ภาคผนวก ข

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย/การสัมภาษณ์

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย/การสัมภาษณ์

(ซ้าย) ปรึกษาการออกแบบกับ ดร.ขจรวุฒิ อุ่นใจ และคณะ
(ขวา) ธวัชชัย ไชยวงศ์ ปรารชญ์ชาวบ้าน สอนการออกแบบในการอบรมเชิงปฏิบัติการฯ

นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย ลงพื้นที่เป้าหมาย ณ วัดแม่हांง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า

ผู้เข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ “การออกแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย” ณ วัดแม่हांง ต.เวียงกาหลง

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย

ฝึกทักษะการออกแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย เพื่อใช้ลงวัสดุที่หลากหลาย

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย

ผลงานการฝึกทักษะการออกแบบ “ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย” ณ วัดแม่हांง ต.เวียงกาหลง 6-7 มิถุนายน 2562

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “การปั้น เคลือบ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง”

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย

ผลิตภัณฑ์ที่พร้อมจำหน่ายเป็นสินค้าเสริมรายได้แก่ชุมชน ณ ศูนย์การเรียนรู้วัดแม่हां

ภาคผนวก ค

การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางนงศ์พร ดีปาละ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา
ที่อยู่ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย 57260
โทรศัพท์ 053 789 071 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่
- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลปพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ภาคีชุมชน

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลปกิจ และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี.งปม. 2563 เป็นต้นไปจนถึง.....ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนและผู้ปกครองด้านอาชีพเสริมแก่ครอบครัว
3. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสถานศึกษา เรื่องศิลปะเวียงกาหลงศึกษา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(.....นางนงศ์พร ดีปาละ.....)

ตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายทอง สุธะทา ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงกาหลง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เทศบาลตำบลเวียงกาหลง

ที่อยู่ 111 หมู่ที่ 8 ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260

โทรศัพท์ 053704510 โทรสาร 053704510

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 ทัศนศึกษาเชิงรุกเพื่อเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
 โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลปพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง

- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ภาคีชุมชน

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลปกิจ และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี.งปม. 2563 เป็นต้นไป จนถึง..... ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน

2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

3. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสถานศึกษา เรื่องศิลปะเวียงกาหลงศึกษา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(.....นายทอง..สุธะทา.....)

ตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงกาหลง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายวรารุช เป็ลยวิญญา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน บ้านแม่हांใต้ หมู่ที่ 6

ที่อยู่ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260

โทรศัพท์ 053 789 071 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 ทัศนศึกษาเชิงปฏิบัติ : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
 โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลป์พิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง

- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ภาคีชุมชน

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลป์กิจ และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี.งปม. 2563 เป็นต้นไป จนถึง - ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน

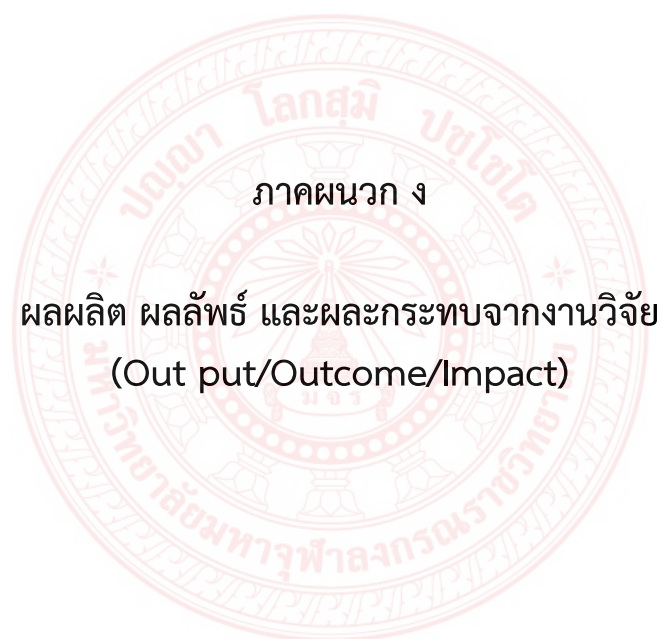
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายวรารุช เป็ลยวิญญา)

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านแม่हांใต้ หมู่ที่ 6

ภาคผนวก ง

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย
(Out put/Outcome/Impact)

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย
(Out put/Outcome/Impact)

1. ผลผลิต (Output)

ผลงาน	รายละเอียดผลผลิต	เปรียบเทียบกับแผน
1. ต้นแบบผลิตภัณฑ์	รูปแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย	เป็นไปตามแผน
2. องค์ความรู้	1. กระบวนการเตรียมดิน 2. สูตรน้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผา ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยยุคปัจจุบัน 3. กระบวนการเผาเครื่องเคลือบดินเผาด้วยเตาไฟฟ้า	เป็นไปตามแผน
3. การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย เสริมรายได้ชุมชน	เป็นไปตามแผน

2. ผลลัพธ์ (Outcome)

ชื่อผลลัพธ์	รายละเอียดผลผลิต	ตัวชี้วัด	ประเภทตัวชี้วัด
รูปแบบศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย	พัฒนาศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิมให้เป็นศิลปะร่วมสมัย	1. เครื่องปั้นดินเผา 2. ร่ม เสื้อ 3. ตาลปัตร	1. เครื่องปั้นดินเผา 2. วัสดุผ้า 3. ตาลปัตร
1. กระบวนการเตรียมดิน 2. สูตรน้ำเคลือบเครื่องปั้นดินเผา ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยยุคปัจจุบัน 3. กระบวนการเผาเครื่องเคลือบดินเผาด้วยเตาไฟฟ้า	1. การเตรียมดินในการทำเครื่องปั้นดินเผา 2. การทดสอบเผาไม้ต่างๆ ที่ทำน้ำเคลือบเพื่อเปรียบเทียบกับสูตรน้ำเคลือบสมัยโบราณให้มีความใกล้เคียงมากที่สุด 3. คอยบันทึกการเผาเครื่องปั้นดินเผาเป็นระยะๆ เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์	1. ดินเหนียว เบา และทนทาน 2. ไม้ทำเผา 3 ชนิด คือ ต้นลำไย ต้นจามจุรี และต้นกถินณรงค์ 3. สมุดบันทึกผลการเผาเครื่องปั้นแต่ละครั้ง	1. ดินเวียงกาหลง 2. ไม้เนื้อแข็ง 3. สมุดบันทึกการเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยเตาไฟฟ้า
ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยเสริมรายได้ชุมชน	สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย เช่น เครื่องปั้นดินเผา ร่ม เสื้อผ้า ลีอกเก็ต ฯลฯ	ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยบนวัสดุต่างๆ	ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย

3. ผลกระทบ (Impact)

ชื่อผลงาน	ลักษณะผลงาน	กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ใช้ประโยชน์	ผลกระทบ
ผลงานต้นแบบ ผลิตภัณฑ์	ออกแบบพัฒนาศิลปะ เวียงกาหลงให้เป็นศิลปะ ร่วมสมัย	ชุมชน เยาวชน พระภิกษุ สามเณร และผู้สนใจทั่วไป	เกิดกระบวนการคิด สร้างสรรค์และ อนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิม
องค์ความรู้ใหม่	1. กระบวนการเตรียมดิน 2. สูตรน้ำเคลือบ เครื่องปั้นดินเผาศิลปะ เวียงกาหลงร่วมสมัยยุค ปัจจุบัน 3. กระบวนการเผาเครื่อง เคลือบดินเผาด้วยเตา ไฟฟ้า	ชุมชน เยาวชน พระภิกษุ สามเณร และผู้สนใจทั่วไป	มีการทดลองตาม กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ โดยใช้ หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบ แนวทาง
3. การใช้ ประโยชน์เชิง พาณิชย์	สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ศิลปะเวียงกาหลงบนวัสดุ ที่หลากหลาย เช่น เครื่องปั้นดินเผา ร่ม เสื้อผ้า ล้อคเกิ้ล ฯลฯ	ชุมชน	1. เป็นอาชีพเสริม รายได้แก่ชุมชน 2. เกิดแหล่งเรียนรู้ เวียงกาหลงศึกษาใน ท้องถิ่น

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

1.1 ชื่อ-สกุล พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ .
ดร.

Phrakhruwimonsinlapakit

(Ruangrith Kaewpiang) asst prof. Dr.

1.2 เลขบัตรประจำตัวประชาชน -

1.3 ตำแหน่ง ปัจจุบัน อาจารย์ พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย 1.4 วิทยาลัยครูและสถาบันวิทยุเหนือเหนือ ๒๘ อำเภอเมือง หนุมที่ 11 ตำบล

เวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ 57000

โทรศัพท์ 053-662097 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 081-9613345

E-mail. Wcp2558@gmail.com

1.5 ประวัติการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.=วัฒนธรรมท้องถิ่น)

มหาวิทยาลัยโพธิศาสตร์ ฟลอริดา สหรัฐอเมริกา

ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.=การบริหารการศึกษา)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พ.ศ. 2548

พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.=สังคมศึกษา)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2545

1.6 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

- ชำนาญการด้านการอ่าน เขียนภาษาล้านนาได้เป็นอย่างดี

- การใช้คอมพิวเตอร์ Microsoft Word Exel Powerpoint

1.7 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย :

1) เรื่อง การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2555)

2) เรื่อง การศึกษาบริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนาในกลุ่ม 5 เชียง (พ.ศ. 2557)

3) เรื่อง การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาคร่าวสี่บทของพระยาพรหมโวหาร (พ.ศ. 2558)

4) เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน และคุณภาพชีวิตตามกรอบ กพด. (พ.ศ. 2559)

5) เรื่อง วิเคราะห์ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย : การวิเคราะห์จากเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี (พ.ศ. 2559)

6) เรื่อง นครแห่งศิลปะ : การส่งเสริมการอนุรักษ์พุทธศิลปกรรมของวัดที่เป็นพระอารามหลวงจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2560)

7) เรื่อง The city of Art: ช่างสิบหมู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2561)

ผู้ร่วมโครงการวิจัย :

1) ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างพลังชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในภารกิจการพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2557) เผยแพร่ผลงานวิจัยในงานประชุมวิชาการวิชาชีพสากล ปี 2555 เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2558 ณ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) อำเภอวังน้อย พระนครศรีอยุธยา (แหล่งทุน : วช.)

2) ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาในการทำวัตร-สวดมนต์ของชุมชน วัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2553

3) ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณรชาวไทยภูเขาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2555)

2. ผู้ร่วมโครงการวิจัย 1

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นาง อมลนัฐ กันทะสัก
(ภาษาอังกฤษ) Mrs. Amolnatha Kantasak

40 เลขบัตรประจำตัวประชาชน -

50 ตำแหน่ง ปัจจุบัน นักวิจัยอิสระ

60 หน่วยงานและสถานที่อยู่ ที่ติดต่ อไต

”สะดวกโรงเรียนเวียงชัยพิทยาศาสตร์ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

รหัสไปรษณีย์ 57210 โทรศัพท์ 053-662097 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 0909144165

โทรสาร 053-662097 E-mail: praew_prf@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปริญญาโท ศศ.ม. (พัฒนาชุมชน) ม.ธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2557

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิมหาบัณฑิต)

- ชำนาญการด้านการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย :

- เรื่อง โบราณคดีดอยเวียง ดอยวง แหล่งเรียนรู้ชุมชน : การจัดการ การอนุรักษ์ และการสร้าง
เครือข่าย (แหล่งทุน : สกว. 2559)

ผู้ร่วมโครงการวิจัย :

1) เรื่อง น้ำพุร้อน (Onsen) : นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและบำบัดโดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชน (แหล่งทุน : วช. 2558)

2) เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทยและสิงคโปร์ (แหล่งทุน
วช. 2560)

3. ผู้ร่วมโครงการวิจัย 2

1. ชื่อ - นามสกุล ภาษาไทย: พระอธิการสมชาติ เครือน้อย

ภาษาอังกฤษ PhraathikarnSomchat Kurenoi

4 0 เลขบัตรประจำตัวประชาชน -

5 0 ตำแหน่ง ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อ.เวียงป
าเป้า

6 0 หน้าที่งานและสถานที่ติดต่อ นวัตกรรมวัดหนองบัวพิทยา ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า
จังหวัดเชียงราย โทรศัพท์ 089-997-2792
Email.nongbouw@hotmail.com

5 . ประวัติการศึกษา

น.ธ. เอก วัดปฐมแพ่งศรี อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

: ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

: ปริญญาโท พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

6. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

: เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

: พระพุทธศาสนา

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัย
ในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย : -

ผู้ร่วมโครงการวิจัย -

4. ผู้ร่วมโครงการวิจัย 3

1. ชื่อ - นามสกุล ภาษาไทย: นาย ศุภกร ณ พิกุล
ภาษาอังกฤษ Mr. Supakorn Naphikul
2. เลขบัตรประจำตัวประชาชน -
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อสะดวก:
ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
จังหวัดเชียงราย โทรศัพท์ 084-6384671
Email. Wcp2558@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

- : ปริญญาตรี ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- : ปริญญาโท ศศ.ม. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

6. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

- : การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย : -

ผู้ร่วมโครงการวิจัย -